
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Sans Segura, Maria; Pèlachs, Albert, dir. "Del poble en amunt" (Del pueblo para arriba) : revalorización del patrimonio agrícola en la montaña de Figuerola del Camp. 2021. (1390 Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/264231>

under the terms of the license

DEL POBLE EN AMUNT

*Revalorització del patrimoni agrícola a
la muntanya de Figuerola del Camp*

Autora: Maria Sans Segura

Tutor: Albert Pèlach Mañosa

Grau en Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial

Promoció 2018-2022

5 de juny del 2022

Grau: Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial

Curs acadèmic:

L'estudiant Maria Sans Segura amb NIF 77794051R

Lliura el seu TFG amb:

Títol: Del poble en amunt: relavorització del patrimoni agrícola a la muntanya de Figuerola del Camp

TUTOR/A: Albert Pèlach Mañosa

Declaro que el Treball de Fi de Grau que presento és fruit de la meva feina personal, que no copio ni faig servir idees, formulacions, cites integrals o il·lustracions diverses, extretes de cap obra, article, memòria, etc. (en versió impresa o electrònica), sense esmentar-ne de forma clara i estricta l'origen, tant en el cos del treball com a la bibliografia.

Sóc plenament conscient que el fet de no respectar aquests termes implica sancions universitàries i/o d'un altre ordre legal.

**MARIA SANS
SEGURA -
DNI
77794051R**

Firmado
digitalmente por
MARIA SANS
SEGURA - DNI
77794051R
Fecha: 2022.06.05
17:08:50 +02'00'

Signatura de l'Estudiant

**PELACHS
MAÑOSA
ALBERT -
33908052A**

Vist-i-plau Tutor/a

Digitally signed by
PELACHS MAÑOSA
ALBERT - 33908052A
Date: 2022.06.02
16:27:17 +02'00'

Bellaterra, 3 de juny de 2022.

RESUM

Els canvis socioeconòmics del darrer segle han configurat en bona mesura el paisatge actual de les zones rurals de Catalunya, i un dels impactes principals que se n'han després és l'abandonament de les terres de conreu. Els espais naturals protegits no han estat exempts del desenvolupament d'aquest procés: la muntanya de Figuerola del Camp (Alt Camp) n'és un clar exemple. Tanmateix, els elements materials i immaterials d'aquesta activitat agrícola, ara incipient, es fan palesos en el si de l'espai i en l'imaginari cultural dels seus habitants. El present treball dota de reconeixement el patrimoni agrícola d'aquest indret per mitjà de la revalorització dels seus elements, a fi i efecte que pugui actuar com a eina en la gestió dels espais naturals protegits.

Paraules clau: paisatge, patrimoni, agricultura, gestió, espais naturals protegits, desenvolupament rural, valors paisatgístics, revalorització.

RESUMEN

Los cambios socioeconómicos del último siglo han configurado en buena medida el paisaje actual de las zonas rurales de Catalunya, y uno de los impactos principales derivados es el abandono de las tierras de cultivo. Los espacios naturales protegidos no están exentos del desarrollo de este proceso: la montaña de Figuerola del Camp (Alt Camp) es un ejemplo claro de este hecho. Asimismo, los elementos materiales e inmateriales de esta actividad agrícola, incipiente hoy en día, son evidentes en el espacio y en el imaginario cultural de sus habitantes. El presente trabajo dota de reconocimiento el patrimonio agrícola de este lugar mediante la revalorización de sus elementos, con la finalidad de que este pueda actuar como herramienta en la gestión de los espacios naturales protegidos.

Palabras clave: paisaje, patrimonio, agricultura, gestión, espacios naturales protegidos, desarrollo rural, valores paisajísticos, revalorización.

ABSTRACT

Socioeconomical changes that have been through the last century have mostly configured the actual landscape in Catalan rural areas, one of its most significant impacts is the farmland abandonment. Protected natural areas are not exempt of the development of this process: Figuerola del Camp's (Alt Camp) mountain is a clear example of that fact. Moreover, the material and immaterial elements of this, nowadays incipient, agricultural activity are evidently shown within this place and in its inhabitants' cultural imaginaries. The aim of this paper is to recognize, by a revaluation of its elements, agricultural heritage as a tool to be taken in account when managing protected natural areas.

Key words: landscape, heritage, agriculture, management, protected natural areas, rural development, landscape values, revaluation.

AGRAÏMENTS

Voldria agrair la participació de les persones que han assistit a l'activitat de mapeig col·lectiu i a Anton Aubia, Dalmaci Clofent i Josep Sans la seva col·laboració en les entrevistes. També vull donar les gràcies al tutor pel seu recolzament al llarg dels darrers mesos i a les persones que m'han acompanyat en les sessions de treball de camp per no deixar passar per alt cap detall.

Agrair al poble de Figuerola haver-me criat tossuda i a la muntanya haver-me ensenyat que a la vida calen l'esforç, la paciència i la perseverança.

**“Amb el front a la ventada,
recolzada al Tossal Gros,
ets el far de la contrada,
pel treball i pel repòs”**

Himne del mil·lenari, Josep Colet i Giralt

ÍNDEX

ÍNDEX.....	1
ÍNDEX DE FIGURES.....	2
1. INTRODUCCIÓ.....	3
1.1. Situació i caracterització de l'àmbit.....	4
1.2. Marc teòric.....	6
2. METODOLOGIA.....	9
3. CARACTERITZACIÓ DEL PAISATGE AGRÍCOLA.....	13
3.1. Evolució recent del paisatge agrícola.....	13
3.2. Identificació de les unitats paisatgístiques.....	19
3.3. Identificació dels elements del patrimoni agrícola.....	20
4. ASSIGNACIÓ DE VALORS.....	23
4.1. Preàmbul: resultats de l'activitat i de les entrevistes.....	23
4.2. Resultats i definició de les ponderacions.....	27
4.3. Pautes de gestió paisatgística.....	29
5. CONCLUSIONS.....	31
BIBLIOGRAFIA.....	32
ANNEXOS.....	34
Annex 1: Cartografies de caracterització.....	35
Annex 2: Dades de l'evolució de les superfícies conreades i forestals.....	38
Annex 3: Sèrie d'ortoimatges històriques.....	39
Annex 4: Elements del sistema sociocultural.....	41
Annex 5: Fitxes de treball de camp.....	51
Annex 6: Activitat de mapeig i reflexió sobre l'espai.....	60
Annex 7: Entrevistes.....	63
Annex 8: Fitxes de valors per unitat i definició dels paràmetres.....	80

ÍNDEX DE FIGURES

Esquema 1: Relació entre producció agrícola i beneficis socials.	8
Esquema 2: Seqüència evolutiva de l'abandonament a la partida dels Aiguablancs..	17
Gràfica 1: Evolució de les superfícies de conreu i forestals.....	13
Taula 1: Exemple d'assignació de valors.....	12
Taula 2: Relació de ponderacions..	27
Taula 3: Resultats de l'assignació de valors.....	28
Mapa 1: Cobertes del sòl (1993 i 2018)	16
Mapa 2: Unitats paisatgístiques de la muntanya.....	19
Mapa 3: Elements del sistema socioeconòmic	21

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball proposa una aproximació paisatgística a la part de l'Espai Natural Protegit Tossal Gros de Miramar situada dins del terme municipal de Figuerola del Camp, a partir d'un dels elements clau que el conformen: el patrimoni agrícola. Es tracta d'un indret tradicionalment agrícola molt vinculat al conreu de la fruita seca, donades les seves característiques climàtiques, morfològiques i de disponibilitat hídrica que en feien possible l'explotació. L'arrelament de la tradició agrícola es fa palpable no tan sols a nivell material, sinó que conforma un imaginari sociocultural rellevant per al poble de Figuerola. Darrerament, la poca viabilitat econòmica d'aquest tipus de conreu i els impediments físics del propi terreny han materialitzat una important pèrdua d'aquesta tradició i, conseqüentment, un abandonament generalitzat del conreu en aquesta zona muntanyosa. "Del poble en amunt" és una expressió sovint emprada pels habitants de Figuerola per referir-se a la muntanya, apel·lant a la divisió física, socioeconòmica, cultural i perceptiva entre la plana i aquest àmbit, i que ha estat un factor determinant per al desenvolupament del paisatge actual.

L'objectiu principal del treball gira entorn de tornar a posar en valor els elements físics i simbòlics propis d'aquest llegat sociocultural, que ha construït i construeix part important de la identitat de l'espai i de la gent que l'habita. Aquest gran objectiu es vehicula per mitjà de dos objectius específics que, alhora, es correspondran amb l'estructura del treball, organitzada per una part de diagnòstic i anàlisi de l'estat de la qüestió agrícola i una part pròpiament d'identificació i revalorització, la qual ve acompanyada d'unes pautes de gestió paisatgística. Així doncs, per una banda es busca entendre la conformació del paisatge actual en aquest espai i les seves implicacions a nivell social, econòmic i cultural i, per l'altra, dotar-los de nou de significació a partir d'usos associats als valors identificats en els diferents elements del patrimoni en el si de les unitats paisatgístiques situades dins de l'espai protegit.

Les preguntes de recerca a les quals el treball pretén donar resposta són principalment dues: a) Quins són els elements del patrimoni agrícola de la muntanya de Figuerola i de quins valors paisatgístics estan dotats en l'actualitat? i b) Poden contribuir els elements en la gestió d'aquest espai?

Els valors paisatgístics als quals es fa referència són els valors establerts per l'Observatori del Paisatge en els Catàlegs del Paisatge. Aquesta aproximació en diverses línies permet comprendre el paisatge de manera completa i holística i, al mateix temps, enfocar objectius i accions en relació amb la gestió paisatgística en un sentit ampli i transversal. Així doncs, no es busca identificar els valors de tot l'Espai Natural Protegit, sinó que tan sols els d'aquells elements que s'entenen com

a patrimoni agrícola, com poden ser camins, fonts i mines, construccions de pedra seca o bé les parades de conreus de diversa tipologia.

La rellevància d'aquest treball de fi de grau a nivell d'investigació rau en el fet que, si bé existeix molta literatura sobre el món de la pedra seca com a tècnica arquitectònica, així com dels diversos elements per separat, no hi ha constància d'estudis que reuneixin el conjunt d'elements patrimonials agrícoles i els analitzin de forma conjunta en un àmbit concret per tal de dotar-los de significació més enllà de la seva rellevància històrica. Tanmateix, aquest document vol plasmar la necessitat d'orientar la gestió dels espais naturals protegits transcendint el punt de vista únicament conservacionista i idealitzat del paisatge, per tal de millorar-ne la interacció amb la població de l'entorn, així com per fer-los més resilients als reptes que se'ns plantegen en el context mediambiental actual.

1.1. Situació i caracterització de l'àmbit

L'àmbit d'estudi del present treball¹ es troba dins del terme municipal de Figuerola del Camp (Alt Camp), concretament, a la part d'aquest declarada com a Espai Natural Protegit, sota el nom de Tossal Gros de Miramar. Geogràficament, aquesta unitat forma part del conjunt de serralades prelitorals i conforma un dels fons escènics de la comarca, així com de part del que coneixem com a Camp de Tarragona. Alhora, actua com a frontera natural entre l'Alt Camp i la Conca de Barberà, amb una altitud màxima de 867 msnm, coincidint amb el cim del Tossal Gros. L'àmbit comprèn una superfície total de 9,50 km² (950,36 ha), i representa vora el 42% del terme municipal. El seu gradient altitudinal transcorre aproximadament entre els 495 msnm i els 867 msnm.

La "muntanya" tal com l'anomenen els habitants de Figuerola, està dividida en dues serres separades pel Coll de Coloma: la Serra Carbonera o Carbonària i la Serra de Jordà, disposades amb orientació nord-oest, sud-est, seguint la línia de costa; popularment, s'anomenen conjuntament Serra de Miramar. Pel que fa a la geologia, els materials que les conformen en tots dos casos són majoritàriament les pissarres del Paleozoic, a les cotes inferiors, i les calcàries del Mesozoic, a les cingleres i punts més elevats, combinades en alguns sectors amb dolomies de la mateixa era. Les franges compreses entre aquests dos materials estan conformades per alternances de gresos i argiles del Mesozoic².

Quant a poblament, trobem un nucli de població dins de l'àmbit, el poble de Miramar, pedania de Figuerola del Camp. Altres nuclis propers són el mateix poble de Figuerola; Prenafeta, pedania de

¹ Consultar cartografia de l'apartat a l'Annex 1.

² [Enllaç al Mapa Geològic de Catalunya ICGC.](#)

Montblanc; Cabra del Camp, i el Pla de Santa Maria. L'àmbit limita amb dos importants eixos viaris que comuniquen el Camp de Tarragona amb Ponent, com són la N-240 (pel Coll de Lilla) i l'AP-2 (pel Coll de Cabra).

La vegetació de l'àmbit d'estudi és eminentment de tipus forestal jove, composta majoritàriament per alzinars de *Quercus ilex ilex* i pinedes de *Pinus halepensis*, amb un estrat arbustiu molt present, amb espècies com són el *Rosmarinus officinalis*, *Cistus albidus* i *monspeliensis*, *Pistaccia lentiscus* o *Ruscus aculeatus*. A les cotes superiors, al peu dels penys i les cingleres, hi trobem una vegetació arbustiva més feréstega i resistent, conformada majoritàriament per *Quercus coccifera* i *Ulex parviflorus*. L'estrat herbaci hi és pràcticament residual. Tanmateix, la muntanya té diversos ambients molt diferenciats: la cara nord i la cara sud. Dins d'aquesta darrera es diferencien molt bé les zones d'obaga i solana, així com les zones més humides per on transiten eventualment petits cursos hídrics corresponent amb les rases o torrents existents (tots ells pertinents a la conca del riu Francolí). A les zones d'obaga (en són un bon exemple el Bosc del Rector o el Bosc del Feló), hi podem trobar espècies arbustives d'importància, com l'*Ilex aquifolium*, mentre que a les zones enrasades hi trobem vegetació de ribera, com el *Fraxinus angustifolia*, l'*Ulmus minor* o lianes com el *Rubus ulmifolius*. De manera puntual, trobem pinedes de *Pinus pinaster* (zona del Prat) i de *Pinus sylvestris* (Bosc del Rector) (Cillero i Ferré, 1995).

Pel que fa a la fauna³, és destacable la presència d'una ornitofauna ben desenvolupada, amb espècies com l'àliga cuabarrada (*Aquila fasciata*), que nidifica en diversos punts del rocam de la Serra Carbonera i la Serra de Jordà. És una espècie que s'adapta molt bé en ambients agrícoles d'explotació tradicional. En aquest sentit, el creixement de la massa forestal, entre altres factors, ha provocat que l'animal hagi de desplaçar-se més lluny per caçar les seves preses. Per altra banda, hi trobem presència de la bivia ibèrica (*Chalcides bedriagai*), una espècie de rèptil del subordre dels saures que habita en ambients secs i troba refugi i aliment entre les pedres assolellades, com ho són les dels marges o les barraques de pedra seca. A les zones més humides, hi podem trobar la salamandra (*Salamandra salamandra*), una espècie també amenaçada a causa de la regressió del seu hàbitat. Altres comunitats molt presents a la muntanya són els senglars (*Sus scrofa*), les guineus (*Vulpes vulpes*), entre altres espècies de fauna típiques de la muntanya mediterrània.

La diversitat d'ambients de vegetació i de fauna va propiciar la seva declaració com a Zona d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA) i Lloc d'Interès Comunitari (LIC) per la normativa de protecció de la Unió Europea, per la qual cosa actualment forma part de la Xarxa Natura 2000 i es

³ Fauna de l'ENP Tossal Gros de Miramar (Generalitat de Catalunya).

troba inclosa dins del Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN) en la categoria d'Espai Natural Protegit (ENP) des de l'any 2000⁴.

1.2. Marc teòric

Els conceptes teòrics sobre els quals reposa la base d'aquest treball giren entorn de l'esfera del paisatge i el patrimoni. Diversos són els autors i autores que han teoritzat per tal d'intentar comprendre la complexitat del territori que ens envolta i les implicacions que té en la manera com el percebem. N'és un exemple Georges Bertrand, que dissenya el sistema GTP (Geosistema-Territori-Paisatge), el qual serviria com a referència per analitzar les tres vessants d'aquest concepte: la natural o física, la socioeconòmica i la cultural (Bertrand, 2001).

Per una banda, s'entén per paisatge la "suma complexa de realitats geogràfiques i, per tant, objectives, i de realitats socials i culturals que condicionen la manera com veiem el territori" (Soufflet-Leclerc, 2013, p. 59); en aquest sentit, doncs, el paisatge engloba la dimensió d'allò físic i tangible, així com la d'allò social, cultural i econòmic intrínsec a aquests espais, els quals poden ser percebuts i identificats de manera distinta per a cada individu o col·lectiu d'individus. A nivell institucional, el paisatge és definit de manera similar, la Llei del paisatge 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge de Catalunya defineix el paisatge de la següent manera: "S'entén per paisatge, als efectes d'aquesta llei, qualsevol part del territori, tal com la col·lectivitat la percep, el caràcter de la qual resulta de l'acció de factors naturals o humans i de llurs interrelacions."

El paisatge està, doncs, conformat per diversos elements, els quals podem analitzar per separat, com en el cas del present treball, o de manera integrada, com ho fan els Catàlegs de Paisatge. Tanmateix, i tot i centrant-nos en els elements del patrimoni agrícola, el conjunt d'aquests comporta múltiples valors, en tant que la seva transcendència sociohistòrica i de transformació del territori ha estat molt significativa.

Bellmunt associa aquests valors a dos grans grups: estètics i simbòlics-identitaris. Els primers fan referència a la "capacitat que té un paisatge per transmetre un determinat sentiment de bellesa, en funció dels colors, la diversitat, la forma, les proporcions, l'escala, la textura i la unitat dels elements que constitueixen aquell paisatge"; mentre que els segons corresponen amb "el grau d'identificació que un col·lectiu determinat sent per un paisatge. [...] fan referència a elements de paisatge [...] amb una gran càrrega simbòlica o identitària per les poblacions locals, que hi

⁴ Delimitació definitiva dels espais PEIN: Tossal Gros de Miramar (any 2000).

estableixen relacions de pertinença o hi desenvolupen expressions d'identificació" (Bellmunt, 2013, p. 43-44).

Per altra banda, i entrant en la dimensió patrimonial, anomenem patrimoni determinats elements (materials o immaterials), als quals atribuïm, de manera col·lectiva, una sèrie de valors, ja siguin de caràcter identitari o de caràcter institucional⁵ (Fernández i Silva, 2017). Així doncs, el tret diferencial de quelcom que designem com a patrimoni rau en els valors assignats, i no tant en el si de l'objecte.

Tanmateix, i contràriament a la concepció històrica d'aquest concepte, el patrimoni —com el paisatge— és dinàmic, en tant que els valors estan en constant transformació (Fernández i Silva, 2017) i evolucionen juntament amb les societats al llarg dels segles.

La relació entre els dos conceptes anteriorment descrits —patrimoni i paisatge— rau, precisament, en l'assignació de valors que en fem i en el seu caràcter territorial. Es poden identificar elements patrimonials els quals conformen un paisatge i, així mateix, un paisatge pot esdevenir patrimonial, si el conjunt d'elements que el conformen és representatiu de l'espai en qüestió. En aquest sentit, Fernández i Silva (2017) posen èmfasi en què "todos los paisajes de las zonas habitadas del planeta son patrimoniales, en tanto que forman parte de la identidad de sus habitantes. Este axioma se reconoce siempre en las escalas locales, próximas al individuo y a su campo de experiencias" (p. 132).

Es fa palpable, doncs, que paisatge i patrimoni són sovint conceptes difusos deguda la seva rellevància més enllà de la materialitat; per aquest motiu, la tasca d'analitzar-los en el seu conjunt i de transgredir els aspectes físics i materials és especialment rellevant:

A pesar de estas evidentes conexiones, los acercamientos al paisaje en el mundo occidental derivaron desde muy pronto hacia los aspectos fisonómicos y estéticos del territorio, y, en un segundo plano, hacia las imágenes, los valores y los recuerdos que éste proyecta en sus pobladores. La vinculación entre el paisaje y la idea de pertenencia colectiva consustancial a su acepción patrimonial ha merecido, en cambio, una atención mucho menor, y en el caso de los paisajes de la agricultura se trata de una lectura incipiente y poco sistematizada. (Silva, 2009, p. 311)

Recentment, els paisatges rurals i agrícoles han començat a prendre protagonisme en l'imaginari col·lectiu i institucional. En aquesta línia, Mata (2004) identifica un factor clau que ha propiciat

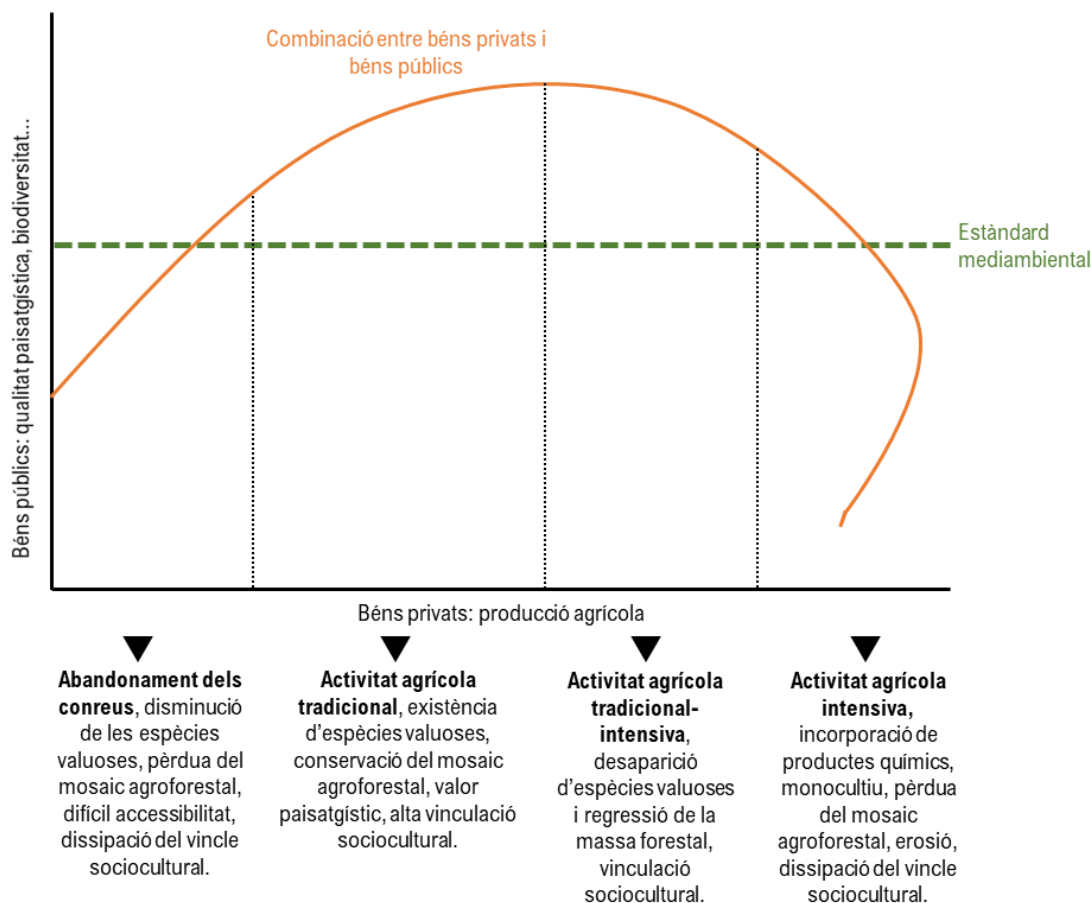
⁵ El valor institucional ve donat per part de les administracions, per exemple, com a figura de protecció específica, té una plasmació formal dins del marc normatiu i de planejament.

aquest atractiu: la urbanització de les formes de vida i de l'ocupació del territori, per una banda, a causa de la difusió dels teixits urbans i determinades indústries (en l'espai rural) i, per l'altra, com a conseqüència de la consolidació puntual d'espais rurals com a recurs turístic. Per tant, i com succeeix en altres paisatges ja històricament valorats, aquest procés de valorització estètica i mediambiental generalitzada es dona per la creixent escassetat de paisatges d'aquest tipus.

Quant a la caracterització d'aquests d'espais rurals, cal esmentar la multifuncionalitat del paisatge agrícola. Tal com la defineix en termes econòmics Ernest Reig (2002, p. 34), "representa la amplia variedad de outputs, tangibles e intangibles, que la agricultura puede generar según el modo en que haga uso del suelo y según las particularidades de los distintos sistemas de cultivo".

La figura següent exemplifica aquesta relació entre el tipus de producció agrícola i les externalitats positives o negatives que genera pel que fa a qualitat paisatgística, biodiversitat i vincles socioculturals.

Relació entre producció agrícola i beneficis socials

Esquema 1: Relació entre producció agrícola i beneficis socials. Font: Adaptació de Latacz-Lohmann i Hodge (2001).

Efectivament, i entrant en l'esfera econòmica de les implicacions territorials, el model de producció agrícola va estretament lligat a les tendències econòmiques que es donen en la globalització —en poques ocasions depenen del productor o productora—. D'aquesta manera, l'existència o no de polítiques més o menys proteccionistes per al sector condicionaran els béns públics o externalitats positives que se'n desprenen, és a dir, la qualitat paisatgística, el nivell de biodiversitat o els vincles culturals i socials amb l'entorn: "If government policies reduce agriculture to areas competitive at world prices, the associated loss of countryside benefits may be substantial and may outweigh the (politically less visible) gains from freer trade." (Latacz-Lohmann i Hodge, 2001, p. 43).

Per últim, cal esmentar que el concepte de multifuncionalitat no tan sols posa de manifest la implicació dels sistemes agrícoles (tradicionals o no) amb el seu entorn, tant ambientalment com socialment, sinó que, de manera simultània, els elements que conformen i han conformat aquests espais al llarg de la història prenen significació i es doten de multifuncionalitat en si mateixos.

A tall d'exemple, un dels elements característics i el més present de l'àmbit d'estudi del treball (caracteritzat per l'herència de l'agricultura tradicional), els marges de pedra seca, descriuen a la perfecció la multifuncionalitat. En tant que actuen com a element agrícola productiu (tot i que cada cop menys), compleixen funcions ambientals, com la disminució de l'erosió en el sòl i, alhora, prenen part important en la conformació de la identitat col·lectiva entorn d'aquest tipus de paisatges (per mitjà de valors culturals, històrics, etnogràfics...) (Aragonès i López, 2008).

2. METODOLOGIA

La metodologia emprada per a la consecució dels objectius del treball s'ha dividit en quatre fases, per les quals s'han emprat diverses tècniques dins dels tipus qualitatiu i quantitatiu.

Explotació de fonts estadístiques i anàlisi de cobertes del sòl

En primer lloc, s'ha caracteritzat l'àmbit d'estudi des de la perspectiva històrica pel que fa a l'evolució de la superfície agrícola, seguint la metodologia emprada per Guinjoan *et al.* (2013). Per una banda, les dades estadístiques explotades han estat les següents:

- Recopilació de dades de les superfícies agrícoles (anys 1716, 1900, 1918 i 1963) en el treball publicat per part de l'Ajuntament de Figuerola del Camp: *Notes històriques de Figuerola: Commemoració del Mil·lenari de la primera notícia escrita de Figuerola: 980/1980*.

- Censos agraris dels anys 1989 i 1999⁶, a través de les publicacions de l'Idescat.
- Dades de superfícies agrícoles de l'any 2009⁷ de l'Idescat.

Per altra banda, aquestes dades s'han completat amb una breu anàlisi comparativa dels mapes de cobertes del sòl de l'any 1993 (CREAF) i de l'any 2018 (ICGC). Per a la consecució d'aquest, s'ha optat per la fusió de determinades categories de cobertes, atenent al diferent nivell de concreció d'ambdós mapes.

Treball de camp

En segon lloc, s'han identificat el conjunt d'elements del patrimoni agrícola de l'àmbit d'estudi a partir de l'observació i el treball de camp i de l'anàlisi de fonts cartogràfiques. Per una banda el treball de camp s'ha dut a terme en un total de 8 sortides (20 hores, aproximadament) en les quals s'ha accedit als diversos indrets de la muntanya dins del terme municipal per tal de fer observacions, georeferenciar els elements del patrimoni agrícola i emplenar una sèrie de fitxes de treball de camp que permetin la posterior caracterització de les diverses unitats paisatgístiques identificades. La georeferenciació s'ha dut a terme per mitjà del sistema GPS de Google Maps, amb un error de mesura d'aproximadament 10 metres. Les sortides s'han limitat pel factor de l'accessibilitat a causa de dos motius principals: l'espessor del sotabosc en determinades zones i la prohibició de pas en alguns camins al tractar-se de propietats privades.

L'anàlisi cartogràfica ha servit per complementar i posar en valor les observacions fetes durant el treball de camp. S'han emprat diverses tipologies de cartografies (models digitals d'elevacions de l'ICGC, sèries d'ortoimatges històriques de l'ICGC, cartografia agrària SIGPAC, entre d'altres), les quals s'han explotat a través dels sistemes d'informació geogràfica, principalment QGIS i ArcGIS. La digitalització de les diverses capes resultants del treball de camp s'ha dut a terme a través del programa QGIS, utilitzant com a base l'ortoimatge vigent (2021) de l'ICGC, a escala, aproximadament, d'1:5000, en el cas de les capes puntuals i d'1:2500 en el cas de les capes poligonals i lineals.

Per tal d'acotar l'àmbit d'estudi i que aquest pugui respondre a les diverses realitats paisatgístiques de la muntanya, s'han delimitat un total de tretze unitats paisatgístiques. Aquesta delimitació és principalment el fruit de les observacions dutes a terme al llarg del treball de camp, les quals es troben recollides a l'Annex 5, en les fitxes de treball de camp. Durant aquest procés s'han tingut

⁶ Censos agraris dels anys 1989 i 1999. Font: Idescat.

⁷ Dades de superfícies agrícoles de l'any 2009. Font: Idescat.

en compte els següents factors: la fisiognomia de la vegetació, la presència i tipologia dels elements del patrimoni agrícola, així com el seu estat, la presència d'activitats de lleure i la rellevància sociocultural dels espais, entre altres. Alhora, aquesta delimitació va encaminada a la proposició de les pautes de gestió, les quals hauran de respondre a les idiosincràsies de cadascuna de les unitats i als valors paisatgístics associats.

Entrevistes i activitat de mapeig de valors

En tercer lloc, per conèixer les percepcions de la població i de determinats agents sobre el conjunt dels elements del patrimoni agrícola i sobre l'espai i la seva gestió, es realitzen dues activitats de tipus qualitatiu:

Pel que fa a la població local, es duu a terme una sessió de reflexió i mapeig col·lectiu⁸ en què voluntaris i voluntàries de diverses edats residents al poble aportaven reflexions sobre la seva percepció per al conjunt de l'espai i a la seva evolució a partir dels materials facilitats. Aquesta sessió es realitza en el si de l'espai, al llarg d'una caminada per la zona dels Aiguablancs (9/04/2022), en la qual trobem una presència molt representativa dels diversos elements.

En relació amb els agents, s'han realitzat un total de 3 entrevistes⁹ semiestructurades amb perfils concrets (pagès, propietari forestal i administració local), per tal de complementar la percepció i visió sobre el conjunt dels elements i sobre l'estat de la qüestió agrícola a l'àmbit d'estudi, així com per conèixer les propostes o consideracions sobre la gestió de l'espai.

Assignació de valors

En quart lloc, s'han assignat els valors paisatgístics a cadascun dels elements que conformen el patrimoni agrícola de l'àmbit. Aquests valors es basen en els determinats per l'Observatori del Paisatge en la sèrie de Catàlegs del Paisatge, concretament a partir del Catàleg del Paisatge del Camp de Tarragona (2010) i s'han agrupat en les següents categories: *estètics, històrics i culturals, mediambientals, productius, d'ús social, identitaris i de gestió del risc*. El darrer s'ha afegit per tal de diferenciar-lo del mediambiental, en tant que es busca dotar d'un valor afegit alguns dels elements del patrimoni agrícola.

A fi i efecte d'estructurar les informacions recopilades per a la revalorització dels elements (treball de camp, activitat i entrevistes), s'ha dissenyat un sistema de ponderacions per les quals cadascun dels elements, així com diversos factors o paràmetres condicionants per al desenvolupament de

⁸ Els resultats de l'activitat es poden consultar a l'Annex 6.

⁹ Les transcripcions de les entrevistes es poden consultar a l'Annex 7.

l'activitat agrícola o per a la gestió de l'espai natural, ponderen en determinats valors paisatgístics. Aquesta ponderació varia entre el 0 i el 3 (0= nul, 1= pobre/a, 2= moderat/da, 3= significatiu/va) depenent de la presència o la intensitat de cadascun (ja siguin elements o factors)¹⁰. El sumatori d'aquestes ponderacions per a cadascun dels valors permet determinar quines són les potencialitats de cadascuna de les unitats i, tanmateix, encaminar les pautes de gestió cap a la potenciació de les idiosincràsies paisatgístiques dels diversos àmbits estudiats. Cal esmentar que el conjunt de paràmetres i factors són fruit també d'aquests tres processos qualitatius: les entrevistes, l'activitat de reflexió i mapeig i el treball de camp. A continuació es mostra un exemple de la taula de ponderacions i la seva aplicació:

EXEMPLE ASSIGNACIÓ DE VALORS	EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR
Conreus actius (presència)			●	●		●	●
Percepció de l'estat de la vegetació (paràmetre)	●		●		●	●	●
APLICACIÓ A LA UNITAT 5: CONREUS DELS AIGUABLANCS							
Conreus actius (presència)	3		3	3		3	3
Percepció de l'estat de la vegetació (paràmetre)	1		1		1	1	1
SUMATORI VALORS (conjunt elements i paràmetres)	15	21	23	37	19	22	28
<i>EST</i> = Estètics <i>HC</i> = Històrics i culturals <i>MED</i> = Mediambientals <i>PROD</i> = Productius <i>ÚS</i> = D'ús social <i>ID</i> = Identitaris <i>GR</i> = De gestió del risc							

Taula 1: Exemple d'assignació de valors. Elaboració pròpia.

¹⁰ La definició dels paràmetres i factors es pot consultar a l'Annex 8. No es presenten a la metodologia en tant que s'estableixen a partir dels resultats de les activitats qualitatives realitzades (treball de camp, entrevistes i activitat).

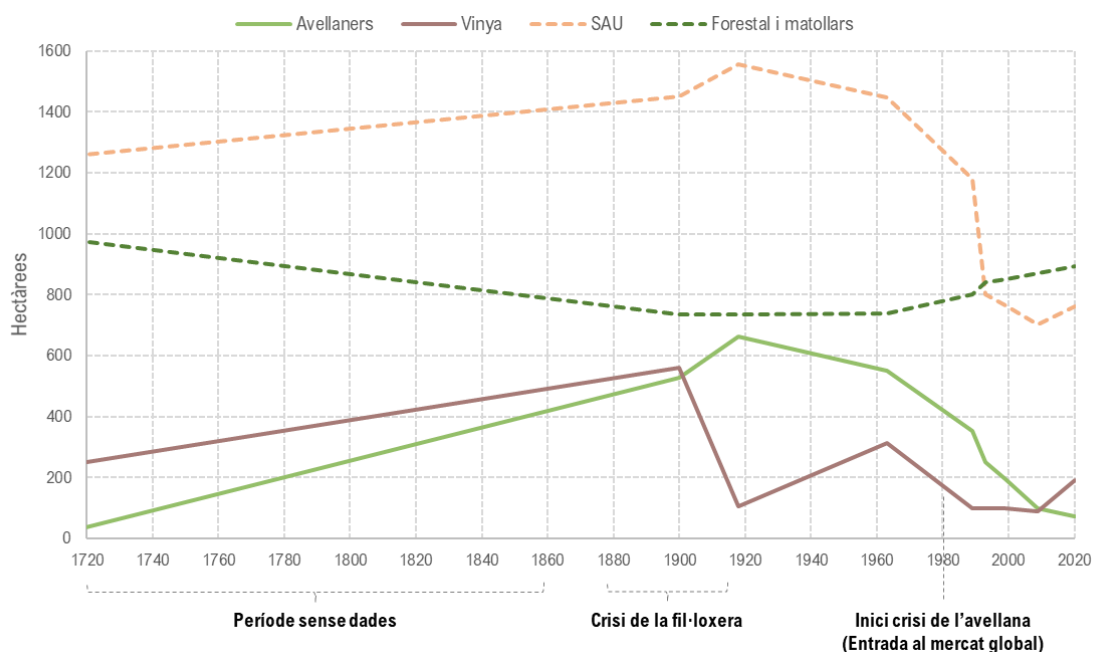
3. CARACTERITZACIÓ DEL PAISATGE AGRÍCOLA

3.1. Evolució recent del paisatge agrícola

La gènesi de l'explotació agrària generalitzada a la muntanya de Figuerola és d'origen medieval (Pujol, 107); no obstant això, es pot observar que l'estructura del teixit agrícola dels dos darrers segles és la que ha acabat determinant les dinàmiques actuals. Concretament, cal atribuir-la a l'expansió del conreu de l'avellaner i a la seva posterior pèrdua de valor.

Les següents dades provenen dels censos agraris dels diversos anys, els més antics recopilats en el treball *Notes Històriques de Figuerola: Commemoració del mil·lenari 980-1980* (1980), mentre que els més recents s'han consultat a partir dels Censos Agraris (1989, 1999) i de les dades agràries proporcionades per l'Idescat 2009, 2020.

Evolució de les superfícies de conreu i forestals

Gràfica 1: Evolució de les superfícies de conreu i forestals. Elaboració pròpia a partir de les dades dels Censos Agraris, l'Idescat i l'ICGC¹¹.

Cal destacar que les dades comprenen el conjunt del terme municipal, però, donat que el conreu de l'avellaner, per les seves característiques i més tardana introducció, estava més estès a la muntanya, es pot relacionar la seva davallada generalitzada amb l'augment de la superfície forestal més recent. A més, aquest conreu és el més esmentat en les evidències de patrimoni immaterial de la vila en el darrer segle, les quals es recullen en el seu conjunt en el proper capítol.

¹¹ Es poden consultar les dades de superfície a partir de les quals s'ha elaborat la gràfica a l'Annex 2.

Si ens remuntem a l'any 1716, la presència del conreu de l'avellaner era molt inferior a la de principis i mitjans del s. XX, reunint un total d'aproximadament 26,93 ha (55 jornals), mentre que el total de la superfície conreada era de 1254,97 ha (2563 jornals). Tanmateix, al cap dels anys, s'observa com el conreu de l'avellana guanya pes i tindria el seu moment de màxima expansió a inicis del segle passat, a partir de la crisi de la fil·loxera, que afectà severament el conreu de la vinya. Tot i això, cal comprendre que l'impàs de la vinya a l'avellana, fou un procés gradual en el qual confluïren diverses causes, com l'alta cotització de les avellanes en aquell moment o la possibilitat de comercialitzar aquest fruit a partir dels canals d'exportació dels productes vitivinícoles, junt amb la presència ja en augment d'aquest conreu a la zona al llarg del segle XIX. Aquest conjunt de factors sumats a la plaga de la fil·loxera són els que explicarien en bona mesura aquest canvi en les tipologies de conreu (Arnal, 2017, p. 15).

A mitjans del segle XIX, Pascual Madoz, en el seu Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar, caracteritzava l'entorn i la producció agrícola de Figuerola de la següent manera:

FIGUEROLA ó FIGAROLA: [...] El TERRENO participa de llano y monte con algún arbolado de encinas, y varios arbustos. Los CAMINOS son locales y de herradura. PROD.: trigo con escasez, cebada, abundante vino, avellana y otros frutos; cria poca, caza de todas clases. (Madoz, 1845, p. 97)

Cal esmentar, que aquell moment possiblement va ser el de màxima expansió agrícola al municipi, de la mateixa manera que ho era arreu de Catalunya (Vilà, 1973). No obstant això, durant aquest període, la vinya continuaria sent el conreu més abundant, tot i la ja destacable presència de l'avellana.

Els textos refereixen aquesta expansió de l'avellana a "noves rompudes" (Segarra, p.192), és a dir a noves obertures de terres enmig de la massa forestal encara existent, possiblement en zones menys accessibles o indrets que havien estat històricament forestals. Alhora, els terrenys de la muntanya, tot i les seves dificultats orogràfiques (les quals no suposaven un obstacle per a la població de la època), eren considerats més bons per l'agricultura en general i, de manera especial, per al conreu de l'avellaner, en tant que disposaven de sòls més rics, d'una major disponibilitat hídrica i unes condicions d'humitat més favorables que en les zones conreades del poble en avall.

L'extensió del conreu de l'avellana, doncs, fou un factor clau per a la transformació més recent de la muntanya i, especialment en les zones més humides, on és avui, tot i que de manera residual, el conreu més present. Cap a l'any 1900, Figuerola era el municipi més important de l'Alt Camp

pel que fa a l'avellana, amb 529 ha que anirien en augment encara uns anys més. Per establir una comparativa, la ciutat de Valls tan sols comptava amb vora 300 ha d'avellaners. Cap a mitjans de segle, amb la introducció de la mecanització, aquest fenomen s'estendria a la plana, per la qual cosa, el conreu d'avellaner a les zones més muntanyoses disminuiria significativament.

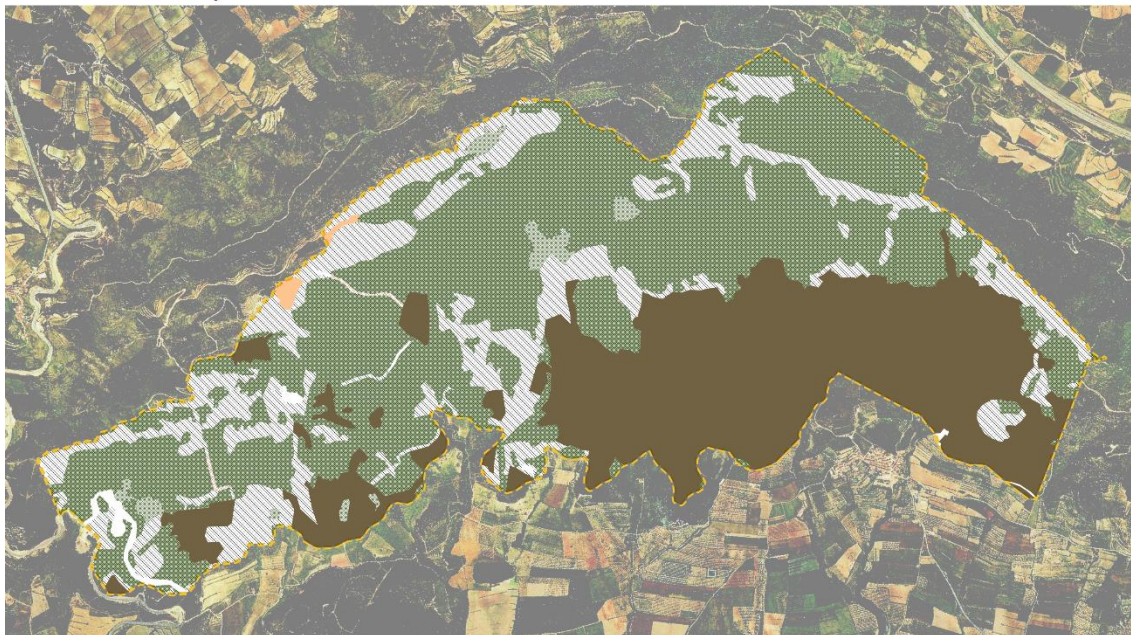
Cal esmentar que els canvis en l'economia primària del poble van anar estretament lligats amb les diverses tendències demogràfiques, altra vegada, les podem assimilar, entre d'altres factors, a l'augment i caiguda del conreu de l'avellana, en tant que registren els seus màxims en els anys de màxima expansió del conreu (al 1887 eren 855 habitants), així com una severa regressió a partir del primer terç del segle XX i fins a inicis dels 90 (213 habitants el 1992).

Els principals motius d'aquest abandonament generalitzat del conreu a la muntanya van ser, per una banda, els baixos rendiments econòmics en comparació amb la força de treball emprada per a la seva consecució. Aquest fenomen té molt a veure amb les dificultats que presenta el terreny i on, efectivament, no hi tenien cabuda els nous instruments fruit del procés de mecanització. Per altra banda, l'atracció de mà d'obra per part d'un sector industrial en auge, que provocaria l'exili rural generalitzat a gran part de la Catalunya, en aquell temps, agrícola. Aquests dos factors cal sumar-los posteriorment a les continuades crisis del sector agrícola, especialment, en el cas de l'avellana, a partir dels anys 80 amb l'entrada de producte d'altres països productors (Turquia, majoritàriament i Itàlia).

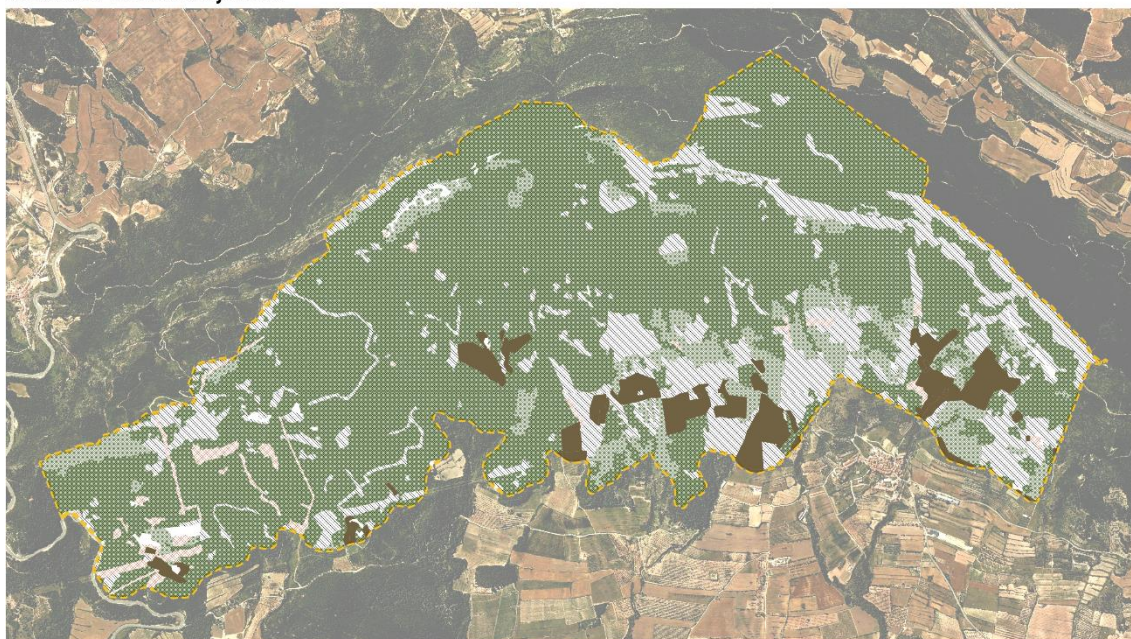
Aquesta transformació es veu perfectament reflectida en les dades cartogràfiques d'ocupació del sòl de l'àmbit, comparant els mapes de cobertes del sòl dels anys 1993 i 2018 es confirma que l'abandó generalitzat és un fenomen que podem atribuir a una història molt recent, principalment a les parcel·les localitzades al sector sud-est. Tanmateix, s'observa, que l'abandonament d'aquestes cotes va iniciar-se en els sectors més allunyats del nucli urbà del poble de Figuerola¹² i, de manera gradual des de les cotes superiors fins a les inferiors. Cal esmentar, que les dades de l'any 1993, no permeten distingir les tipologies de conreu, però, efectivament i tal i com s'ha fet evident en els anteriors paràgrafs, la major part de superfície és atribuïble al conreu de l'avellana.

¹² A fi i efecte d'observar clarament aquesta tendència es pot consultar la selecció de la sèrie d'ortoimatges històriques de l'ICGC adjuntades en l'Annex 3.

Cobertes del sòl any 1993

Cobertes del sòl any 2018

Cobertes del sòl

Boscoss densos	Boscoss clars
Conreus	Matollar
	Prats i herbassars

Base ortofotografia color 1993 i 2018 (ICGC)

0 0,5 1 km

Mapa 1: Mapes de cobertes del sòl (1993 i 2018). Elaboració pròpia a partir de les cartografies del CREAM i l'ICGC.

Efectivament, aquesta tendència a l'abandonament prolongada al llarg dels anys i successiva pel que fa a les cotes o les zones, ve acompanyada de l'augment de la superfície forestal. Tanmateix, la formació d'aquesta massa es dona per una sèrie de processos englobats dins del que entenem

com a successió secundària¹³. El següent esquema presenta un exemple d'aquesta successió dins del propi àmbit d'estudi.

Seqüència evolutiva de l'abandonament del conreu a la partida dels Aiguablancs

Esquema 2: Seqüència evolutiva de l'abandonament a la partida dels Aiguablancs. Elaboració pròpia.

¹³ Procés de reconstitució de la vegetació després de la destrucció d'una comunitat vegetal preexistent (Papió, 1994).

Es pot considerar que aquesta successió es dona de manera estesa i generalitzada arreu de la muntanya de Figuerola. No cal dir, que l'estat de conservació dels elements del patrimoni agrícola, en molts casos, va en consonància amb aquesta seqüència evolutiva de l'abandonament.

A major nivell de concreció i comparant amb l'extensió de la superfície de conreu del mapa de cobertes del 1993, el retrat actual (pel que fa a vegetació i conreus)¹⁴ posa de manifest que les formacions d'alzinars, majoritàriament compreses al sector central de l'àmbit, són atribuïbles a un estadi més avançat dins d'aquesta mateixa successió en ambients més humits (obagues), com seria el cas dels del Bosc del Feló o del sector del Socarrat (vegeu *Mapa 2*), el primer considerat un dels que gaudeix de millor estat de conservació a la comarca de l'Alt Camp.

A part de l'activitat agrícola, durant aquesta època s'hi desenvolupaven altres tipus d'explotacions, com la ramaderia o l'apícola, així com un seguit d'activitats preindustrials, les quals requerien un gran volum de biomassa per al combustible, com la dels forns de calç o l'obtenció de fusta per a la llenya i el carbó, entre d'altres.

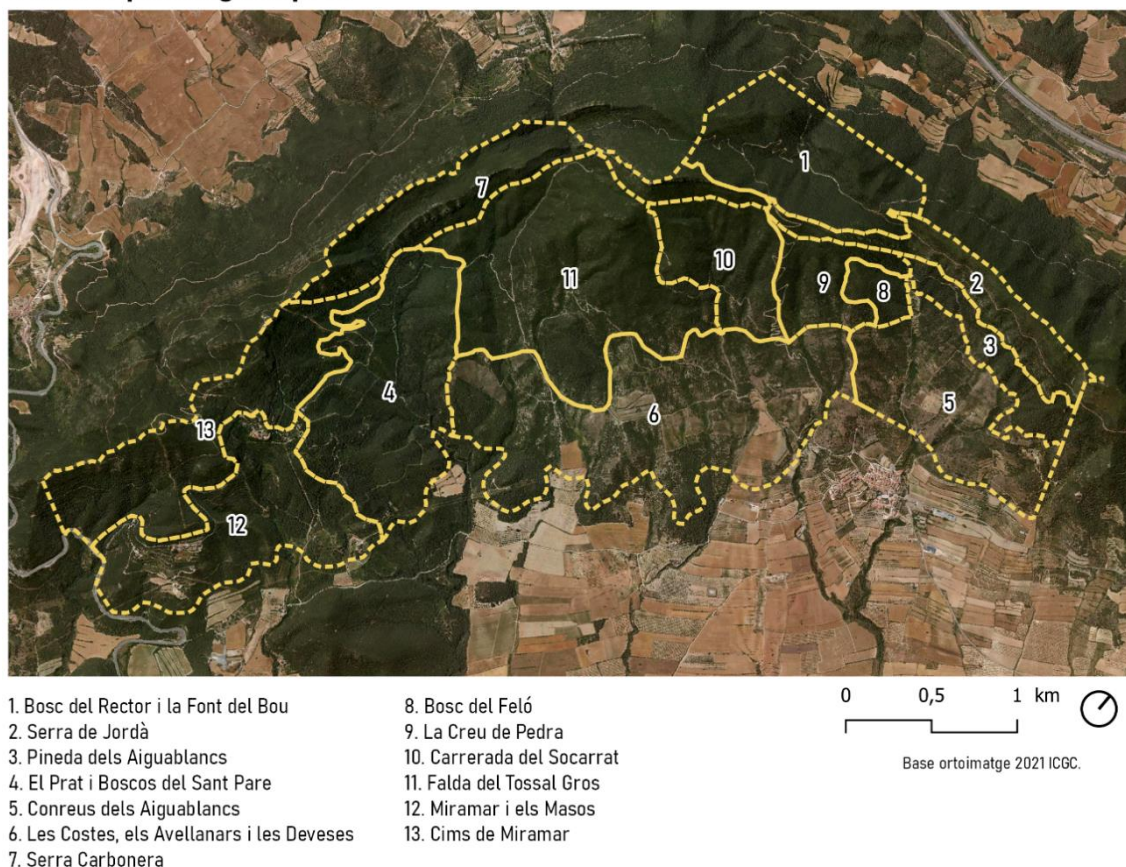
Tot i el fort impacte de l'abandonament de les activitats agrícoles i forestals com a propiciador d'aquest procés, cal esmentar que hi ha un altre element influent, tot i que en menor mesura en el cas de Figuerola: el foc. La història recent registra quatre episodis d'incendis forestals que van afectar la muntanya. El primer, l'any 1955, afectant la part alta de la Serra de'n Jordà per la vessant de ponent. El segon es donaria l'any 1979, iniciat a la partida dels Aiguablancs, pujant des del peu de la muntanya fins a la carena de la Serra de'n Jordà. El tercer l'any 1986 (28 de juliol), iniciat al terme municipal de Montblanc (a la vessant nord-oest de la muntanya) que cremaria un total d'1,49 km² (aproximadament unes 16 ha a Figuerola), afectant bona part de les cotes superiors de la Serra Carbonera en què, al mateix temps, els seus prominents rocams ajudarien a frenar l'extensió del foc cap a la vessant sud. El darrer, registrat l'any 2018 (1 i 2 de gener) a la zona més propera al Coll de l'Illa, afectant 2,5 ha forestals. Cal esmentar, però, que fins al moment, la presència d'aquest tipus d'episodis tan sols ha condicionat el desenvolupament en zones molt puntuals i de relativament moderada extensió, a diferència dels successos en serres veïnes (Cillero i Ferré, 1995).

¹⁴ Consultar mapa de fisiognomia de la vegetació a l'Annex 1.

3.2. Identificació de les unitats paisatgístiques

A partir de les observacions realitzades en les sessions de treball de camp¹⁵ s'han pogut diferenciar un total de 13 unitats paisatgístiques, de dimensions i característiques diverses. Els noms que identifiquen les unitats són extrets de la pròpia toponímia, ja siguin partides del terme, o indrets de significativa rellevància. El *Mapa 2*, presenta el resultat fruit de la identificació de les unitats paisatgístiques:

Unitats paisatgístiques

Mapa 2: Les unitats paisatgístiques de la muntanya. Elaboració pròpia.

Tot i les significatives diferències que han permès determinar les distintes unitats, la vessant material (o física) d'aquestes en alguns casos pot presentar diverses similituds. Aquestes semblances venen donades per un fet evident: les reduïdes dimensions de l'àmbit d'estudi, per la qual cosa determinats factors ambientals es donen de manera recurrent. En son un bon exemple les rases que, repartides de manera més o menys homogènia arreu de la muntanya, compten amb un entorn (pel que fa a vegetació) molt similar en tots els casos. La dicotomia obaga – solana

¹⁵ Per a informació completa de l'apartat consulteu l'Annex 5.

també és un condicionant que es reflecteix en les unitats 10 i 8. El factor altitudinal també provoca similituds entre les unitats de les serres (7 i 2).

3.3. Identificació dels elements del patrimoni agrícola

Aquest apartat presenta els resultats del treball de camp i de la consulta de documentació històrica realitzada amb la finalitat d'observar, identificar i catalogar el conjunt dels elements del patrimoni agrícola, així com la seva distribució arreu de l'àmbit d'estudi.

S'han dividit en dues categories en funció de la seva naturalesa i raó de ser: per una banda, els elements del sistema socioeconòmic, que són tots aquells —de tipologia diversa— que són producte estrictament de l'activitat agrícola desenvolupada a la muntanya al llarg dels darrers segles i a l'actualitat i que tenien o tenen una funció purament utilitària. Per altra banda, els elements del sistema sociocultural, que són tots aquells —també de tipologia diversa— que doten de significació cultural a aquesta mateixa activitat agrícola. Agrupant els elements d'ambdues categories en comptabilitzem vora 300.

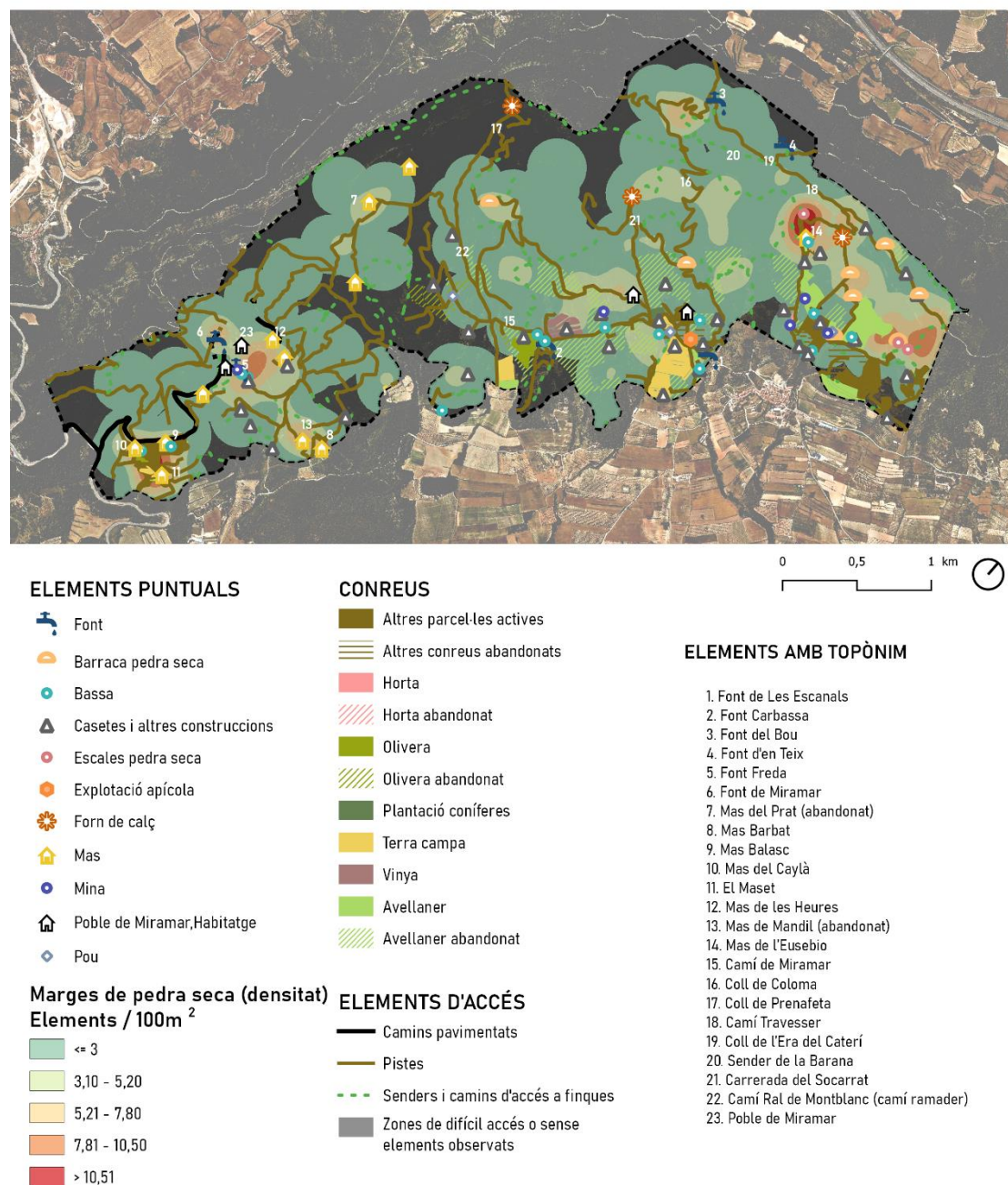
Elements del sistema socioeconòmic

Al llarg de les sessions de treball de camp, s'han pogut identificar uns 290 elements aproximadament, els quals s'han agrupat segons la seva tipologia. El *Mapa 3* permet ubicar el conjunt dels elements arreu de l'àmbit d'estudi. Per una banda, els marges de pedra seca, deguda la seva recurrència s'han representat per mitjà d'isocrones que determinen la seva densitat (nombre de marges identificats per cada 100 m²). Per altra banda, la resta d'elements, a excepció dels camins, s'han representat categoritzats i de manera puntual. Els camins s'han classificat segons la seva tipologia, seguint les indicacions de Campillo i López-Monné en el *Llibre dels Camins* (2010). Tanmateix, s'identifiquen alguns dels topònims d'aquests elements, en cas de que en tinguin.

Es fa palpable que l'element que més vegades s'ha identificat són els marges de pedra seca, fet que indica les dificultats associades al cultiu en les zones muntanyoses, així doncs, als llocs en què el pendent és més pronunciat se'n poden observar majors densitats. Cal esmentar, que les barraques, a diferència d'altres indrets de la comarca de l'Alt Camp, tan sols presenten una remarcable presència a la zona dels Aiguablancs. Els forns de calç es troben disposats de manera homogènia, coincidint amb el pas dels camins més importants, en indrets ben comunicats. Pel que fa al poblament dispers, és molt remarcable la presència de masos a l'entorn del poble de Miramar. En relació als conreus, s'evidencia la correspondència amb el gradient altitudinal: els que es troben encara actius (tot i que majoritàriament amb finalitats no productives) es situen per sota la cota 550 msnm. Els elements hídrics es troben repartits arreu de l'àmbit, amb una major

presència a les immediacions dels nuclis de poblament, ja sigui dispers o no (poble de Miramar i poble de Figuerola).

Elements del sistema socioeconòmic

Mapa 3: Elements del sistema socioeconòmic. Elaboració pròpia.

Elements del sistema sociocultural

Aquest conjunt d'elements prenen una especial significació, ja que en molts dels casos són els que donen valor al seguit d'elements tangibles del sistema socioeconòmic situats dins del propi

àmbit d'estudi. A partir de la consulta dels reculls històrics i actuals se n'han pogut comptabilitzar un total de deu, els quals s'han agrupat en dues categories segons la seva tipologia: tangibles i intangibles.

ELEMENTS TANGIBLES

Edifici del Sindicat de Sant Isidre (1918–1939)	Edifici del primer sindicat d'agricultors, dedicat a Sant Isidre llaurador. Actualment és un habitatge.
--	---

Edifici de la Cooperativa Agrícola de Sant Jaume (1921)	Edifici d'estil modernista. A l'actualitat, tot i que l'entitat de la cooperativa està activa, no es desenvolupen tasques agrícoles. L'edifici acull el cafè del poble, així com una sala d'actes.
--	--

Revista el Diabló (1991-1997)	Revista de publicació periòdica d'àmbit local. En els diversos números publicats, la qüestió agrícola i en concret el conreu de l'avellana prengué una especial rellevància. El nom de la revista es deu a un tipus d'insecte que afecta als avellaners i als seus fruits.
--------------------------------------	--

Licor d'Avellana de la Cooperativa Agrícola de Sant Jaume	Producte impulsat per la Cooperativa per tal de buscar sortida a l'avellana. Va tenir èxit en el moment de sortida i actualment encara el comercialitza una empresa aliena.
--	---

Corona de la Mare de Déu de l'Esperança (2018)	Peça elaborada per l'orfebre Joan Serramià en el marc de la coronació canònica de la Verge. L'aurèola de la corona està conformada per fulles i fruits d'avellaner.
---	---

Nous Gegants Arenal i Aubablanc (2022)	Projecte de nous gegants del poble (s'estrenaran al mes de juliol). Els noms responen a dues partides del terme de Figuerola, una situada a la plana (Arenal) i l'altra a la muntanya (Aubablanc, pda. Aiguablançs). Presenten com a valors la cura de l'entorn i la importància de l'agricultura, entre d'altres.
---	--

ELEMENTS INTANGIBLES

Goigs de Sant Antim (S. XVIII')	Goigs dedicats al patró Sant Antim. El seu origen és la pregària per la necessitat d'aigua per al conreu i per a l'abastiment del poble.
--	--

Himne de Figuerola (1965)	Poesia musicada i escrita per Maria Teresa Llorens, en què es fa referència a diversos indrets de la muntanya i a diverses de les fonts.
----------------------------------	--

Goigs Nous a la Mare de Déu de l'Esperança (1968)	Goigs dedicats a la patrona Mare de Déu de l'Esperança, escrits i compostats per D. Anton Correig i Masó i Mossèn Josep M ^a . Musté. Fan referència al conreu de l'avellana i als plegadors. Actualment és la festivitat religiosa més nostrada del poble de Figuerola.
Himne del Mil·lenari (1980)	Himne compostat per la commemoració del mil·lenari del poble (980–1980). Es fa referència a diversos indrets de la muntanya i a l'avellaner.

Per a més informació i imatges dels elements del sistema sociocultural consulteu l'Annex 4.

Havent observat el recull d'elements del patrimoni agrícola de tipus sociocultural, observem la correlació entre aquests i els de tipus socioeconòmic. El conreu de l'avellana és el més referenciat en el conjunt d'aquests elements, seguit de les fonts. Els diversos indrets de la muntanya també hi són presents en més d'una ocasió, per la qual cosa es pot determinar que aquesta part del terme configura una part molt important de la identitat del poble de Figuerola, així com dels seus habitants.

Tanmateix, és pertinent situar en el temps la major part del conjunt dels elements recopilats: al llarg del segle XX, un segle marcat pels canvis en el mode de vida als entorns rurals i el conseqüent decreixement del sector agrícola. En aquest context de transformació, observem com el nombre de referències al patrimoni agrícola és significatiu i com, posteriorment, i n'és un clar exemple el projecte dels Gegants Arenal i Aubablanc, aquest patrimoni es reivindica com a tret identitari del poble de Figuerola, tot i el baix percentatge de població que es dedica al sector.

4. ASSIGNACIÓ DE VALORS

4.1. *Preàmbul: resultats de l'activitat i de les entrevistes*

Per tal d'assignar valors a les diverses unitats paisatgístiques anteriorment delimitades, s'han tingut en compte els resultats de la sessió de reflexió i mapeig col·lectiu, així com les percepcions manifestades pels diversos actors entrevistats. El resultat d'aquestes metodologies qualitatives ha permès determinar una sèrie de paràmetres (perceptius i físics) els quals s'han incorporat com a ponderadors per a l'assignació de valors a les diferents unitats de la muntanya, a més a més dels propis elements del patrimoni agrícola. A continuació, doncs, s'exposen les consideracions més rellevants, així com els paràmetres i factors físics o perceptius als quals han donat peu.

Mapeig col·lectiu de valors i activitat de reflexió¹⁶

L'objectiu de l'activitat era conèixer les percepcions de la població respecte a l'àmbit d'estudi, així com assignar el conjunt de valors als diferents indrets d'aquest espai. Els paràmetres resultants d'aquesta tècnica metodològica seran, doncs essencialment, de tipus perceptiu.

En termes generals, els resultats de l'activitat es poden distingir entre els que fan referència al vincle emocional dels i de les participants i, els que fan referència a l'evolució recent i l'estat actual de la muntanya.

Per una banda, s'observa que el vincle emocional d'aquesta part del terme amb el conjunt de la població és fort, i que caracteritza bona part de la seva identitat com a figuerolins i figuerolines. A tall d'exemple, associen a la muntanya paraules com: casa, història, connexió o refugi, així com sentiments i emocions positives: optimisme, plenitud o llibertat. Tanmateix, la majoria coincideixen en que, en general, no es valora de manera suficient aquest espai i que caldria tenir-ne més cura.

Per altra banda, les percepcions referents a l'evolució recent de la muntanya i el seu estat actual (en referència a la vegetació) són majoritàriament negatives, atenent a l'abandonament com a principal motiu d'aquesta degradació. Sobre el procés d'evolució, es menciona la influència de les dinàmiques naturals en l'espai i la pèrdua de conreus i d'elements patrimonials, juntament amb un mode de vida concret. Sobre l'estat de la vegetació, la percepció general és, igualment, negativa i es relaciona amb factors climàtics i amb l'abandonament: "sec i *ermassot*, però ens ho estímem igualment"; en aquest sentit, el principal risc que associen a l'espai és el risc d'incendi forestal.

Així doncs, la percepció de la població sobre el conjunt de l'espai reflecteix un vincle emocional i identitari molt significatiu i, alhora, un sentiment de recança respecte a la pèrdua de l'activitat agrícola i del que havia estat la vida a la muntanya. Tanmateix, es valora la presència d'activitats d'oci i de lleure com una oportunitat per conscienciar a la població de la importància d'aquest espai.

En referència a l'assignació de valors sobre l'àmbit, es detecta una gran disparitat de valors entre els diferents indrets de la muntanya, corresponent sovint amb la presència de certs elements del patrimoni agrícola:

VALORS	DISTRIBUCIÓ
D'ús social	Es concentren en indrets per on hi transcorren els principals camins : camí Travesser, camí de Miramar i Coll de Coloma. Les fonts també es troben assenyalades amb aquest valor, en aquest cas font del Teix, font de Miramar i font de les Escanals.

¹⁶ Els resultats de l'activitat es poden consultar a l'Annex 6.

	S'assenyala també el cim del Tossal de la Somerota, que compta amb una pista habilitada per a la pràctica de l'ala delta, on sovint grups de joves van a passar-hi la tarda.
Estètic	Es troben clarament concentrats a les cotes superiors de l'àmbit, majoritàriament es situen en punts que actuen com a miradors o amb vistes privilegiades, com seria el cas dels penys de la Serra Carbonera, el cim del Tossal Gros, el Mirador de les Aus o el Peny de l'Oliva. En dues ocasions s'han situat en indrets boscosos que gaudeixen de vegetació prominent , al Bosc del Feló i a l'entorn del Prat.
Històric	Els valors històrics es troben distribuïts arreu, però es poden relacionar amb l'existència de diversos elements, com són: el poble de Miramar , masos abandonats (el Prat i el Mas de Mandil), un for de calç o la un dels Aiguablancs, on hi trobem barraques i una gran quantitat de marges . Un dels punts es troba situat en una zona amb presència de conreus abandonats .
Identitari	Es troben selectivament indicats en diversos punts de l'espai sense seguir un patró clar. Alguns dels punts estan ubicats en finques de conreus d'avellaner actius . Els altres corresponen al poble de Miramar , al cim del Tossal Gros i a la font del Bou .
Mediambiental	En la seva majoria s'ubiquen en indrets en què la vegetació es troba en millor estat, coincidint amb zones obagues , com són el Bosc del Feló, el Bosc del Rector, l'entorn de la Carrerada del Socarrat, l'entorn del Prat i l'obaga de la Rasa de Sant Miquel.
Productiu	Els valors productius han estat els que menys han aparegut en aquesta assignació, s'han situat en finques actives situades al llarg de les cotes inferiors de l'àmbit.

Entrevistes¹⁷

Les entrevistes realitzades volen plasmar les percepcions, opinions i inquietuds de diversos actors (Entrevistat 1, propietari, Entrevistat 2, pagès, i Entrevistat 3, alcalde de Figuerola) respecte a l'espai de la muntanya i a la qüestió agrícola en aquest àmbit. Els paràmetres resultants d'aquest conjunt d'entrevistes són tan perceptius com condicionants físics que permetrien l'existència d'activitat agrícola. A continuació, es desenvolupen els principals resultats d'aquest procés qualitatiu en base a les temàtiques tractades, destacant-ne els trets en comú, així com les aportacions distintives o singulars.

Sobre l'abandonament generalitzat dels conreus a la muntanya, tots tres entrevistats coincideixen en que els factors que foren determinants per al desenvolupament d'aquest procés han estat: les dificultats del relleu i la manca de rendibilitat dels conreus en el context econòmic actual i des de mitjans del segle passat amb la introducció de la mecanització. Tanmateix, en totes tres entrevistes es posa èmfasi en la manca d'inversió (privada), que ja sigui de mans externes o endògena, ha

¹⁷ Les transcripcions de les entrevistes amb les idees més rellevants destacades es poden consultar a l'Annex 7.

estat el factor diferencial d'aquesta zona muntanyosa amb d'altres en què el conreu es presenta com a quelcom viable, com seria el cas del Priorat: "Si el cep és el mateix [al Priorat que a Figuerola], no ha sigut el cep el que ho ha fet, han sigut idees, accions, emprenedoria, que la gent ho ha *sapigut fer*" (Entrevistat 2). En el marc d'aquesta transformació, es comenta reiteradament la notable presència del conreu de l'avellaner fins ja ben entrada la segona dècada del segle passat.

L'estat del paisatge fruit d'aquest procés és percebut en el seu conjunt, pels entrevistats 1 i 3, de manera negativa en base a l'alt risc d'incendi associat. En relació amb la prevenció d'aquest, els entrevistats coincideixen en què l'activitat agrícola és una eina efectiva, no obstant això, en el marc de la conjuntura econòmica actual no conceben la viabilitat d'aquesta a la muntanya. Així mateix ho exemplifica l'Entrevistat 2 en l'associació de valors al conjunt dels elements: "Jo els agafaria tots, dels que has dit. En realitat, hi poden haver moltes divisions, però n'hi ha dues de bàsiques: la divisió a partir de la qual fem negoci i la divisió a partir de la qual vivim o gaudim. No crec que la muntanya de Figuerola la puguem situar a la banda del negoci."

Pel que fa a la qüestió de la propietat, la percepció sobre les responsabilitats del conjunt dels propietaris és diversa. L'Entrevistat 1 apunta: "Gestionar-ho. Als pobles per exemple, si hi ha una casa que està a punt de caure te la fan arreglar, o sinó se n'encarrega l'ajuntament i després et passa la factura... Jo crec, a veure això és molt *heavy*, però alguna responsabilitat hi hauria d'haver", cal esmentar que possiblement; l'Entrevistat 3, apel·la a la manca de legislació en l'àmbit: "Responsabilitat no en tenen cap, si tu tens una finca i la vols tenir abandonada doncs ningú et pot dir res. No està legislat." i el segon entrevistat, en la mateixa línia, apunta a que la responsabilitat del privat és col·laborar en les tasques que desenvolupi l'administració per a la millora de l'espai. Les responsabilitats per part de l'administració es conceben en forma d'ajuts o arranjaments d'espais concrets, tanmateix, l'Entrevistat 3 exposa les limitacions de l'administració local per fer front als recursos necessaris per al manteniment de l'espai, així com les limitacions d'actuació, acotades per les administracions superiors i pel fet de tractar-se de terrenys privats.

Per últim, l'apel·lació a la motivació de la població i de determinades entitats, com l'ADF, els propietaris (com a comunitat), per emprendre accions en el si de l'espai és una qüestió recurrent en les entrevistes, per la qual cosa, es fa palpable la concepció de la responsabilitat col·lectiva en la generació d'iniciatives que donin resposta als reptes actuals de la muntanya. En aquest sentit, es concep l'espai (i el patrimoni agrícola) com a element conformador de la identitat del poble de Figuerola, els entrevistats recorden els anys passats en què "tot eren avellaners" (Entrevistats 1 i 3) amb un cert to de resignació respecte als canvis en aquest paisatge herència de l'abandonament.

4.2. Resultats i definició de les ponderacions

El conjunt de resultats anteriorment exposats, juntament amb les observacions dutes a terme al llarg de l'anàlisi de l'evolució del paisatge agrícola a la muntanya i del treball de camp, han configurat la següent taula, la qual permet establir els valors paisatgístics associats per a cadascun dels elements i paràmetres¹⁸.

RELACIÓ DE PONDERACIONS		VALORS						
		EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR
Presència d' elements	Marges i construccions associades		●	●	●			●
	Barraques	●	●		●			
	Forns de calç		●					
	Fonts i mines	●	●	●	●	●	●	●
	Pous i basses			●	●			●
	Conreus abandonats				●		●	●
	Conreus actius			●	●		●	●
	Masos abandonats		●					
	Masos en actiu				●	●		
	Casetes i altres construccions				●			
	Estat dels elements	●	●		●			●
Paràmetres i factors	Referències a elements socioculturals		●			●	●	
	Significació identitària dels elements i espais		●				●	
	Percepció de l'estat de la vegetació	●		●		●	●	●
	Apreciació estètica del paisatge	●				●		
	Singularitat del paisatge	●		●				
	Valor de l'ecosistema			●				
	Presència de fauna d'especial interès			●				●
	Presència d'activitat ludicoesportiva					●	●	
	Presència d'activitat productiva		●	●	●		●	●
	Disponibilitat hídrica	●		●	●	●		●
	Adequació del terreny				●			●
	Transitabilitat i accessibilitat				●	●		

EST = Estètics HC = Històrics i culturals MED = Mediambientals PROD = Productius
ÚS = D'ús social ID = Identitaris GR = De gestió del risc

Taula 2: Taula 2: Relació de ponderacions. Elaboració pròpia..

Aplicant la darrera taula al sistema de ponderacions anteriorment establert a la metodologia, els resultats per al conjunt de les unitats en relació als valors paisatgístics són els següents¹⁹:

UNITATS		VALORS							SUMATORI UNITATS
		EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR	
1	Font del Bou i Bosc del Rector	17	14	21	13	19	14	17	115
2	Serra de Jordà	10	9	12	10	8	7	9	65
3	Pineda dels Aiguablancs	12	15	9	10	8	8	10	72

¹⁸ La descripció dels paràmetres i factors es pot consultar a l'Annex 8.

¹⁹ Es poden consultar les ponderacions de manera individual per a cadascuna de les unitats a l'Annex 8.

4	El Prat - Boscos del Sant Pare	11	6	11	11	12	5	9	65
5	Conreus dels Aiguablancs	15	21	23	37	19	22	28	165
6	Els Avellanars, les Costes i les Deveses	8	16	22	31	17	22	28	144
7	Serra Carbonera	10	13	12	4	12	11	8	70
8	Bosc del Feló	13	7	16	10	10	7	12	75
9	La Creu de Pedra	5	8	9	7	6	6	8	49
10	Carrerada del Socarrat	14	10	15	9	9	6	13	76
11	Falda del Tossal Gros	9	8	10	9	4	5	7	52
12	Miramar i els Masos	15	24	24	34	21	21	27	166
13	Cims de Miramar	9	9	10	8	14	11	6	67
SUMATORI VALORS		148	148	160	194	193	159	145	

Taula 3: Resultats de l'assignació de valors. Elaboració pròpia.

En primer lloc, cal esmentar que les unitats amb un valor productiu més elevat presenten, una puntuació sobre el conjunt dels valors substancialment superior a la resta d'unitats, fet que és relacionable amb el concepte de multifuncionalitat dels sistemes agrícoles definit en el marc teòric. Alhora és molt destacable la seva ponderació en el valor identitari, exceptuant-ne el cas de la primera unitat, en què aquest valor ve donat per la presència de les fonts.

En segon lloc es pot observar que el pes del valor mediambiental recau en les unitats definides per masses boscoses en bon estat de conservació, com seria el cas del Bosc del Feló, la Carrerada del Socarrat o la Font del Bou i el Bosc del Rector. Tanmateix, hi ha altres unitats, que tot i trobar-se degradades a nivell paisatgístic, presenten una potencialitat i una necessitat de gestió. Així doncs, i tot i no ser objecte del present treball, cal tenir en compte la presència forestal: millorant aquells espais d'especial interès donades les seves característiques ecològiques i mediambientals i reconvertint aquells que suposin un risc o una amenaça per a la qualitat paisatgística del conjunt de la muntanya a través de la gestió forestal.

En aquest sentit, el valor de gestió del risc es manifesta en aquells espais menys susceptibles a esdeveniments com els incendis forestals. Se'n poden extreure dues conclusions: per una banda, denota i posa de manifest la importància de les unitats amb un potencial per al desenvolupament agrícola com a espais resilients; i, per l'altra, evidencia que les unitats més rellevants a nivell mediambiental poden actuar com a indicadors dels canvis o del deteriorament del conjunt del paisatge.

En el cas dels valors estètics i contràriament al que succeeix amb els valors històrics i culturals, es demostra una manca de correlació amb el patrimoni agrícola, ja que no han obtingut la màxima puntuació en les unitats amb major presència d'elements. Aquest fet és atribuïble a la idea il·lustrada en el marc teòric de que no es conceben com a quelcom escàs i, per tant, a dia d'avui no estan mereixent una valoració estètica generalitzada.

Per últim, els valors d'ús social prenen rellevància en indrets en què la presència de les activitats de lleure és molt significativa, especialment en el cas de la unitat 13.

Aquestes ponderacions han permès detectar quins són els valors més representatius de cadascuna de les unitats i, tanmateix, proposar pautes de gestió que en treguin potencial.

4.3. Pautes de gestió paisatgística

En base a l'associació de valors duta a terme en l'anterior apartat, es presenten un seguit de pautes de gestió a partir de les quals es pot incidir en la millora de l'estat i de la percepció del paisatge agrícola de la muntanya de Figuerola, no tan sols a nivell ambiental i productiu, sinó que també a nivell identitari i cultural per als habitants del poble. El conjunt de pautes està orientat en relació amb els objectius de qualitat paisatgística determinats pel Catàleg de Paisatge del Camp de Tarragona²⁰, així com per la unitat de la Plana de l'Alt Camp²¹. Cal esmentar, que les pautes estan dissenyades per tal de que l'administració local les promogui i doti d'eines a les entitats i particulars per a la seva consecució. Aquestes eines no es refereixen estrictament al finançament de les accions, sinó que es basen en la difusió d'informació sobre les potencialitats i l'obtenció de recursos per a la gestió de l'espai.

PAUTES	UNITATS	VALORS
Conreus: Potenciar el mosaic agroforestal.		
Vetllar per la conservació del conreu de l'avellana a les parcel·les que es troben actives o en vies d'abandonament, a través d'incentius.	5, 6, 12	MED, ID, HC, PROD, GR
Recuperar les parcel·les dotades de bon accés per mitjà de tipologies de conreu que tinguin requeriments hídrics menors.	5, 6, 12	MED, PROD, GR
Aprofitar les zones enrasades per a la recuperació de l'horticultura familiar, seguint l'exemple de la Rasa d'Aligueres.	5, 6, 4	MED, PROD, GR
Cercar sortida als productes agrícoles del municipi a partir de l'elaboració de productes per al mercat d'abast local i comarcal.		PROD
Pedra seca: Fer palès el patrimoni.		
Rehabilitar els marges en les zones de pendent molt acusat per tal de frenar-ne l'erosió i afavorir el desenvolupament de les comunitats vegetals.	9, 11, 2, 10, 8, 1	MED, HC
Realitzar aclarides al sotabosc a l'entorn d'elements singulars com barraques o forns de calç.	2, 7, 3	HC

²⁰ Catàleg del Paisatge del Camp de Tarragona.

²¹ Unitat 22. La Plana de l'Alt Camp.

Incentivar i difondre l'ús de la tècnica de la pedra seca com a element útil en el context de l'agricultura actual i en el desenvolupament de la biodiversitat.		MED, HC, PROD
Elements hídrics: <i>Recuperar la resiliència.</i>		
Impulsar la recuperació d'aigües per a l'abastiment de fonts i mines.	5, 6, 1	MED, ID, ÚS, PROD
Incentivar la recuperació de basses agrícoles per tal de donar valor afegit a les parcel·les i afavorir-ne l'ecosistema.	5, 6	MED, PROD
Promoure la gestió forestal amb la finalitat de reduir la biomassa i afavorir l'escolament de les aigües blaves.	1, 4, 9, 11, 13	MED, PROD, GR
Camins: <i>Connectar amb la població.</i>		
Incloure en les tasques de manteniment la rehabilitació dels marges de pedra seca que delimiten els camins per tal de pal·liar els efectes de l'erosió en episodis de pluges fortes.	2, 4, 5, 6, 12, 13	HC, GR, ÚS
Evitar la creació de nous senders més enllà dels existents i, en tot cas, intentar recuperar les antigues vies d'accés a les parcel·les.	8, 10, 12, 13	MED
Rehabilitar els camins empedrats a les zones enrasades per tal de fer-les accessibles.	7, 11	HC, GR, ÚS
Masos: <i>Revitalitzar l'espai.</i>		
Impulsar la declaració dels masos abandonats com a bens d'interès cultural per tal d'acollir-se a programes i plans d'incentius per a la rehabilitació.	4, 12	HC, ÚS
Incentivar les iniciatives de masoveria i les noves formes de cohabitatge per a la revitalització dels masos.		PROD, ÚS
Masses forestals: <i>Atenuar riscos.</i>		
Dotar d'eines als propietaris forestals per afavorir-ne l'aprofitament de la fusta i d'altres productes forestals.	4, 13, 12, 9, 11	GR
Afavorir la instal·lació de ramats per tal de reduir la biomassa del sotabosc i fer palès el patrimoni de pedra seca.	9, 11	GR, HC
Promoure la reactivació de l'Agrupació de Defensa Forestal per fer efectiva la coordinació de la comunitat de propietaris forestals.		GR
Elements socioculturals: <i>Enfortir el vincle identitari.</i>		
Introduir el conjunt d'elements en el si de l'espai per tal d'evidenciar el llegat sociocultural del patrimoni agrícola.		ID, HC
Realitzar activitats de difusió a través de les entitats del poble per tal d'enfortir el vincle identitari entre la població del municipi i l'entorn de la muntanya		ID
Impulsar la reactivació de les tasques de promoció i suport a l'agricultura de la Cooperativa Agrícola de Sant Jaume.		PROD, ID

5. CONCLUSIONS

Després d'haver analitzat amb detall la presència, significació, raó de ser i valor dels elements del patrimoni agrícola, es reafirma la seva potencialitat com a eina per a la gestió d'espais naturals. En primer lloc, atenent a la seva plasmació en el conjunt de valors paisatgístics i, en segon lloc, tenint en compte el paper protagonista que han tingut en la conformació d'aquests espais. En el cas de la muntanya de Figuerola, on es fa indistingible l'herència agrícola del paisatge actual de la muntanya, la inclusió d'aquest seguit d'elements en les estratègies de gestió resulta imprescindible.

En l'àmbit de la percepció, part inherent i indissociable del concepte de paisatge, l'activitat agrícola a la muntanya, tot i estar molt present en l'ideari del conjunt de la població, s'entén com a quelcom dels anys que han quedat enrere, de "quan érem petits". Cal ser conscients del valor afegit que té la producció en aquest espai i l'oportunitat que suposa en el marc de la conformació d'espais resilients als reptes mediambientals i socioeconòmics dels nostres dies.

Així doncs, integrar en l'estructura social la conscienciació sobre el fet de que el paisatge agrícola i els seus elements juguen un paper clau per a la resolució de les múltiples problemàtiques d'aquest espai és fonamental. Efectivament, es tracta d'un procés prolongat en el temps i que cal iniciar des de la difusió d'aquest patrimoni i la seva rellevància, per tal d'aconseguir una responsabilització a nivell col·lectiu que en faci exitosa la gestió. La revalorització objecte del present treball és, doncs, la primera pedra per comprendre el sentit d'aquest paisatge degradat i oblidat i posar-lo novament sobre la taula per a la reconformació socioeconòmica, cultural i mediambiental d'aquest espai.

En el marc d'aquesta planificació, es fa palesa la necessitat de transcendir la concepció de l'activitat agrícola com a qüestió estrictament productivista situada dins l'àmbit dels particulars, per tal de potenciar la seva multifuncionalitat en relació amb l'aportació dels beneficis mediambientals, socioculturals i socioeconòmics reflectits en els valors paisatgístics analitzats al llarg d'aquest treball.

Per últim, és pertinent assenyalar la necessitat de dotar d'estratègies i accions les figures de protecció natural com són els Espais Naturals Protegits, defugint la visió conservacionista i idealitzada d'aquests i proporcionant les eines necessàries per afavorir un equilibri que permeti el desenvolupament socioeconòmic i la conservació del medi natural. Tanmateix, es fa palpable com el patrimoni agrícola esdevé un ens susceptible de dotar-se de cobertura específica en el marc d'aquestes figures, deguda la seva importància en el desenvolupament dels ecosistemes i atenent a les aportacions i beneficis que suposen per al conjunt de les comunitats humanes.

BIBLIOGRAFIA

- Ajuntament de Figuerola del Camp (2006). *Figuerola: 1025 anys d'història : síntesi històrica 980-2005, memòria fotogràfica, recull premsa comarcal (s. XIX, XX i XXI)*. Figuerola del Camp: Ajuntament de Figuerola del Camp.
- Ajuntament de Figuerola del Camp (1980). *Notes històriques de Figuerola: Commemoració del Mil·lenari de la primera notícia escrita de Figuerola : 980/1980*. Figuerola del Camp: Ajuntament de Figuerola del Camp i Comissió del Mil·lenari.
- Aragonès, Josep i López, Antoni (2008). "Vells usos, nous valors" dins Adserias, Maria, et al. (2008). *Pedra seca a les comarques de Tarragona: Patrimoni i paisatge*. Tarragona: Diputació de Tarragona
- Arnal, Eduard (2017). "Crisis y transformación agraria en el Camp de Tarragona. La implantación y comercialización de la avellana" (2017). *Naciones en conflicto*. Saragossa: Universidad de Zaragoza. Recuperat de: <https://zaguan.unizar.es/record/83984/files/BOOK-2019-043.pdf>
- Bellmunt, Jordi (2013). "Els mapes de valors estètics i simbòlics del paisatge: dels catàlegs de paisatge al projecte de paisatge" dins Nogué, Joan; Puigbert, Laura; Bretcha, Gemma; Losantos, Àgata (eds.) (2013). *Reptes en la cartografia del paisatge. Dinàmiques territorials i valors intangibles*. Olot: Observatori del Paisatge de Catalunya. (Plecs de Paisatge; Eines; 3).
- Bertrand, George (2001). "Le paysage et la géographie: un nouveau rendez-vous". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 50: 57-68
- Campillo, Xavier; López-Monné, Rafael (2010). *El Llibre dels camins: Manual per esvair dubtes, desfer mites i reivindicar drets*. Tarragona: Arola.
- Cillero, Diana; Ferré, Albert (1995). *Estudi de vegetació de la Serra de Miramar*. Universitat de Barcelona.
- Guinjoan, Eloi; Tulla, Antoni F.; Badia, Anna (2014). El nou mosaic agroforestal del Priorat (Tarragona). Una anàlisi quantitativa dels canvis d'usos i cobertes del sòl durant el període de desenvolupament local. *Documents d'Anàlisi Geogràfica* 2014, vol. 60, 187-113. Recuperat de: <https://dag.revista.uab.cat/article/view/v60-n1-guinjoan-badia-tulla/pdf-ca>
- Latacz-Lohmann, Uwe, i Hodge, Ian (2001). "Multifunctionality" and "free trade" conflict or harmony?. *Eurochoices*, 1, 1, 42-47. Recuperat de: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1746-692X.2001.tb00074.x>

Llei 8/2005 i reglament de protecció, gestió i ordenació del paisatge. – (Quaderns de legislació ;
65) Recuperat de: [enllaç](#).

Mata, Rafael (2012). Agricultura, paisaje y gestión del territorio. *Polígonos. Revista De Geografía*, 14, 97. Recuperat de: <http://revpubli.unileon.es/ojs/index.php/poligonos/article/view/492>

Reig Martínez, Ernest (2002). *La multifuncionalidad del mundo rural*. Ministerio de Industria, Turismo y Comercio: Secretaría de Estado de Turismo y Comercio. Recuperat de: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=292780>

Silva, Rocío i Fernández, Víctor (2017). El nuevo paradigma del patrimonio y su consideración con los paisajes: Conceptos, métodos y prospectivas. *Documents D'anàlisi Geogràfica*, 63, 1, 129. Recuperat de: <https://raco.cat/index.php/DocumentsAnalisi/article/view/317288/407382>

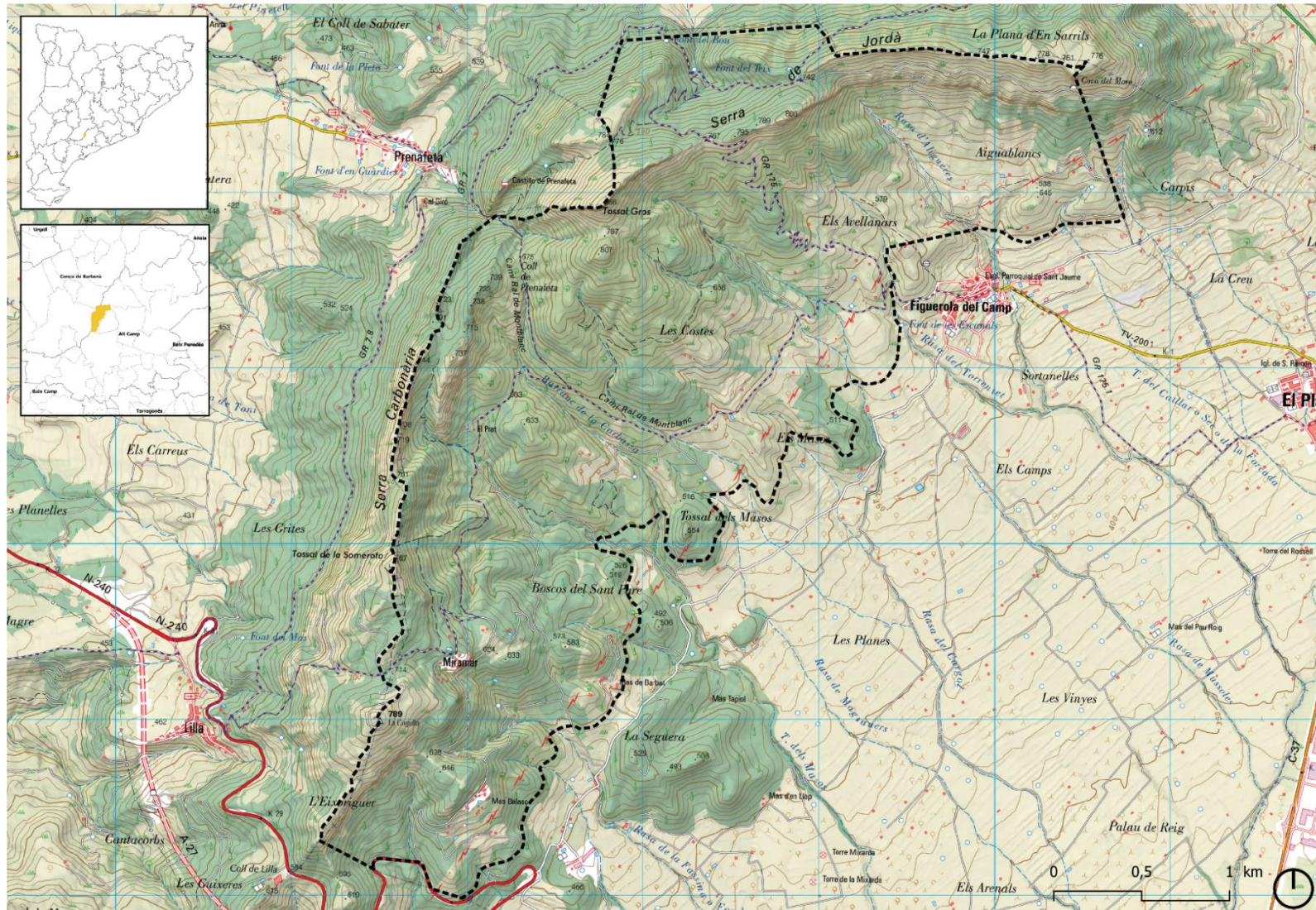
Silva, Rocío (2009). Agricultura, paisaje y patrimonio territorial. Los paisajes de la agricultura vistos como patrimonio. *Boletín de la Asociación Española de Geógrafos*, 43, 309-334. Recuperat de: <https://idus.us.es/bitstream/handle/11441/73737/15%20SILVA.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Soufflet-Leclerc, Elise (2013) “La cartografia de les dinàmiques del paisatge als atles del paisatge de França” dins Nogué, Joan; Puigbert, Laura; Bretcha, Gemma; Losantos, Àgata (eds.) (2013). *Reptes en la cartografia del paisatge. Dinàmiques territorials i valors intangibles*. Olot: Observatori del Paisatge de Catalunya. (Plecs de Paisatge; Eines; 3).

Annex 1: Cartografies de caracterització

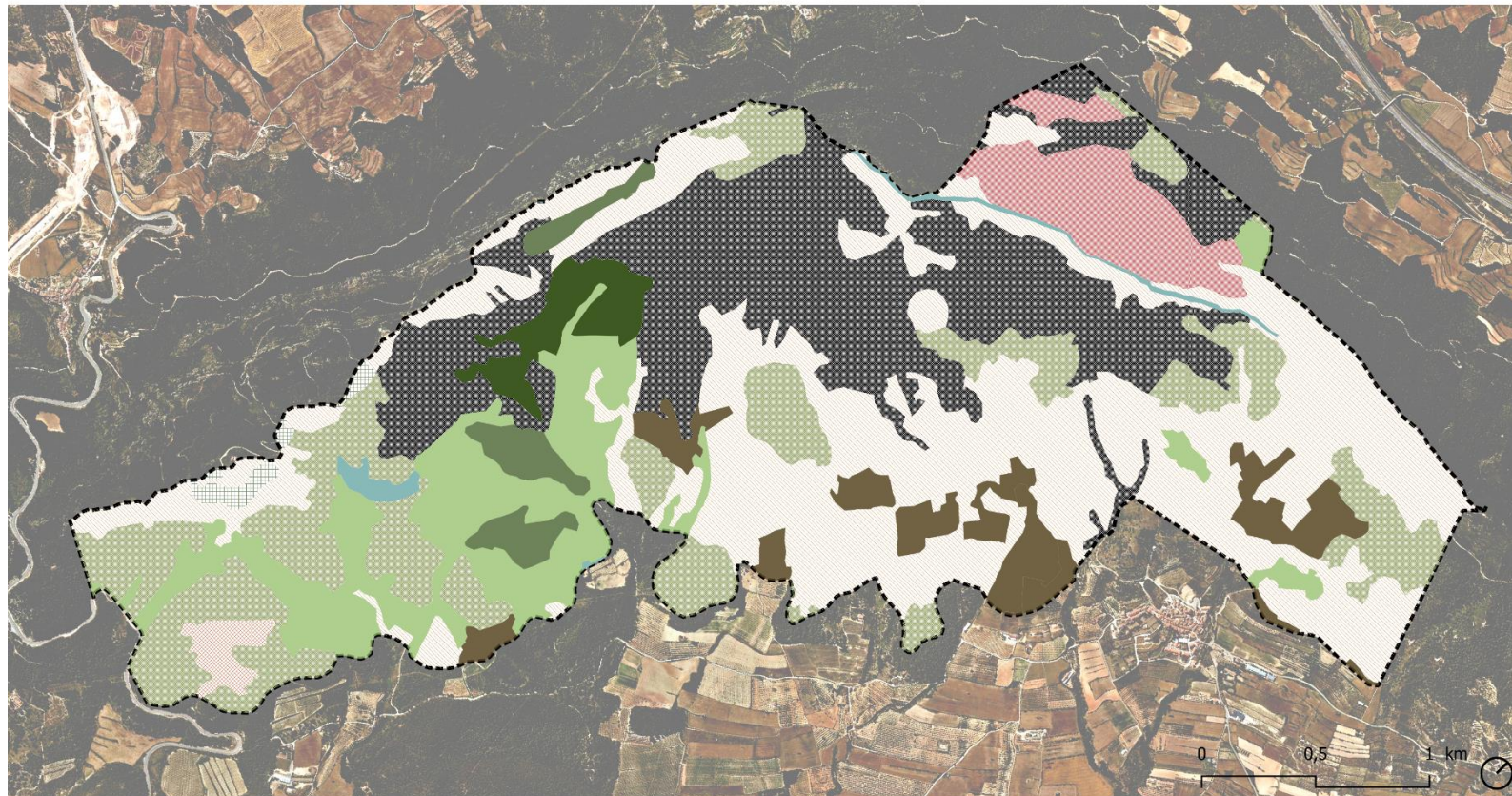
Mapa topogràfic i de situació

Mapa 4: Mapa topogràfic i de situació. Elaboració pròpia a partir de les bases cartogràfiques de l'IGN i l'ICGC.

Base topogràfica 1:25000. Font: IGN.

Unitats fisiognòmiques. Mapa vegetació (2009)

Base ortoimatge 2020. Font: ICGC.

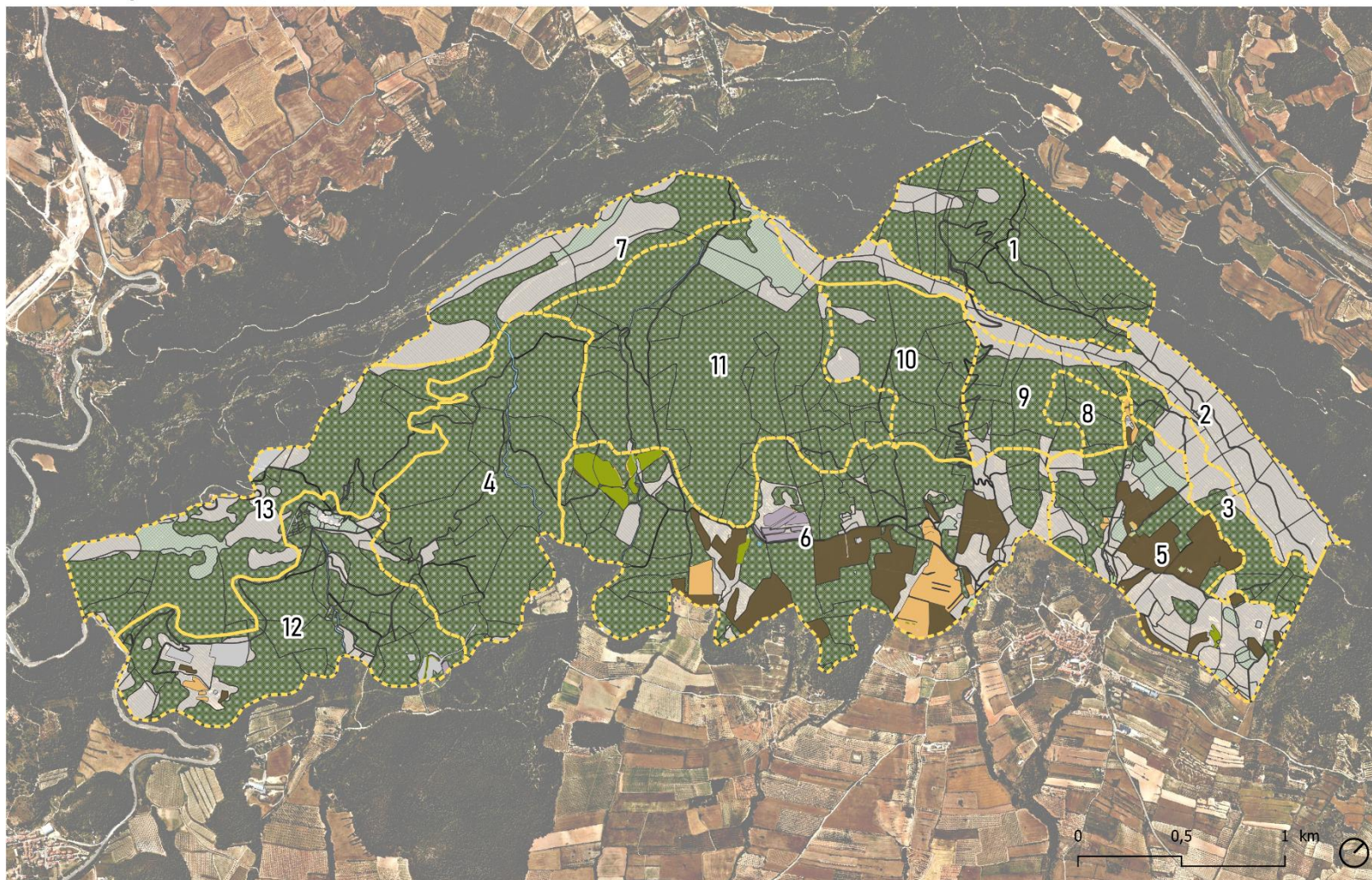
FISIOGNOMIA

Principals unitats de vegetació

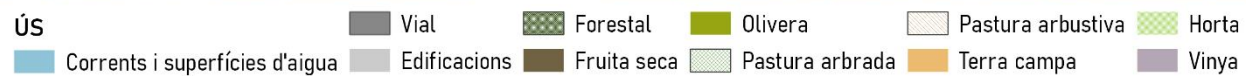
Pi roig ("Pinus sylvestris")	Alzina ("Quercus ilex subsp. ilex")
Pastures	Pi blanc ("Pinus halepensis")
Conreus	Pinastre ("Pinus pinaster")
Alzina i pi blanc ("Quercus ilex subsp. ilex", "Pinus halepensis")	Pi blanc i pinastre ("Pinus halepensis, Pinus pinaster")
Altres unitats: roques, zones urbanes	Pinassa austríaca ("Pinus nigra subsp. nigra")

Mapa 5: Unitats fisiognòmiques. Mapa vegetació (2009). Elaboració pròpia a partir de les dades del grup de recerca Geoveg (UB).

Ús de les parcel·les (2021)

Ús

Font: Registre SIGPAC.
Base ortoimatge 2020 ICGC.

*Consultar glossari de les Unitats (Annex 3)

Mapa 6: Ús de les parcel·les (2021). Elaboració pròpia a partir de la cartografia del Registre SIGPAC,.

Annex 2: Dades de l'evolució de les superfícies conreades i forestals

	Superfície (ha)			
	Avellaners	Vinya	Superfície agrícola utilitzada (SAU) total	Forestal i matollars
1716	26,93	244,83	1254,97	979,30
1900	529	562	1451	735
1918	663,48	106,74	1556,11	-
1963	549,39	313,39	1447,08	738,92
1989	354	98	1180,00	428**
1993	-	-	1411,713**	841,94
1999	194	101	764	-
2009	184*	90	704	-
2020	73	192	762	894

Elaboració pròpia.

*La xifra comprèn ha d'avellaners i d'ametllers junts.

**Dada poc fiable.

**Inclou la superfície estrictament forestal.

Fonts de les dades:

1716 - 1963, Censos agraris recollits en el treball *Notes històriques de Figuerola* (1980).

1989 - 1999, Censos agraris de l'IDESCAT.

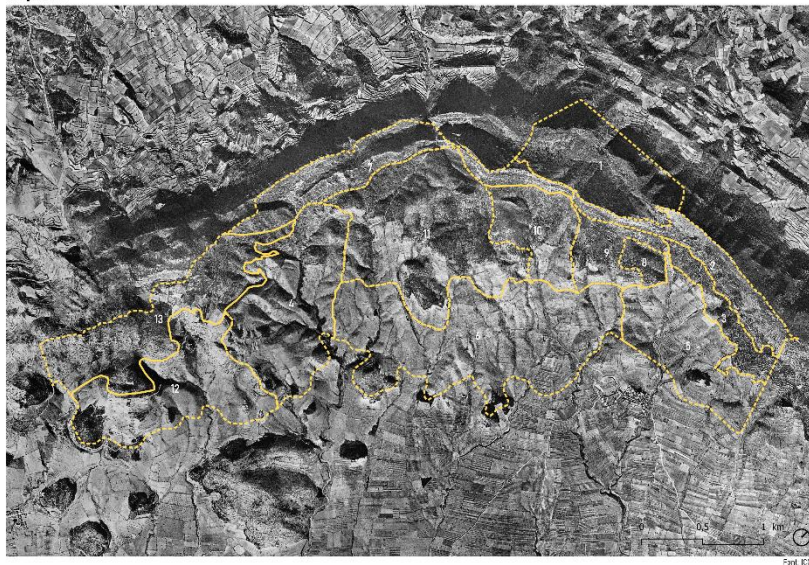
2009 i 2020, Dades de superfícies agrícoles de l'any 2009. Font: Idescat.

Les dades dels anys 1716, 1900 i 1918 es trobaven expressades en jornals, una antiga unitat de mesura agronòmica. Aquesta mesura no era universal arreu del territori català, per la qual cosa, per tal de passar-la a hectàrees s'ha emprat la xifra de referència més propera geogràficament, en aquest cas la de Montblanc. Així doncs, basant-nos en la informació proporcionada pel Col·legi d'Arquitectes de Catalunya²², 1 jornal equivaldria a 4896,50 m² de l'actualitat, és a dir a 0,489 ha.

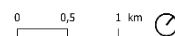
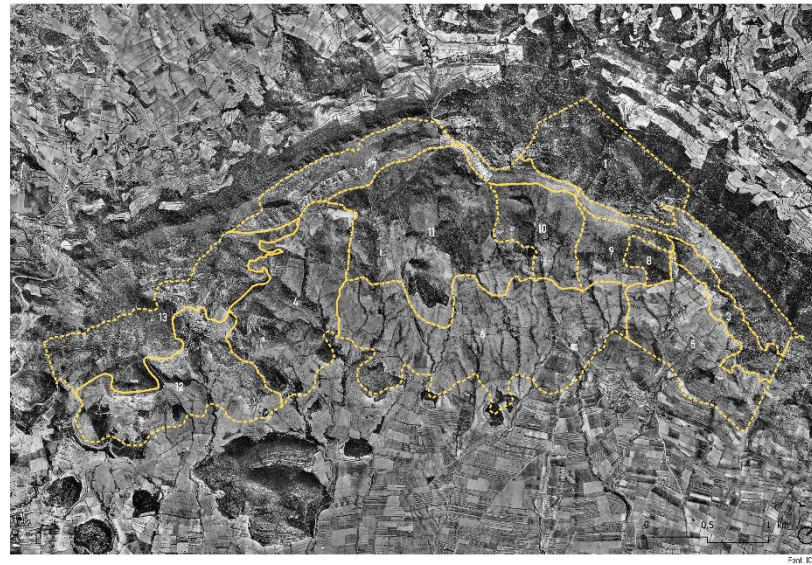
²² Equivalències de les mides agronòmiques de Catalunya (Col·legi d'Arquitectes de Catalunya).

Annex 3: Sèrie d'ortoimatges històriques

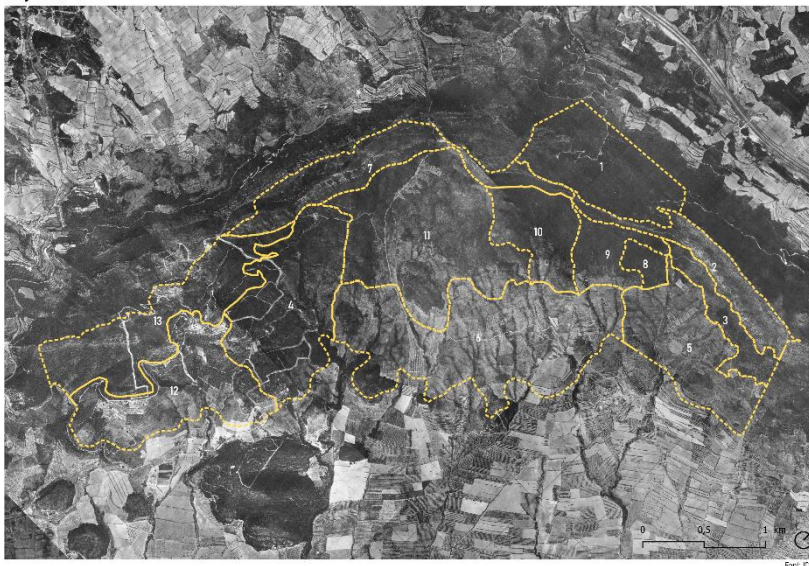
Any 1945

Any 1956

Any 1983-1992

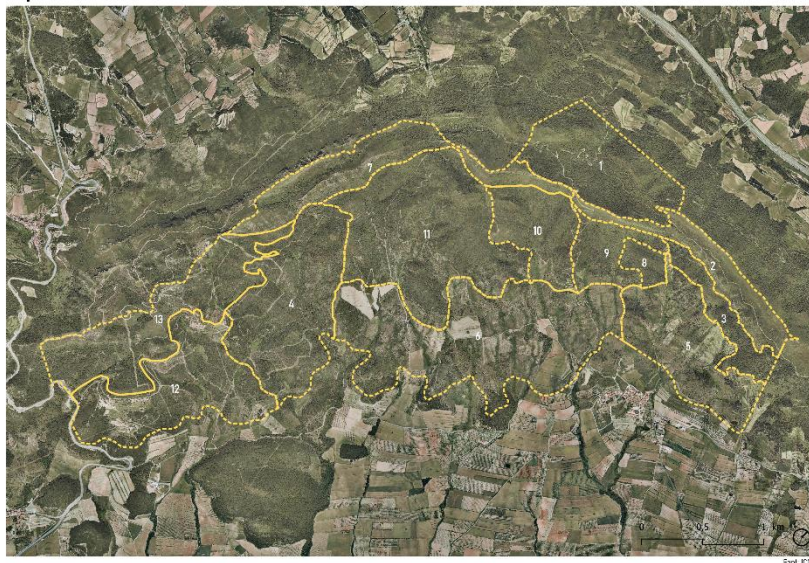

Any 1993

Elaboració pròpia a partir de les sèries d'ortoimatges històriques de l'ICGC

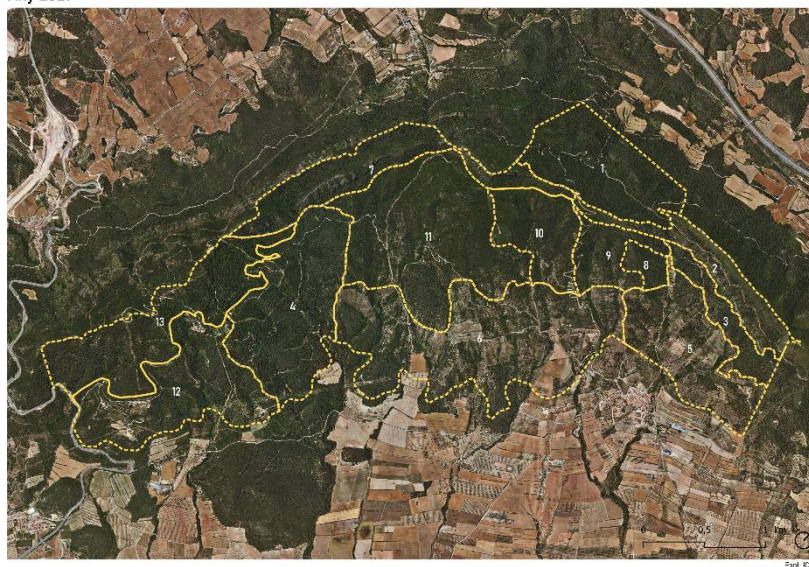
Any 2000-2003

Any 2010

Any 2021

GLOSSARI UNITATS

- 1 Font del Bou i Bosc del Rector
- 2 Serra de Jordà
- 3 Pineda dels Aiguablancs
- 4 El Prat - Boscos del Sant Pare
- 5 Conreus dels Aiguablancs
- 6 Els Avellanars, les Costes i les Deveses
- 7 Serra Carbonera
- 8 Bosc del Feló
- 9 La Creu de Pedra
- 10 Carrerada del Socarrat
- 11 Falda del Tossal Gros
- 12 Miramar i els Masos
- 13 Cims de Miramar

Elaboració pròpia a partir de les sèries d'ortoimatges històriques de l'ICGC

Annex 4: Elements del sistema sociocultural

Elements tangibles

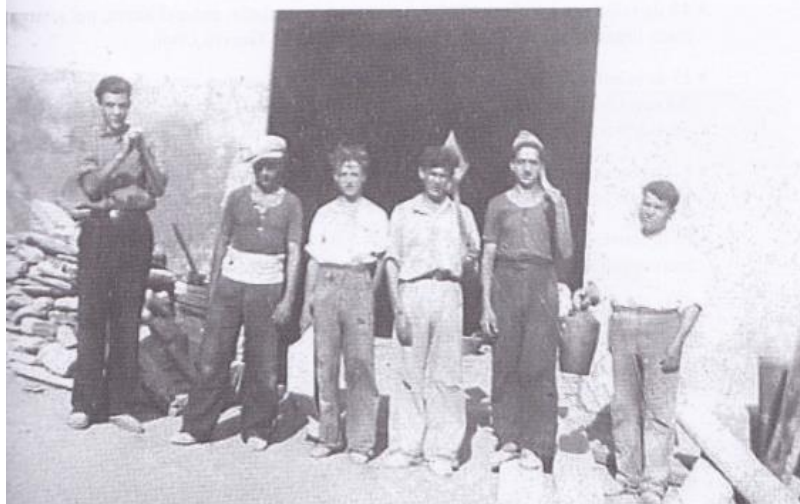
Així l'any 1918 neix a Figuerola el Sindicat de Sant Isidre; l'art 2 dels estatuts li dona el patronat: «Este sindicato tendrá por lema: Unos por otros y Dios por todos; y por patrón San Isidro Labrador». Es construeix en assemblea popular, convocada per Josep M.ª Rendé de l'Espluga de Francolí i per J. Rosell del Pla de Sta. Maria (28). El nostre poble accepta la idea d'un Sindicat Cooperatiu i es llança a l'empresa. L'objecte del Sindicat era, segons l'art. 1: «El objeto del Sindicato es el desarrollo y defensa de los intereses agrícolas, y el perfeccionamiento profesional i moral de los asociados, por medio del auxilio mutuo, y conforme los medios de que podrá disponer, reservándose el derecho de juzgar la conveniencia y el modo de hacerlo». (29)

El seu local fou a la plaça de Sant Jaume n.º 2. Les seves tasques són les usuals en els sindicats cooperatius de l'època; venda d'adobs, instal·lacions vinícoles, etc.

Aviat l'aparició de la «Federació», sindicat dels jornalers, comporta tibantors entre els altres membres del Sindicat de Sant Isidre on en un començament hi havia barrejats, jornalers i grans i petits propietaris. Aquestes tibantors feren que part dels propietaris decidessin crear el seu Sindicat l'any 1921. (30)

El sindicat de Sant Isidre pel seu caràcter popular esdevindria amb el temps el Sindicat dels Rabassaires que es mantindria fins després de la Guerra Civil.

Font: *Notes històriques de Figuerola: Commemoració del Mil·lenari 980 – 1980*. Pg. 201.

Font: *Figuerola: 1025 anys d'història*. Pg. 169 i 87.

El 1921, es funda el Sindicat Agrícola de Sant Jaume que al començament s'establia al cafè de la placeta (cal Sastre) però que ben aviat tindria local propi al carrer del Solà n.º 18, local que és el seu actual emplaçament. L'objecte del Sindicat és: «Con el título de Sindicato Agrícola y Caja Rural de Sant Jaume se constituye en esta localidad una Asociación de Mutualidad, cuyo objeto es la adquisición para el Sindicato o para los individuos que lo formen, de abonos, plantas, semillas y demás elementos de la producción y el fomento agrícola, aplicación de remedios contra las plagas del Campo i la creación de una caja de crédito agrícola.» (31)

El 1922, és crea la «Hermandad de Mutua Protección» sota la dependència del Sindicat de San Jaume amb funcions socials, mútues i d'assistència.

En acabar la guerra civil, el Sindicat de Sant Isidre esdevé tancat per ser el sindicat dels rabassaires i al cap de pocs anys són venuts els seus locals en pública subhasta per fer front a un deute contret durant la guerra civil.

El Sindicat de Sant Jaume, en canvi, reprèn les tasques cooperatives després de la guerra civil; ha tingut permanentment en el temps cafè i sala recreativa, servei d'abonament i adobs, instal·lacions vinícoles, que es tanquen en associar-se la major part dels seus socis a la Cooperativa del Pla de Sta. Maria (les millors instal·lacions permetien no posar-se el vi a casa, al revés del que passava al nostre poble), serveis de pesticides, més tard maquinària agrícola, etc.

Les tasques sindicals són, però, encomanades a la «Hermandad Sindical de Agricultores y Ganaderos». Conforme amb l'esperit del nou règim, aquesta gestionava a més tots els serveis administratius, i tècnics.

En caure el règim autoritari i implantar-se la democràcia parlamentària el nostre país, les funcions administratives i tècniques són assolides per l'actual «Cámara Agraria», mentre que les funcions sindicals tenen com a protagonista la Unió de Pagesos, entre altres sindicats agraris.

L'any 1978 s'acaben d'amortitzar les obligacions que des de la seva fundació tenia el Sindicat de Sant Jaume en mans particulars. El juliol de 1977 és decora la Sala de Dalt (bar) mitjançant la prestació personal de tota la localitat.

Font: *Notes històriques de Figuerola: Commemoració del Mil·lenari 980 – 1980*. Pg. 201-203

Façana de l'edifici de la Cooperativa, declarada bé cultural d'interès local (BCIL). Font: pròpia. Març 2022.

Ampolla original del Licor d'Avellana. Font: pròpia.

Ampolla actual del Licor d'Avellana. Font: pròpia.

Parada de la Cooperativa a la fira del Pla de Santa Maria, anys 90. Font: *Figueroles*:
1025 anys d'història. Pg. 72.

Contra el "diabló"

Al nostre terme municipal i a la comarca, enguany hi ha una extraordinària invasió de «diabló» dels avellaners, insecte que tants danys causa als mateixos avellaners i als arbres fruiters. Davant això els agricultors estan justament alarmats.

La Secció Agronòmica provincial de Tarragona ha publicat unes fulles que indiquen un tractament eficaç contra el «diabló», que alguns dels nostres agricultors ja han provat amb força èxit.

Aquest tractament és el següent:

Fórmula a emprar:

Arseniat de calç 500 grams
Aigua 100 litres

Tractament

Donar una pulverització als avellaners tan aviat com es pugui, abans d'acabar el mes de Maig, i repetir el tractament als deu dies.

Observacions

L'arseniat de calç és poc soluble a l'aigua, essent, per tant, necessari remoure bé el contingut de la portadora on s'ha preparat la barreja en anar a omplir la màquina.

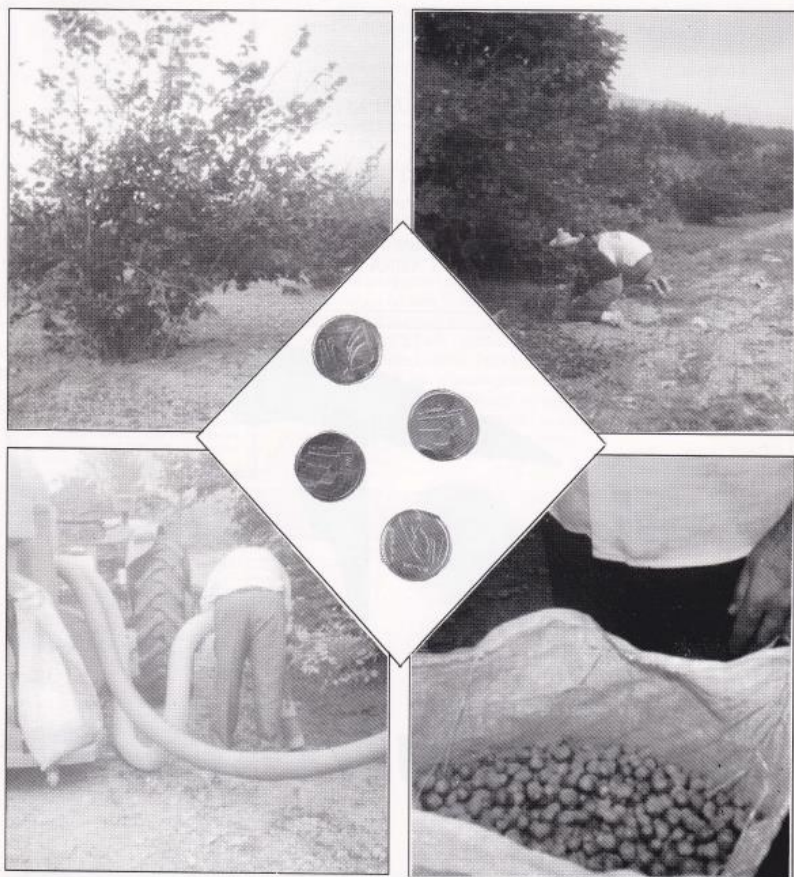
Per altra part, l'arseniat producte és molt metzinos i cal pendre les oportunes precaucions en el seu maneig; tenir-lo clos sota clau, no fumar durant l'operació de pulveritzar; no posar-se les mans a la boca i rentar-se-les bé un cop finalitzat el seu maneig.

Presentació de la revista. Font: *Figuerola: 1025 anys d'història*. Pg. 119.

Remei contra la plaga del diabló (1935). Font:

Figuerola: 1025 anys d'història. Pg. 173.

Quart número de la revista (setembre 1992). Font: pròpia.

Manifest dels alcaldes en suport de l'avellana

Des de finals dels anys 80, l'avellana està patint una crisi crònica de mercat ocasionada per les importacions a baix preu provinents de Turquia. La producció comunitària es troba immersa en una tendència a l'abandonament, amb la conseqüent reducció de les explotacions, els efectes negatius es reflecteixen greument en el pla econòmic amb el descens del nivell de producció i de la renda dels productors, i en el pla medi ambiental suposa un elevat augment del risc d'erosió i on els conreus s'alternen amb els boscos el seu progressiu abandonament incrementa el risc d'incendis, l'avellaner a les comarques productores és el resultat d'una activitat mantinguda durant segles, de manera que és part integrant de l'ecosistema i del paisatge, constituint un factor important pel medi ambient, l'espai natural i la imatge formal i física de la zona.

Tenint en compte que les mesures, les aprovades pel Consell de Ministres d'Agricultura de la Unió Europea en el marc de la reforma de l'Organització Comuna de Mercat (OCM) de fruites i hortalisses, són insuficients per compensar la pèrdua de renda ocasionada per la concurrència internacional en els mercats de les exportacions a baix preu de Turquia.

Per la transcendència econòmica, social i medi ambiental que té el conreu de l'avellaner a les comarques productores, els Alcaldes i/o Regidors sotasignants, donem suport a les reivindicacions dels productors d'avellana, i instem al Govern de la Generalitat de Catalunya i al Govern de l'Estat espanyol a:

-Ampliar l'actual mesura agroambiental de l'avellaner, per tal d'aprofundir en mètodes de producció agrària compatibles amb les exigències de la protecció del medi ambient i la conservació de l'espai natural, per al de garantir la conservació d'aquest conreu a les nostres comarques.

-Conseguir l'aplicació per part de la Unió Europea dels mecanismes contemplats en l'article 17 de la reforma de l'OCM de fruites i hortalisses.

Catedral de Tarragona, 18 d'agost de 1996

En Maxce) Segarra Ferre.....

Alcalde / Regidor de Figuerola...

(Signature)

Manifest publicat en el 19è número de la revista (1996). Font: pròpia.

La corona de la Mare de Déu de l'Esperança. Font: pròpia.

Detall del domàs de la Mare de Déu de l'Esperança. Font: pròpia.

La Mare de Déu de l'Esperança al seu cambril, que fou pagat pel poble amb sacs d'avellanes després de la Guerra Civil. Font: pròpia.

D'on venim?

- **Maig 2021 (Sant Antim):** primera presentació del projecte dels dos nous gegants al poble.
- **Juliol 2021 (Festa Major de Sant Jaume):** es donen a conèixer les figures de l'Arenal i l'Aubablanc, les quals l'imatger vallenc Sergi Iglesias convertirà en els futurs gegants. Integrem al grup de treball –obert a la participació de qui ho desitgi– portadors del Morrot i la Mixarda, joves del municipi, veïns i veïnes del poble i l'Ajuntament.

On anem?

De febrer a maig organitzarem una activitat mensual en què tractarem els valors relacionats amb l'Arenal i l'Aubablanc.

- **Conferències i tallers** sobre el consum de proximitat, la reducció de residus i el reciclatge
- **Dues caminades** per conèixer les partides de terme i el patrimoni natural del poble, entre altres.

Volem que vagin més enllà de les festivitats i siguin una forma de generar consciència sobre la cura del medi, el respecte a tothom i l'estima a Figuerola.

El divendres 22 de juliol de 2022 es farà el bateig i la primera ballada.

Campanya d'apadrinament

Tenim en marxa una **campanya d'apadrinament** per contribuir al finançament dels nous gegants i aconseguir que **tothom se'ls pugui sentir seus i aportar el seu granet de sorra** perquè siguin una realitat. S'hi pot participar omplint les butlletes que podeu trobar al Cafè de la Cooperativa de Figuerola i dipositar-les a l'urna habilitada.

Segueix-nos!

Segueix totes les novetats i consulta qualsevol qüestió a:

 @arenaliaubablanc

 Diputació Tarragona

CAMÍ AL JULIOL 2022:

Arenal i Aubablanc, els nous gegants de Figuerola

Des del **Grup de Treball** dels nous gegants de Figuerola de Camp volem donar a conèixer el projecte de la **creació de dos nous gegants per al poble**.

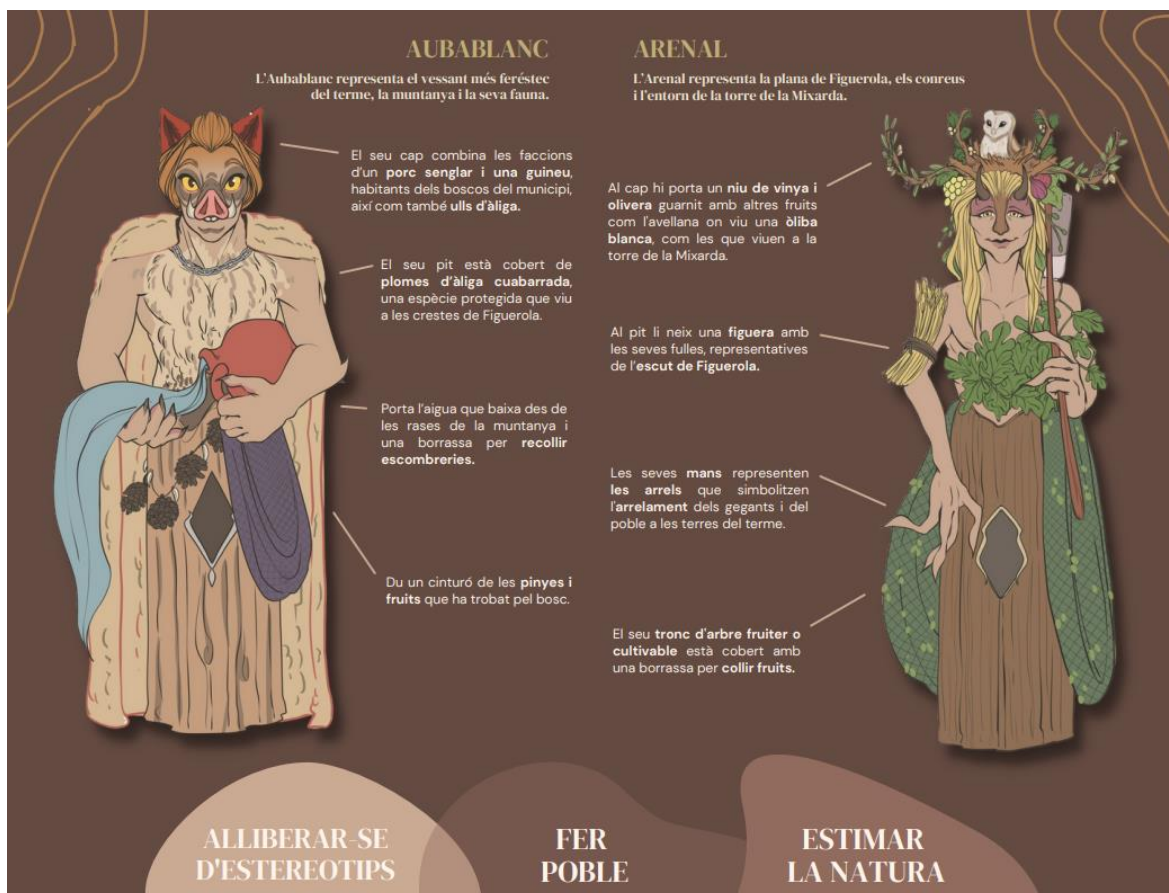
Un projecte que sorgeix l'any 2018 per:

- Poder disposar de dues figures festives més àgils de portar que els gegants actuals
- **Dinamitzar** el municipi
- **Generar vincles entre generacions**
- **Fomentar el sentiment de pertinença al poble** a través de la cultura popular.

Els nous gegants l'**Arenal** i l'**Aubablanc**, són dos personatges **arrelats al territori**, ja que porten el nom de **dues partides de terme**. Les seves formes són fruit d'un conte sobre ells.

La canalla de l'**Escola Mare de Déu de l'Esperança** va imaginar-se i plasmar en dibuixos aquests éssers protagonistes. Són uns gegants que s'alliberen dels **estereotips de gènere** i barregen la forma humana, la natura, la fauna i les tradicions de Figuerola del Camp.

Us convidem a descobrir-los!

Díptic elaborat per a la presentació de les figures. Font: Grup de treball dels nous gegants, 2021.

Elements intangibles

La constant invocació de Sant Antimo en totes les anyades de secada el converteix en el protector del poble en les ocasions de falta d'aigua.

Avui encara, a pesar de l'excessiu materialisme a què tendeix la societat i que està acabant amb les tradicions y els costums, es celebra aquesta festa. Les últimes restes que queden de la festa emprenen unes fórmules més senzilles i simplificades; prova d'això és que moltes persones, principalment joves, no saben que Sant Antimo és patró del Joves de Figuerola; que hi havia una confraria a Sant Antimo en la qual s'apuntaven tots el joves; que existeixen uns Goigs que es cantaven amb anhel i que hi havia uns Majorals que es cuidaven de la festa.

A.- ELS GOIGS DE SANT ANTIMO

No trobem recollit l'origen concret de aquests Goigs; si l'origen de la festa es del S. XVIII cal pensar que els goigs també deuen esser-ne. Tampoc no coneixem per tant l'autor ni de la lletra ni de la música.

El contingut concret del Goigs és el següent:

Puig teniu tanta amistat
Ab Jesus nostre Senyor
Siau el nostre advocat
Antimo predicador.

En aquella gran Ciutat
que Roma te avui per nom
A Cristo crucificat
predicàreu a tothom
molt gentils se convertiren
deixant son antic error
siau ...

Lo cruel emperador
per nom de Dioclecià
vos va manar llançar al riu
per voler-vos ofegar
Però Jesus nostre Déu
tornà per al vostre honor
siau ...

Del cel un angel baixà
que us tragué de baix del riu
i al oratori tornà

Tots anys el onze de maig
al calendari romà
a vos i vostres deixebles
la festa us celbrarà
intercediu per eix poble
sacerdot de gran honor
siau ...

En aquesta Santa Església
del poble de Figuerola
la vostra Santa Relíquia
molt a tots ens consolà
per nesesitat d'aigua
vos tenim per protector
siau ...

Ad màrtir i sacerdot
Antimo Glorificat
Suplicau a Jesucrist
que ens guardi de sequedat
ens perdoni els pecats
i ens doni son Sant amor
siau ...

Puig teniu tanta amistat
amb Jesus nostre Senyor
Siau el nostre advocat
Antimo predicador.

Font: Notes històriques de Figuerola: Commemoració del Mil·lenari 980-1980. Pg.229-230.

Cal notar també els dos himnes amb que avui contem, configurats per dos poemes: Un de l'any 1965 de la mà de Maria-Teresa Llorens, amb el títol de «La Creu de Miramar», i que hi posà la música ella mateixa, en el qual es fa una extensa relació, amb detall, de les fites del terme; a continuació el transcrivim:

HIMNE DE FIGUEROLA

LA CREU DE MIRAMAR
Figuerola terra bruna
ets anell dins d'un estoig
i ets besada per la lluna
i pel vent que xiula i fuig.

Un turó va bressolar-te,
un castell et despertà.
El sol riu en mirallar-te
amb el cel més net i clar.

Coll de Lilla i la Jordana
molt prop la Cova de Gat,
la Mixarda és la gran torre.
Fe, és la Creu de Miramar.

Coll Coloma, Cami Vell
de Montblanc i de Fontscaldes,
amb el Coll més alt i bell.
Tot el poble és una falda.
(sardana)

T'estimem, Oh! Figuerola,
terra nostra amb tot l'amor;
lluny de tu, l'ànima vola
per trobar-te prop del cor.

Som els fills que et donaríem,
nostra sang, si fos precís,
i per tu, creu que faríem
d'un calvari, un Paradís.

(Marxa)

Cantarem el Pont del Diable,
també en Coll d'en Catarí.
Cantarem al tracte afable
de la gent d'aquest camí.

Font del Teix i l'Espigona,
Font del Bou i de la Vila,
La Font Freda és la més bona
dalt del Cim, del Coll de Lilla.

Roca Roja i del Migdia,
El Mont Rosi, la Riera.
Tot és ample, tot és dia,
Figuerola és flor romera.

Sant Antimo pren la llança
i Sant Jaume el seu penó
i la Verge de l'Esperança
el somriu des del seu tron:

Esperança és la Madona
és qui espera nostra gent,
Verge Santa Gran Senyora,
prega a Déu Omnipotent.

GOIGS NOUS A LA MARE DE DÉU DE L'ESPERANÇA CORONADA

QUE ES VENERA A FIGUEROLA DEL CAMP

*Amb anhel de ser millors,
tot el poble se us atansa.
Poc fariem sense Vós
que sou font de l'Esperança.*

No esperàveu, humilment,
d'entre totes ser elegida.
Acceptant l'Engendrament
ens heu dat Aquell que és Vida.
Un misteri tan joïós
és segell de l'aliança.
Poc fariem...

Sota el Crist, al lloc més alt,
sou del poble la Regina.
Us sabem celestial
i us sentim la més veïna.
Per això no és gens costós
de tenir-vos confiança.
Poc fariem...

Puix l'Església heu concebut
– i a «ser més» ella ens convida –,
Verge i Mare en plenitud
Figuerola us deu la vida.
Sota un braç tan amorós
rectament el poble avança.
Poc fariem...

Si heu besat Jesús infant
en espera salvadora,
contempleu del cel estant
nostres fills – novella aurora –
Vostre bes silenciós
sigui el sol de llur criança.
Poc fariem...

De l'empenta del jovent,
tot ho espera Figuerola.
Com el Fill que anà creixent
educat a vostra escola,
ell encarni, generós,
l'evangèlica ensenyança.
Poc fariem...

Natzaret, excelsa llar!
Feu que ens sigui el sant exemple
d'unió familiar,
sublimada dins el temple.
Tot el poble en sigui esbós,
les famílies estimant-se.
Poc fariem...

Vau estendre un blau escut
que ens guardà de greu malura.
És amb viva gratitud
que el record aci perdura.
Demanem – som pecadors –
sel pecat la deslliurança.
Poc fariem...

Amb les eines al terrós
treballem ni poc ni gaire.
Si s'ajup el nostre cos
l'esperit amb fe s'enlaira.
En uns fruit no moridors
hem posat la cobejança
Poc fariem...

Com al temple, agenollats,
ens veieu a l'avellana.
Si en pleguem uns bons grapats,
nostra vida s'engalana.
A la Mare els plegadors
adrecen cants de lloança.
Poc fariem...

Entre els fills del poble, absents,
hi ha un record amb llum celeste.
Fa que tornin a corrents
quan us fem una gran festa.
De genolls al sant redós
s'esvaeix llur enyorança.
Poc fariem...

Quina pau!... No la té el món:
vol plaers, i es desficia
Ignorant el goig pregon
destimar-vos, oh Maria!
Sols el viure és lluminós
quan l'amor es posa en dansa.
Poc fariem...

*Amb anhel de ser millors,
tot el poble se us atansa.
Poc fariem sense Vós
que sou font de l'Esperança.*

ORACIÓ

Oh Déu, que vàreu disposar que, a l'anunci de l'Àngel, el vostre Fill, el Verbi diví, prenguéss la carn en el si de la benaurada verge Maria; us supliquem que concediu als qui creiem que ella és verament Mare de Déu l'ajut de la intercessió davant vostre. Pel mateix nostre Senyor Jesucrist. Amén.

*V. L'Esperit Sant davallará damunt teu.
R. I la virtut de l'Altíssim t'il·luminará.*

Text d'Anton Correig Massó
Música de Mn. Josep Ma. Musté

CINQUANTÈ ANIVERSARI
DE LA COMPOSICIÓ DELS GOIGS NOUS
1968 - 2018

Font: pròpia. Goigs repartits a la celebració de la Mare de Déu de l'Esperança (any 2018).

L'any 1980, amb motiu de la commemoració del mil·lenari s'escriu un altre himne de la mà de Josep Colet, i hi posa música Xavier Hereu, portant per títol «Himne del Mil·lenari», que va ser interpretat per primera vegada el dia 26 de juliol de 1980 a la sala de la Cooperativa per la Coral Infantil local;

HIMNE DEL MIL·LENARI

(Tornada)

Figuerola, terra noble
de la Catalunya gran.
Figuerola, estimat poble,
rep la fe del nostre cant.

Amb mil anys de densa història
els teus ulls van fer camí.
El treball que els dóna glòria,
va forjant el teu destí.

Figuerola mil·lenària,
del passat ets com un clam;
des de tu veiem l'amplària
lluminosa de l'Alt Camp.

Amb el front a la ventada,
recolzada al Tossal Gros,
ets el far de la contrada,
pel treball i pel repòs.

(Tornada)

Coll de Lilla i la Jordana,
van omplint el nostre esguard;
Sant Ramon sobre la plana
i el cim de Miramar.

Figuerola, tens la joia
de ser un poble català
i d'alçar, verda, la toia
del teu gran avellanar.

(Tornada)

Font: *Notes històriques de Figuerola: Commemoració del Mil·lenari 980-1980*. Pg 260-261.

Annex 5: Fitxes de treball de camp

*Imatges pròpies, realitzades al llarg de les sessions de treball de camp.

Carrerada del Socarrat

08/03/2022 i 14/03/2022

Nombre d'elements identificats: 25

Extensió: 43,67 ha

Tipus d'elements

Marges. Forn de calç. Barraca de pedra seca.
Conreu abandonat d'avellaners.
(Pissarres més avall i calcàries a cotes superiors).

Estat global de conservació:

3, bon estat de conservació

Bon estat de conservació a les cotes menors, a mesura que ens apropem al Coll de Coloma marges més degradats. Forn de calç molt degradat, costa d'identificar.

Vegetació i entorn

Bosc d'alzines (*Quercus ilex ilex*) en ambient obac, presència de moltes i falgueres, poc sotabosc, algunes mates de *Ruscus aculeatus*.

Valors

Ecològics, històrics, estètics i de gestió del risc.

OBSERVACIONS I IMATGES

Pendents considerables salvades per molta continuïtat de marges (cada 5 m aproximadament), de gran amplada i alçada en alguns casos. Bosc d'alzines ben desenvolupat. Abandonament generalitzat de la zona prèvi a l'any 1950-60.

Falda del Tossal Gros

21/03/2022

Nombre d'elements: 36

Extensió: 138,76 ha

Tipus d'elements

Marges. Barraca de pedra seca. Construcció en ruïnes. Conreu abandonat d'avellaners. (Pissarres més avall i calcàries a cotes superiors).

Estat global de conservació:

2, s'identifica l'element però té danys significatius

Bon estat de conservació a les cotes menors, a mesura que ascendim pel sender es fa cada vegada més difícil identificar els elements. A les cotes superiors molta densitat de vegetació natural, per la qual cosa resulta molt difícil l'accés a l'interior de les antigues parades.

Vegetació i entorn

Bosc d'alzines (*Quercus ilex ilex*) en zona solana, menys en alguns fondals i rases. Sotabosc molt desenvolupat, amb abundància d'estepes (*Cistus albidus* i *monspeliensis*) i brucs (*Erica multiflora*).

Valors

Històrics, estètics i de gestió del risc.

OBSERVACIONS I IMATGES

Pendents molt considerables, antigament salvades per una gran continuïtat de marges (tal i com s'observa a les ortoimatges). Tot i formar part del mateix bosc d'alzines que la Carrerada del Socarrat, es troba molt més sec i degradat. A la unitat se li inclou el Bosc del Roig, una plantació de *Pinus halepensis* situada a l'extrem sud de l'àmbit.

Conreus dels Aiguablancs

Pineda dels Aiguablancs

Serra de Jordà

28/03/2022

Nombre d'elements: 68

Extensió: 75,24 ha, 25,28 ha i 40,21 ha

Tipus d'elements

Marges. Barraques de pedra seca. Casetes i construccions. Mas. Conreus d'avellaners actius i abandonats, horts actius i abandonats. Basses, mines.

Estat global de conservació:

3, bon estat de conservació

Bon estat de conservació i molta visibilitat dels elements. A la zona dels conreus, trobem diverses parades encara actives per a la subsistència familiar (no lucratiu). A mesura que ascendim de cota observem diverses parades abandonades recentment. Aquesta va ser una de les últimes zones a abandonar-se. A la pineda hi trobem una alta densitat de marges de pedra seca en bon estat de conservació. A partir del Camí Travesser l'estat és cada cop més deteriorat.

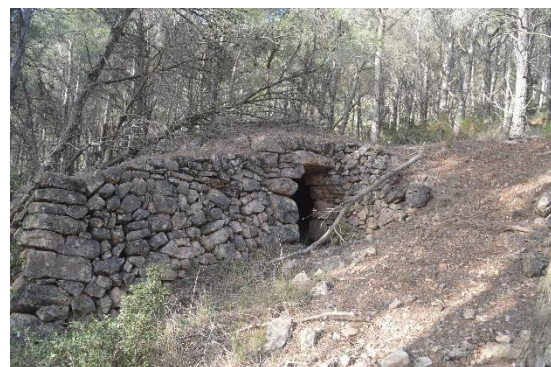
Vegetació i entorn

Pineda de pi blanc (*Pinus halepensis*) en zona solana, a les zones més humides, hi trobem alzines (*Quercus ilex ilex*). Sotabosc molt desenvolupat, amb abundància d'estepes (*Cistus albidus* i *monspeliensis*) en les parades recentment abandonades. Dins de la pineda trobem espècies com el galzeran (*Ruscus aculeatus*), el romaní (*Rosmarinus Officinalis*) i el llentiscle (*Pistaccia lentiscus*). La part alta (Serra de Jordà) està conformada per una massa de *Quercus coccifera* i *Ulex parviflorus*.

Valors

Històrics, identitaris, productius i de gestió del risc.

OBSERVACIONS I IMATGES

Totes tres unitats expliquen molt bé la successió secundària de la vegetació fruit de l'abandonament dels conreus. Observem que a les zones més humides, l'espècie colonitzadora ha sigut l'alzina, mentre que a

les zones més seques, com és el cas de la Pineda dels Aiguablancs, el pi blanc ha guanyat terreny. Possiblement es tracti de la zona de la muntanya amb parcel·les més petites, per la qual cosa trobem diversos ritmes en el procés d'abandonament d'aquestes terres. Cal esmentar l'alta inflamabilitat de les espècies de l'àmbit, sobretot les de la part més alta.

La Creu de Pedra

Bosc del Feló

20/04/2022

Nombre d'elements: 15

Extensió: 27,86 ha, 9,80 ha

Tipus d'elements

Marges. Conreu d'avellaners abandonats.

Estat global de conservació:

1, elements molt degradats (La Creu de Pedra)

2, s'identifica l'element però té danys significatius (Bosc del Feló)

A la Creu de Pedra es fa molt difícil identificar els elements deguda la difícil accessibilitat a la unitat (únicament per un sender amb cordes i cadenes que passa pel peu dels penys). Desnivell molt considerable. Sotabosc molt espès. El Bosc del Feló presenta un ambient molt diferent, zona obaga amb un alzinar ben desenvolupat (es considera un dels que gaudeixen de millor estat de conservació de la comarca). Presència de marges. Accessibilitat a l'àmbit per un sender.

Vegetació i entorn

Alzinar (*Quercus ilex ilex*) en zona solana, intrusió del pi blanc (*Pinus halepensis*). Sotabosc molt desenvolupat, amb abundància d'estepes (*Cistus albidus* i *monspeliensis*) en les parades recentment abandonades, als sectors més propers als penys, el sotabosc està conformat per una massa de *Quercus coccifera* i *Ulex parviflorus*.

Bosc del Feló: Bosc d'alzines (*Quercus ilex ilex*) en ambient obac, presència de moltes i falgueres, poc sotabosc, algunes mates de *Ruscus aculeatus*.

Valors

Mediambientals, estètics.

OBSERVACIONS I IMATGES

Tot i la proximitat d'ambdues unitats, la diferència entre obaga i solana és més que palpable. Tanmateix, cal esmentar que l'abandonament dels conreus a La Creu de Pedra (alzinar degradat) és posterior a l'abandonament dels del Bosc del Feló (alzinar en bon estat).

Les Costes, els Avellanars i les Deveses

El Prat – Boscos del Sant Pare

01/05/2022

Nombre d'elements: 63

Extensió: 168,34 ha, 102,92 ha

Tipus d'elements

Marges, fonts, mines, basses. Construccions i casetes. Mas del Prat. Conreus d'avellanars actius i abandonats, vinyes, conreus d'oliveres actius i abandonats.

Estat global de conservació:
2, s'identifica l'element però té danys significatius

La zona de les Costes, Avellanars i les Deveses es caracteritza per una activitat agrícola en procés d'abandonament. Abunden les parcel·les amb arbres encara plantats i que la vegetació va colonitzant lentament. Destacable presència de basses, mines i fonts (seques la major part de l'any). Hi trobem presència de construccions modernes.

La zona del Prat és única a la muntanya de Figuerola, molt marcada per les plantacions de pinastre a l'entorn del mas del Prat, en estat ruïnós. El fet de que la zona acumuli un desnivell menor fa palpable l'escassetat de marges en comparació amb altres indrets.

Vegetació i entorn

Conreus actius i inactius, colonitzats per estepes (*Cistus albidus*) i plançons d'azines (*Quercus ilex ilex*) i pi blanc (*Pinus halepensis*). És destacable la presència de boscos de ribera de petites dimensions a l'entorn de les rases del Torrentet (Deveses) i del Barranc de la Carbassa, espècies com el *Fraxinus angustifolia*, el *Populus alba* i l'*Ulmus minor*.

El Prat: Ambient obac, caracteritzat per les plantacions de *Pinus pinaster*. A les zones properes a les Costes, bosc d'azines (*Quercus ilex ilex*) en ambient obac barrejat amb alguns *Pinus pinaster*.

Valors

Històrics, identitaris, productius i de gestió del risc.

OBSERVACIONS I IMATGES

L'accessibilitat en el cas de totes dues unitats és molt bona, per mitjà de pistes forestals. La zona del Prat és un exemple de plantacions de coníferes com a substitució de l'explotació agrícola, en el cas del pinastre, possiblement amb una finalitat d'explotació forestal.

Serra Carbonera
Cims de Miramar

13/05//2022

Nombre d'elements: 14

Extensió: 64,28 ha, 89,74 ha

Tipus d'elements

Marges, forn de calç, mas abandonat.

Estat global de conservació: 1, mal estat de conservació	Presència de marges en zones molt concretes, tot i el fort desnivell en totes dues unitats. En el cas de la Serra Carbonera, la presència agrícola segurament fou limitada, deguda la complexitat del relleu de la zona. No obstant això, al sender del peu de la Roca del Migdia hi trobem un antic mas. També hi trobem presència d'un forn de calç, al costat del camí de Prenafeta (una antiga calçada empedrada que comunicava els pobles de Figuerola i Prenafeta (Montblanc). La Serra Carbonera està coronada pel Tossal Gros, el cim més alt de la muntanya i amb un alt valor identitari. A la unitat dels Cims de Miramar, es fa difícil identificar elements del patrimoni agrícola. Actualment es tracta d'una zona amb un valor d'ús social molt alt, deguda l'afluència de caminants i visitants al poble de Miramar i a les antenes telefòniques que coronen els cims esmentats (la Cogulla i el Tossal de la Somerota), ja que gaudeixen de vistes excepcionals i amb un accés a l'abast de tothom.
Vegetació i entorn	En totes dues unitats es fa palpable la presència del pi blanc (<i>Pinus halepensis</i>), com a espècie dominant. A les zones més elevades la presència arbòria hi és escassa i es troben domina des per masses de de <i>Quercus coccifera</i> i <i>Ulex parviflorus</i>. Cal esmentar la presència de repoblacions forestals amb pinassa (<i>Pinus nigra</i>), arrel de l'incendi de l'any 1986 a la vessant nord de la Serra Carbonera. Els penys de la Serra Carbonera són el punt principal de nidificació de l'àliga cuabarrada
Valors	Estètics, històrics, identitaris i d'ús social.

OBSERVACIONS I IMATGES

Font: <https://mapio.net/pic/p-15824311/>

L'atractiu principal d'ambdues unitats són les activitats esportives, en aquest sector es detecta una afluència de persones molt destacable en comparació amb la resta de muntanya, sobretot a la banda de

Miramar. Als dos cims de Miramar, l'estètica paisatgística es troba completament trencada per la instal·lació de grans antenes de telefonia.

Bosc del Rector i Font del Bou

18/05//2022

Nombre d'elements: 19

Extensió: 73,47 ha

Tipus d'elements

Marges, fonts (Font del Bou i Font del Teix)

Estat global de conservació:
2, bon estat de conservació

Presència de marges degut el fort desnivell entre el camí de la cara nord (GR-175) fins al Coll de Coloma. Es tracta d'una zona obaga amb una disponibilitat hídrica considerable, així ho demostra la presència de dues fonts, la Font del Bou i la Font del Teix. La primera sense aigua perquè es van perdre durant l'arranjament d'un camí.

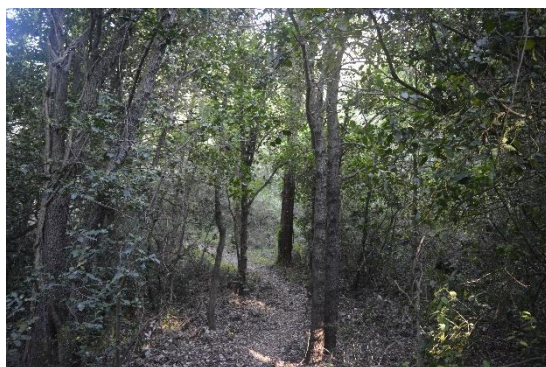
Vegetació i entorn

Pineda de pi roig (*Pinus sylvestris*) en zona obaga, és l'única en tot l'àmbit de la muntanya i es troba al seu límit pel que fa a l'altitud i les condicions climàtiques. El sotabosc, bastant aclarit, contempla espècies d'importància com *Ilex aquifolium*, que es presenta en forma arbustiva alta. És l'hàbitat d'animals com la salamandra. Es detecten alguns plançons de castanyer (*Castanea sativa*).

Valors

Estètics, històrics, identitaris, de gestió del risc i d'ús social.

OBSERVACIONS I IMATGES

Miramar i els Masos

23/05//2022

Nombre d'elements: 34

Extensió: 90,53 ha

Tipus d'elements

Marges, fonts, masos, basses, conreus actius i abandonats (vinya, avellaners), casetes i altres construccions.

Estat global de conservació:

2, bon estat de conservació

Presència de marges en algunes zones conformades per turons. Considerable nombre de nuclis de poblament dispers (masos) i del poble de Miramar, avui en dia majoritàriament de segona residència. Els conreus actius es troben situats a les immediacions d'aquests masos amb predomini de la vinya. L'accessibilitat al conjunt de l'àmbit és molt bona. Presència de grans propietats forestals relacionades amb els masos.

Vegetació i entorn

Predomini de les pinedes de pi blanc (*Pinus halepensis*), ja siguin de tipus espontani o plantacions. Aquest predomini es trenca en les zones amb major disponibilitat hídrica, situades a les immediacions del poble de Miramar, on hi podem trobar alzines (*Quercus ilex ilex*) i algunes espècies de caducifolis com l'*Ulmus minor* o l'*Acer campestre*.

Valors

Històrics, identitaris, de gestió del risc i d'ús social.

OBSERVACIONS I IMATGES

Es tracta de l'única zona de la muntanya en què hi trobem presència de masos. Històricament aquests van estar molt relacionats amb el poble de Figuerola degut a l'activitat de la masoveria, fet que no es dona avui en dia.

Annex 6: Activitat de mapeig i reflexió sobre l'espai

L'activitat de reflexió i mapeig dels valors es va realitzar el dia 9/04/2022, en el marc d'una caminada organitzada pel Grup de Gegants de Figuerola del Camp a la partida dels Aiguablancs. El recorregut es va dissenyar de manera que es poguessin observar diversos elements del patrimoni agrícola, els quals són molt evidents en aquest sector concret de la muntanya; aquests elements, juntament amb les explicacions dutes a terme en què es relacionava el passat agrícola amb el paisatge actual i les seves implicacions (a nivell mediambiental, social, econòmic...) van servir per tal d'incitar a la reflexió sobre aquesta qüestió al conjunt dels participants (un total de 22 persones d'entre 19 i 76 anys).

Cartell de la caminada amb el recorregut realitzat.

Concretament, els elements observats al llarg del recorregut van ser: horts, conreus d'avellaners en actiu, conreus d'avellaner abandonats, marges de pedra seca, barraques de pedra seca i un forn de calç.

A l'arribada al Mirador de les Aus es presentaven una sèrie de materials que consistien d'un mapa topogràfic de la muntanya i una sèrie de tres ortoimatges de la zona visitada (dels anys 1945, 1993 i 2020). A partir d'aquest seguit de materials, es plantejaven un total de 6 qüestions que permetien la reflexió i l'aportació de percepcions sobre el que acabaven d'observar. Són les següents:

Imatges de participants contestant a les preguntes. Font: pròpia.

Pregunta 1: Com valoren l'evolució de la muntanya al llarg de les darreres dècades?

- Ha evolucionat segons les lleis de la natura i amb poca o nul·la influència humana.
- Ha canviat perquè també ha canviat el mode de vida.
- No s'ha cuidat prou.

- Amb tot això s'ha perdut molt de patrimoni, costums, tradicions, la vida d'abans.
- M'agrada que hi hagi bosc, però també sap greu que s'hagin perdut els conreus, la riquesa de les barraques, els marges, etc.
- Ha canviat, però per totes les conseqüències negatives que està portant, penso que de manera negativa.
- És una llàstima que s'hagi abandonat, però moltes vegades s'ha fet perquè no és rendible.

Pregunta 2: En general, quin creus que és l'estat de la muntanya actualment?

- Al nostre terme, abandonament en general.
- Està en mal estat, però en algunes zones es veu millor.
- Crec que és bo.
- Ara mateix, bastant salvatge.
- Descuidat, però se'n poden fer altres usos, com el que fem avui.
- Es conserva però calen accions.
- L'estat de la muntanya, estèticament, és bo, però no estan ben aprofitades les possibilitats que ofereix.
- Cal tenir-ne més cura.
- Sec i "ermassot", però ens l'estimem igualment.

Pregunta 3: Quines creus que són les principals amenaces d'aquest espai?

- El foc.
- Els incendis forestals.
- Els humans.
- Nosaltres mateixos amb l'abandonament dels conreus.
- Moltes, el foc, les energies renovables, les plagues d'animals...
- La sequera.
- Cada estiu els incendis, crec que és la preocupació de tothom.
- La pèrdua d'espècies d'animals importants, com l'àliga cuabarrada o la salamandra.
- La pèrdua de la nostra identitat com a poble.

Pregunta 4: Escriu la primera paraula que et vingui al cap quan penses en aquest espai.

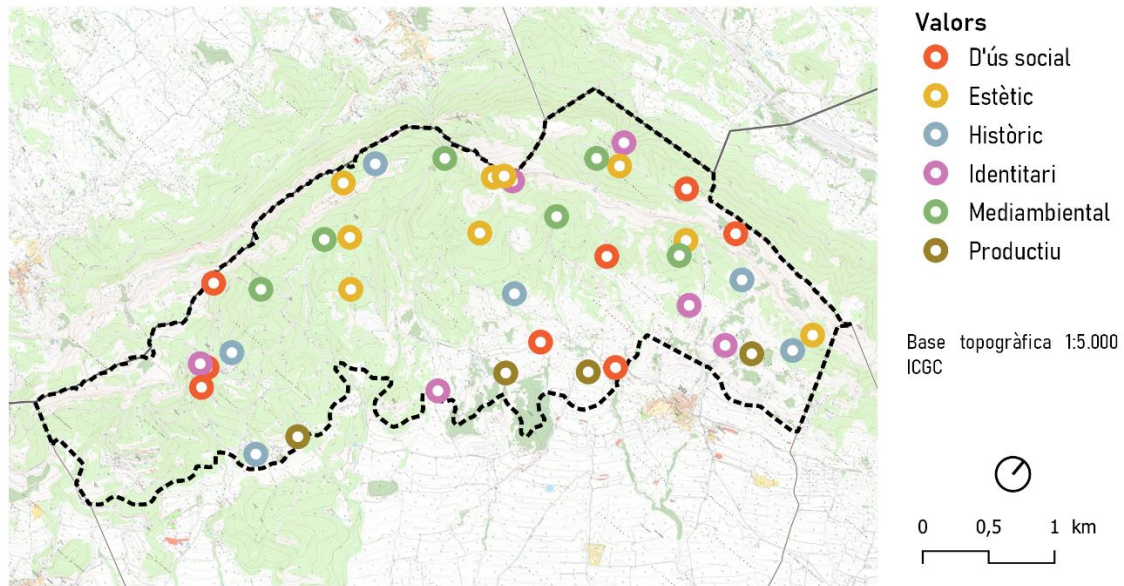
- Alegria	- Felicitat
- Connexió	- Amor
- Silenci	- Casa
- Plenitud	- Vista d'ocell
- Pau	- Optimisme
- Energia	- Refugi
- Llibertat	

Pregunta 5: Creus que valorem suficientment el nostre entorn?

- Jo crec que sí, cadascú a la seva manera.
- S'hauria de valorar més el que tenim a casa, perquè també val la pena.

- No hi parem prou atenció.
- No.
- No, sovint valorem els llocs que tenim més lluny i lo de casa es va perdent.
- El valorem diferent de com ho feien abans, ara ho fem d'una manera no econòmica.
- Està valorat perquè si un dia passa algo a tots ens tocaria molt
- Valorat sí, però això no vol dir que algú vulgui gestionar-lo.

Pregunta 6: Quins valors atribueixes a la muntanya? Situa'ls al mapa.

Mapa resultant de l'activitat del mapeig de valors. Elaboració pròpia.

Annex 7: Entrevistes

Entrevistat 1, 52 anys. Propietari, està recuperant la seva finca.

Entrevista realitzada el dia 22 d'abril del 2022.

Duració: 22 minuts.

M: Sobre la pràctica de l'agricultura a la muntanya, quina és la teva percepció?

A: *Naltros* vam treballar aquí quan això eren avellanars, això ho vaig treballar com a pagès diguem. Llavors **ho vam deixar perquè no era la millor opció, però bueno hi tens un lligam, no?** Tot això eren avellanars, des d'aquí fins pràcticament a Miramar. Al temps que jo hi anava doncs potser ja no es cultivava tot, però bastant. Saps exactament de qui era cada tros, això era bonic en aquell temps.

M: Aquí eren tot avellanars doncs?

A: Sí, aquí tot avellanars, no hi havia ni ceps ni... de secà però produïen. El que passa que era **complicat perquè el rendiment no era bo, perquè el preu no era bo, al ser de secà**. Després el problema que hi havia era que quan plovia, com que feia molt de pendent, les avellanes les prenia, llavors no hi guanyaves res. Si ho volies netejar amb màquina ho havies de tenir molt net i llavors si plovia doncs ho prenia tot per avall. El problema de...

M: Del preu no?

A: El problema i les conseqüències del preu, sí.

M: Creus doncs que va ser per conseqüències econòmiques?

A: Sí, per conseqüències econòmiques, però **després aquí hi ha un altre factor i és que aquí no es va invertir, aquí hi va haver relativament poca gent que invertís en la transformació del secà al regadiu**. Hi van haver potser dues o tres persones que van fer pous per passar al regadiu. Potser amb el regadiu s'hagués aguantat més, perquè Vilallonga, Alcover i aquests llocs han anat aguantant. Potser tampoc teníem la capacitat econòmica per fer-ho. **I llavors la gent va començar a anar a les fàbriques, a Poliglas, a la Galo, tota aquesta gent van haver de deixar les terres i anar a les fàbriques**.

M: Això de quan estem parlant?

A: Això estem parlant de quan potser jo tenia 15 anys, deu fer uns 35 anys. Llavors **van quedar quatre pagesos, que són casi els que han quedat fins ara**.

M: Però el procés d'abandonament ja havia començat llavors, no?

A: Sí, sí, perquè **aquí dalt, del poble en amunt, potser ja en aquell temps només es portava el 50% o menys, sí, menys del 50%**. Perquè aquest avellanar d'aquí, que portàvem *naltros* el portàvem encara, però aquest d'aquí damunt i l'altre, que l'havien portat mon padrí i mons tiets, *naltros* ja el

vam deixar, perquè era massa improductiu. Llavors clar, **si el portes a manar encara era pitjor, perquè si és teu el 100% del que treguis és per tu, però si el portes arrendat doncs també li havies de donar una part al propietari.** Mal que mal era, em quedo lo que faig jo i almenys rebo una mica més. Aquest doncs ja estava abandonat i més amunt i tot això ja estava abandonat.

M: Ara anem al present, tu a quin any et vas posar a treballar aquí una altra vegada?

A: A veure jo vaig fer una cosa que si ho hagués fet més gent potser hauríem anat més bé. Que és, **quan vaig deixar de plegar avellanes, vaig arrencar els avellaners i vaig plantar els pins, perquè no quedés ermasset.** Vaig pensar intento plantar una mica ordenadament i almenys un altre dia estarà més endreçat, i això ho vaig fer farà 23 anys, **la meua mare va tenir un disgust que casi, perquè ella volia continuar pujant a plegar avellanes,** però vam dir, almenys estarà net. Els pins eren així, com una mina de *boli bic*, llavors els primers anys anar llaurant-ho i així i ara ja es manté sol, ara no he de fer res. Ara la pinassa ja manté que no surtin herbes i vaig fer una esporgada i ara potser en faré una altra.

Font: pròpia.

M: Clar, en 20 anys, mires la diferència d'això amb la d'un altre camp que s'abandonés fa més o menys aquesta època i...

A: Clar, **fa por, fa por i això fa goig.** Si aquí al damunt hi haguessin hagut 10 o 12 propietaris més que haguessin fet el mateix, doncs seria una altra cosa. I després també hi ha una altra cosa que, per exemple això que he fet ara aquí, això ho he fet ara, estava ja botjar, perquè aquestes tres parades les vaig deixar en aquell moment.

Llavors farà uns 2 anys vaig demanar permís per netejar-ho i me'l van donar, per fer gestió forestal. Encara hi quedaven avellaners. Això clar, ara no ho veus, però **estava com allà dalt tot una massa així que no es podia passar per enlloc. Llavors vam netejar tot el sotabosc i vam deixar les alzines grans i on no hi havia res n'hi vam plantar, alzines i els arbres fruiters que hi havia en aquell temps:** nesprers, noguers, "palo santo", un cerver, pereres, pruneres, coses que hi havia més. També **buscar una mica els marges que hi havia, netejar-los, fer algunes escales aquí de pas...** I ara aquí a dalt, doncs també estic netejant "casi" al bosc del costat una mica, perquè **si ve foc o el que sigui, doncs hi hagi una separació. Aquesta és la meua preocupació, que si un dia es fa foc en una punta, cremarà tot fins a l'altre costat.**

Font: pròpia.

M: Així doncs, tu creus que l'existència d'activitat agrícola és una prevenció contra riscos com el d'incendis?

A: És la principal, aquí mateix ja ho veus, **des d'aquestes parades sembrades d'aquí baix fins això d'ara d'aquí dalt ja tens aquí tota una llenca de tallafocs, si això seguis amunt doncs seria un tallafocs important. És gestió forestal 100%, però si l'activitat agrícola s'ha perdut, doncs llavors et pot quedar fer aquesta gestió forestal.**

M: I que aquesta gestió forestal es pot conduir d'alguna manera cap a la reactivació de l'activitat agrícola o a emprendre accions d'aquest tipus, no amb fins lucratiu.

A: Sí, **per fins lucratiu jo crec que és complicat**, clar, jo aquests dies he estat per allà les Guàrdies i tot allò, allà sí que hi ha una explotació forestal molt potent i planten avets i tallen cada 7 o 8 anys. I aquí això potser no ho pots fer, el terreny, pel clima o per les espècies que hi pots posar. Però **d'aquí a deixar-ho tot abandonat hi ha un gran pas**. I aquí crec que hi ha una part de **responsabilitat dels propietaris i també una part de l'administració**, també la dels petits pobles, és a dir, *naltros* aquí què tenim? Doncs **un poble que tingui mar ha de cuidar el mar, i un poble que tingui muntanya ha de cuidar la muntanya**. Jo crec que els pobles hauríem de mirar una mica també cap a la muntanya, suposo que ja ho heu vist, **als pobles aquells que han tingut un incendi, després van allà els periodistes i entrevisten a la gent i aquells, pobres, tenen una pena que queden ensorrats a la misèria**. Ara aquí estem molt bé i tal i qual, però aquí si un dia se'ns crema tot això d'aquí fotrem el camp tots...

M: I pot ser qualsevol estiu...

A: Qualsevol estiu. Jo ja et dic, als estius tremolo, per mi és una preocupació total això del foc.

M: I ara que em parlaves dels propietaris, quina és ben bé aquesta responsabilitat?

A: **Gestionar-ho**. Als pobles per exemple, si hi ha una casa que està a punt de caure te la fan arreglar, o sinó se n'encarrega l'ajuntament i després et passa la factura... Jo crec, a veure això és molt *heavy*, però **alguna responsabilitat hi hauria d'haver**.

M: I creus que aquesta responsabilitat podria venir donada per algun tipus de mesura de l'administració?

A: Hauria de **venir donada per alguna mesura de l'administració, però més aviat alguna ajuda, més que una cosa punitiva**. Clar que et diguessin per exemple, **ajunteu-vos, fem venir algú que faci la gestió forestal**; això jo araestic a punt de posar-me amb un grup d'aquests i t'ajuden diferents propietaris de diferents llocs i et ve un enginyer forestal, et diu què pots fer i què no pots fer a la finca, quins permisos has de demanar, quant et costaria... El grup aquest té uns recursos, amb les quotes que es paguen i amb algunes subvencions que es demanen, que serveixen perquè als membres no els hi costi tot de 0. Llavors és **promoure alguna acció d'aquestes**.

M: I en relació amb algunes finques que encara no estiguin del tot abandonades, però que també tinguin aquesta tendència, tu creus que la opció hauria de ser arrancar els conreus perquè no hi ha aquest rèdit econòmic o bé també és important intentar conservar aquest mosaic?

A: És clar, **si es pot conservar, doncs conservar, però a la gent com els obligaràs si no es guanyen la vida?** I sense fins lucratiu potser és més complicat, **perquè la feina en cultius és més exigent que la feina forestal:** has d'ensulfatar, has d'abonar, has de fer tractaments... Jo aquí tota aquesta feina me l'estalvio, com a molt passo la desbrossadora i ja està. Si això que faig aquí ho hagués de fer amb dues o tres hectàrees d'avellaners... Això et dona molt més marge.

M: Relacionant el tema de l'avellana amb la identitat del poble. Creus que el fet de que es perdi aquesta tradició agrícola va en detriment d'aquest sentiment de pertinença que tenim?

A: Sí, clar, perquè a més a més és això, **no ha quedat ni testimonial.** Home si almenys queda alguna cosa, doncs hi ha unes finques que podem anar allà i ensenyar-ho a la canalla i que ho coneguin, però és que gairebé ni això. **És una pèrdua d'identitat sens dubte.**

M: Quins valors creus que té el patrimoni agrícola a la nostra muntanya, ja sigui actiu o inactiu?

Home, **jo els hi associaria tots, potser el d'interès natural si n'hagués de posar un de primer i el d'identitari, per mi l'identitari té molt de sentit,** perquè quan veus els espais que has viscut tota la vida. El cultural jo crec que no tant, el d'oci a mi també em preocupa una mica, perquè hi ha gent que té l'oci a la natura ben entès i hi ha gent que no tant. Hi ha llocs que fan rutes guiades i ja fan una mica d'educació en aquest sentit. Però a mi arreglar tot això perquè vingui gent a mirar-s'ho, no és l'objectiu. Més aviat és per gaudir-ho la gent d'aquí, per **treballar per naltros mateixos, fer coses per la gent de fora jo crec que no ens aporta massa.**

M: Per tant, tota la gestió que va més encarada al turisme i tot això...

A: Jo això ho veig complicat, és una mica pervers. **La gent busca la gallineta dels ous d'or, després la gent del lloc no se sent identificada, potser tampoc no acabes de recuperar,** s'hauria de fer una gestió molt quirúrgica, ja s'ha vist en alguns llocs, aquí a la Riba, amb el riu, o a llocs on han de tancar perquè hi va massa gent.

El que passa que és això, si estigués una mica més ben cuidat, una mica més de *terreno*. Per exemple, tot tombant del poble, o lo que hi ha del poble fins aquí o fins a Miramar, hauria d'estar molt més cuidat, hauria de convidar més. **Tot això és amb lo que jo crec que hauríem d'invertir una mica i és més realista.** El tema de l'accessibilitat suposo que també condiciona, però hi ha **llocs molt al costat del poble, o la recuperació de les fonts, que haurien d'estar una mica pel damunt.** A veure si s'anima algú més, això t'ha de sortir de tu.

Entrevistat 2, 61 anys. Pagès i president de l'ADF.

Entrevista realitzada el dia 25 d'abril del 2022.

Duració: 113 minuts.

M: Com valoraries l'estat del paisatge de la muntanya en l'actualitat?

D: En general jo el valoraria com a positiu. **Em sembla que té moltes coses a oferir i només depèn de nosaltres que siguem capaços de fer-ho.** Per tant, com que pot donar molt, m'ho agafo com a positiu.

M: Si m'haguessis de dir algunes zones on tens més o menys bona percepció, quines destacaries? Més deteriorades, etc., tot això en relació amb l'abandonament dels conreus.

Imatge cedida per Itziar Clofent.

D: La idea de partida seria que la muntanya de Figuerola tal com la coneixem ara al 2022 ha anat canviant al llarg dels anys. La meua memòria va una mica més enllà de la meua pròpia vivència. És a dir, he recollit històries i explicacions dels pares o dels padrins, he treballat de jove, en treballs d'anàlisi i estudi dels conreus... [...] Un exemple seria la Guerra Civil. Per a la gent que som de les edats dels 60 anys, les situacions al tombant de la Guerra Civil, des de l'inici i anys posteriors (no centrant-nos en el fet polític), encara te les pots imaginar una mica. Abans de canviar el segle ja no podríem imaginar-nos gran cosa.

Així, pel que fa als meus coneixements, estaria pràcticament dins del segle XX. Aleshores, els conreus de la muntanya de Figuerola i l'explotació que es feia al bosc, **abans de la Guerra Civil hi ha molta gent a Figuerola, molta gent a les cases, i han d'ocupar tot el terreny possible del terme.** Per tant, alguns se'n van a treure benefici del bosc: estem parlant **de fer feixos per al forner, fer carbó, fer calç, un parell o tres de ramats de bous** que van bastant cap a la muntanya... **El coster (és a dir el desnivell, a pesar del terrassat) no els era un problema molt gros perquè no utilitzaven maquinària,** sinó que utilitzaven animals. Així, l'explotació de conreu agrícola a tota la falda de la muntanya és el que es feia.

La distribució de les parcel·les al terme de Figuerola també té una explicació i reflecteix una realitat social. Avui en dia ja és bosc, però entre els 30 i els 50s la distribució té a veure amb el que dèiem, de ser molta gent a Figuerola i molts hereus; per tant, parcel·les més fraccionades. Com que les eines de treball a la muntanya en aquell temps són bàsicament manuals amb l'ajuda dels animals, la muntanya s'explota i **quan és hora de donar l'herència es fracciona la part baixa del terme i es mantenen les finques grans, les productives, les bones i més humides, amb terra més de rocarell,** a la banda de la muntanya. A la part de baix es fracciona perquè hi ha més gent a qui repartir-ho. Un petit apunt, **els grans propietaris de Figuerola mantenen les propietats a la muntanya mentre es van desprenent de les propietats a la part baixa.**

M: Per quin motiu?

D: Aquí és on volia anar a parar. **Les terres de la muntanya en aquell temps estaven considerades millors que les de la plana, per producció.** Això em surt a mi de la meua pròpia anàlisi, però bé,

penso que **és perquè les eines de treball permetien això**. De la mateixa manera que **el pas del temps i la incorporació de maquinària de motor, els tractors, fan que això [el fet de tenir les parcel·les grans i treballades a dalt] s'inverteixi completament**. A partir dels **50-60s entren tractors**, primer es comencen a llogar per fer algunes operacions de plantar, de girar terra, etc., després entren alguns tractors petits, després maquinària més grossa...

A partir d'aquells anys, **tots aquests conceptes ja no tenen cap valor: ni grans propietaris, ni herències, ni població, etc.** Perquè la nova realitat és que el coster minva moltíssim el rendiment del conreu, la distribució de la terra en relació amb el treball també varia (hi ha menys gent que porta moltes més hectàrees perquè això els hi permet la mecanització), i el tipus de conreu també varia per aquest aspecte. El preu, les tendències, etc., també influeixen en els canvis de conreu.

La part de muntanya, per tot plegat, deixa de tindre interès que havia tingut sempre fins un temps després de la Guerra Civil.

M: Per tant, creus que abans del segle XX la majoria dels conreus, en lloc de situar-se a la plana, se situaven del poble en amunt?

D: Exacte. **Del poble en amunt el rendiment era més elevat que no pas a la plana**. Representa que a **finals del segle XIX, a partir de la fil·loxera**, el conreu de l'avellaner (que no sempre) agafa importància, i en un treball del Tàsies que es diu "L'avellaner a la província de Tarragona", **Figuerola és, si no el segon, el tercer poble, en superfície d'avellana després de l'Aleixar i Vilaplana**. Això vol dir que **l'avellaner és predominant a Figuerola durant cent anys**, de la mateixa manera que ho és a tota la muntanya del prelitoral, com els pobles d'Alforja, Vilaplana, i tots aquests pobles d'allí baix. En canvi, pobles com Constantí, el Morell, la Masó, el Milà, que són pobles que tenen molt de conreu d'avellana, competien amb aquestes primeres zones de muntanya, més fresques, on les terres amb rocarell aguanten més la humitat, i són més resistents. Com que ni la mà d'obra ni la maquinària eren un problema en aquells temps perquè ho feien tot a mà, doncs el rendiment era superior que a **la plana, que principalment es ressentia de la secada**.

Una dada que il·lustra això, és que cap als anys 80 un comerciant del Pla que era molt important i al qual anaven a parar moltes avellanes de la zona, **valorava més les avellanes de Figuerola, entenent la part més muntanyosa, que no pas les de les Esplanes de Figuerola, que sempre eren més fallades, més justetes**. El clima feia que produïssin més avellanes, però l'aigua no aguantava i per això l'avellana era més fallada. Com deia, a finals del segle XIX es perd la vinya i entra l'avellaner en aquestes muntanyes.

M: I creus que amb aquest impàs de la fil·loxera, al segle XX es perd la vinya i es guanyen hectàrees d'avellaner a la muntanya? És a dir, es van obrir noves hectàrees forestals per conrear-les amb avellaner?

D: No. **Simplement les que eren vinya passen a ser avellaner.** Tot això que hem dit fins ara podem considerar que són arguments favorables a la muntanya. **Però la muntanya no deixa de ser muntanya, i, per tant, no és zona de conreu.** Per una raó o per una altra les condicions de la muntanya van en contra del conreu. **Sí que fins aleshores tot era favorable a la zona de muntanya, però la rendibilitat que et pot donar a través del conreu sempre és menor. I això ja era així al segle XIX i XX, no és pas d'ara.**

L'Entrevistat 2 exemplifica aquest canvi d'usos per mitjà d'un mapa de la finca del Mas de Cal Cames de mitjans del segle XIX. En aquest mapa hi figuren conreus com el de la vinya, l'olivera i algunes zones de bosc. A l'actualitat, la zona boscosa ha guanyat terreny per la part nord (tocant a la muntanya) i els conreus de la finca són els avellaners (tot i que de manera residual), les oliveres i els ametllers (de recent plantació). Font: pròpia.

Les padrines explicaven que hi havia uns avantpassats nostres que agafaven el ruc i pujaven la muntanya i la baixaven fins a Barberà perquè hi tenien parents. Jo sempre he imaginat que no passaven pel bosc tenebrós [riu], segur que devien passar per una sèrie de camins, encara que fossin de mula, que devien estar marcats, que hi havia conreu, etc. Les realitats van anar canviant. **La muntanya presenta unes dificultats que no pot superar les realitats del conreu actual.**

M: Això també té un factor econòmic important, no? Perquè depèn del valor que es dona als conreus (el de l'avellana baixant els darrers anys). Però si mirem terrenys muntanyosos com el Priorat, on es conreen vinyes, allà sí que hi ha valor, i s'hi continua conreant tot i ser muntanya. Llavors aquí hi entra bastant el factor econòmic, oi?

D: Jo, més que bastant, diria que és fonamental. Crec que en aquesta conversa que estem tenint **hauríem de parlar tota l'estona del valor econòmic**, dels cèntims. És la realitat. **Si al Priorat no hi ha unes accions paral·leles al que és estrictament pagesia o conreu, al conreu se li acaba.** Perquè no és el conreu el que fa que el Priorat tiri, sinó que són les accions que salven el Priorat.

M: I aquí això no ha passat.

D: Aquí això no ha passat, no hi ha hagut ningú que es digui Palacios, que ha fotut una trencadora d'avellanes i les ven a preu d'or. No hi ha sigut mai. Per tant, l'avellana tan bona de la muntanya fins als anys 70, s'ha acabat. No és ni crítica, ni a favor ni en contra, sinó les reflexions que faig al voltant d'aquesta realitat. *Naltros*, quan teníem 10 o 20 anys, anàvem amb el tiet Roig a buscar vi per a la seva bodega particular a un mas del Priorat. I no tenien res, era un vi de batalla, molt fort. El mateix cep d'on aquest home anava a buscar aquest vi, és el mateix que avui a Barcelona te'l fotran a 33.000.

Si el cep és el mateix, no ha sigut el cep el que ho ha fet, han sigut idees, accions, emprenedoria, que la gent ho ha sapigut fer.

I hi hem d'afegir un altre factor, on també ens va molt bé la comparació amb el Priorat. **El pagès de Poboleda de tota la vida**, de la meua edat, que som amics de juntes i batalles, que té bodega, etc., **no és el que té la idea de fer viure el Priorat al món. És algú altre, un altre que no és pagès, que no és del poble...** I la cosa va així. **Un inversor extern**, el Palacios, el Lluís Llach, etc. No li trec mèrit al meu amic. Només és que de vegades amb els potencials d'origen per si sols no n'hi ha prou. **Encara que tinguis coses molt bones no n'hi ha prou.** A vegades un lloc concret pot tenir una cosa especial que sigui valorada per la resta del món, però no n'hi ha prou amb aquells habitants, aquelles coses, aquells edificis, etc. No sempre, o no únicament, però és molt important.

Per tant, **a Figuerola passa que la naturalesa acaba imposant el seu ritme, mentre que al Priorat la naturalesa no hi fa res.** Continua sent allí i uns altres alteren la continuació de la naturalesa. A Figuerola el que passa amb aquests canvis d'explotació o de rendibilitat de muntanya la naturalesa segueix el seu curs. No em refereixo només a l'arbre, sinó al fet que ara hi ha tractors i abans no, em refereixo a la tendència natural o que s'imposa. La tendència és: per a les persones que conreen la muntanya de Figuerola a mig segle XX, la rendibilitat és baixa. **Tot aquell munt de gent que hi havia abans de la Guerra Civil decreix, i no és tant per la guerra, sinó perquè no arriben els cèntims.** Temps dedicat en comparació amb el rendiment és inferior, per tant els surt més a compte anar a Barcelona a muntar una botiga del que sigui o **anar-se'n a una fàbrica**, que seria l'opció que més es va adoptar.

D'aquí a uns dies vaig com a president de la IGP a Barcelona a una jornada tècnica on venen els del formatge parmesà d'Itàlia, i això és una acció d'èxit. Com que consideren el calçot una acció d'èxit, ara el Dalmaci ens explicarà per què és una iniciativa d'èxit. Però el que vull dir amb això és que les coses van passant, moltes vegades sense ser nosaltres conscients que van passant. **A vegades arriba algú espavilat i es fan algunes accions concretes que es poden determinar,** i és llavors que les coses evolucionen o giren, **però molta gent viu unes transformacions sense ser gaire conscient del que passa.** Jo hauré d'intentar explicar per què els calçots són una acció d'èxit, però quan ets dins, hi ha molts inputs de preu, tendències, etc., costa d'explicar.

Vaig escriure un parell d'articles **pensant "com pot ser que els pagesos, que són els que gestionen, tenen responsabilitats, inverteixen, han d'anar a parar a la fàbrica, on no són res?"**. I ho sé jo, que també he anat a la fàbrica. No és una crítica, és intentar fer una reflexió. Aleshores va passar això. Al tombant d'aquesta activitat, que **vam tenir ganes de salvar l'avellana o el conreu a Figuerola, era l'entrada al mercat comú.** Això va representar per les avellanes i pels pagesos **un problema seriós de rendibilitat, de competència amb avellanes d'altres llocs com Turquia.**

Als anys 50-60, quan vaig néixer jo, aquesta muntanya i aquesta naturalesa ja havien fet bastanta feina. Per tant, els pins i alzines havien guanyat terreny al conreu, perquè s'havia abandonat.

Físicament, la transformació de la muntanya: **abans de la Guerra Civil, si hi ha 900 ha, en conreem 700, i les 200 restants tota la vida han sigut muntanya (els pics i penys). Arribem als anys 50 i es produeixen els primers abandonaments. L'abandonament es produeix bastant d'acord amb les corbes de nivell, no tant per les circumstàncies de les propietats en concret.** La corba dels 500 m

que passa una mica més avall del camí de Miramar, doncs fins allà va baixant el bosc, coincidint bastant amb els punts on les valls són una mica més profundes, que seria per exemple la banda de les Costes, de la font d'en Cervelló, la rasa dels Masos... Acabariem al Prat, anem venint cap als avellanars... Tota aquesta corba és la primera on tira avall el bosc.

M: Tot això a partir dels 50, perquè realment és un fet recent. El meu pare m'explica que quan ell era petit i anava a l'hort hi havia conreus fins a dalt al Peny. I no sou tan grans... Vull dir que la velocitat amb què la vegetació ha guanyat espai ha generat una massa forestal i arbustiva que planteja una sèrie de riscos, com per exemple els incendis. A part de la pèrdua econòmica amb la pèrdua dels conreus, juntament amb altres pèrdues com la cultural, identitària del poble, que l'avellana sempre ha estat molt vinculada a Figuerola, això ha suposat l'augment d'un risc. Creus que, el conreu a la muntanya pot ajudar en l'actualitat a la prevenció d'aquest risc, deixant de banda que sigui una activitat més o menys deficitària?

D: El conreu, junt amb el bestiar, són activitat de primer ordre contra l'incendi forestal i contra l'excés de massa forestal. No es tracta que els pins siguin una merda, que també se'ls pot treure un rendiment; potser unes caminades organitzades per algú, un gaudi de la població, etc. Però sí, el conreu i el bestiar són dos elements determinants en la lluita contra el foc. **El gran enemic de la història torna a ser el mateix: els cèntims, la rendibilitat.**

Vaig fer una xerrada dels calçots, sempre apel·lo al sentiment per veure si algú plora [riu], però els deia, "no us equivoqueu, perquè estem parlant de *centimets*". L'economia és molt important. Per això, com abans amb el Priorat, **introduïa elements externs als que són d'origen, perquè moltes vegades són els que tenen la potència econòmica per fer-ho.** I ja hi pots donar tants tómbos com vulguis, que, de miracles, pocs.

Dins el bosc de Querol hi havia una colla de hippies que conreaven i anaven fent; ara són a la plana del Pla. Parlant-hi jo, avui en dia, deien: "és que ho tenim més a prop, la canalla els hem de portar al col·legi, és més pla pels ametllers, etc.". Aquesta baixada al final és la mateixa que dèiem de les corbes de nivell de 500 m camí de Miramar, si l'allarguéssim cap allà a Cabra; fins als anys 50, com hem dit, són les que es perden. Dels 50 a finals del segle: segona corba de nivell que coincideix, camí dels Masos. I d'allí en amunt quedem uns quants pagesos comptats. Els conreus han passat als 400-450 m. **Les línies de nivell i els terrassats marquen molt les limitacions i complicacions;** per tant, els projectes actuals que es poden tirar i es tiraran endavant tenen molt a veure amb aquests nivells. **Ara la plana ja no és un problema, perquè s'hi ha buscat aigua, s'hi han posat varietats de conreu que també han canviat, són de floració tardana, més resistents a la secada, la investigació ha millorat.** La plana es presenta, avui en dia, com a **zona de conreu productiu i, a més, bastant rendible, o amb moltes possibilitats de ser-ho.** Els projectes, doncs, queden frenats a les corbes de nivell. Veuràs transformacions d'alguns trossos que pugen de la plana i s'acaben als nivells que et deia. D'aquí, però, **ja no hem de preveure gaire baixada més, no crec que la muntanya guanyi gaire terreny.**

El **resum** és: inicialment, segle XIX i XX la terra de la muntanya és apta pel conreu i dona bons rendiments, superiors a la plana, hi ha molta gent per treballar-ho i eines de treball a les quals no els és difícil enfrontar-se als desnivells. Aquestes realitats queden canviades pel transcurs del temps

i, per tant, ja no són efectives. El bosc, així, va avançant, i és com tenim actualment el terme de Figuerola.

Què ha quedat a dins? Moltes coses. **Al llarg dels anys ja s'han fet coses.** M'has parlat del Joan Anton, que és recent, però no tant tampoc, aquella pineda ja té 15 o 20 anys. Aquella iniciativa té 20 anys, però les coses també requereixen el seu temps. Darrere els pins del Joan Anton hi ha **la bassa de les Deveses**, que és la bassa de cal Balanyà. Una mica més avall hi ha la bassa de cal Mercadé, que els portava aigua a la casa. A l'Amadeu Senilles, al camp li arriba una mina que la va plegar a sota del camí de Miramar, encara es conserva. De la bassa dels Aiguablancs baixen les aigües de la font del Portal, els horts... Al vostre hort hi ha també una bassa, aprofitant les aigües de la muntanya, etc. El que vull dir és que en aquesta muntanya també hi ha moltes coses. **La vegetació ho ha anat amagant, però hi són.**

M: I quin valor els donaries, ara mateix, a aquests elements? Tindrien un valor històric, productiu (segurament ja no), identitari, d'ús social...

D: Jo els agafaria tots, dels que has dit. En realitat, hi poden haver moltes divisions, però n'hi ha dues de bàsiques: la divisió a partir de la qual fem negoci i la divisió a partir de la qual vivim o gaudim. **No crec que la muntanya de Figuerola la puguem situar a la banda del negoci.** En tot cas, hauria d'anar lligat a l'altre grup de coses, però no seria el principal. Tallar bosc a Figuerola, del meu record, fa quasi 40 anys que al mas del Cames, casa, no hem tallat el bosc. Des d'ençà no hem llogat una empresa, hem demanat que en facin llenya, per aprofitar aquest recurs forestal. Deu fer també 20 o 25 anys que va venir una altra empresa i va seguir bastant i van aprofitar alzina, van prendre bastanta alzina. A banda de la discussió més filosòfica de decidir si es vol conservar sense fer cap tala, la qüestió és que tinc una terra i tallant pins en trec un rendiment. Fer aclarides regenera el bosc, lluitem contra els incendis, etc. 30 anys i escaig sense tallar el bosc de cal Cames, i entre 5 i 10 anys que jo puc haver rumiat i pensat si tallo aquest racó o aquell altre: **l'última acció que vaig fer va costar déu i ajuda, no va ser gens fàcil, perquè no hi ha interès econòmic en aquesta espècie d'arbres.** Jo no volia res, només volia netejar-ho per poder-hi plantar ametller, després de demanar els permisos corresponents a l'administració. Ara vull fer dues coses més, però costa. **Si la superfície hagués estat més gran, potser sí que hauria sortit més rendible.** Però després comprem per valor del milió d'euros el fenomen de les mascaretes...

M: Siguí forestal o siguin conreus tornem a arribar al cap del carrer...

D: Exacte, tal com raja. Aquesta no és una idea gratuïta; t'ho he dit perquè és el preàmbul de la divisió que et comentava abans. **Per això cal reforçar la part del valor identitari, salvar el que es pugui, buscar altres persones que se'n beneficiïn,** com pot ser l'escola, la canalla, els caminants... La qüestió de negoci, jo no l'hi sé veure. Com que hem acordat que **la muntanya de Figuerola és un patrimoni a estimar, conservar, tindre en compte, hem de fer alguna cosa.**

M: Aquí queda un tema. Com a propietari, més que com a pagès, hi ha una responsabilitat allà al darrere. I si passa alguna cosa, la responsabilitat de qui és?

D: La pregunta és correcta perquè genera debat, i més després de notícies d'incendis. Penso que com moltes altres coses, sí que s'ha de parlar. Aquí on som nosaltres **hi ha el Consorci del Camp**

Forestal, que agrupa propietaris, que fa accions per la biomassa. Hi ha idees de protecció del bosc que si realment es fes un pla general es podria fer manteniment del bosc. Si tan bé ho lliguem; **si hi ha algú que passi al davant i assumeixi responsabilitats i tasques, si el propietari només té la feina de donar permís (fent un supòsit exagerat), ho farem.** Si no, tornarem a ser al mateix lloc. No hi ha gran cosa a guanyar. Hi ha gent que té calers i pot netejar el bosc, però no es pot fer generalitzat.

El fet de dur a terme alguna acció a la naturalesa no assegura quasi mai ni una bona consideració per la naturalesa, ni una bona relació, ni ser massa respectuós, etc. És a dir, hi ha gent que no talla les branques per ser “defensors” de la naturalesa, els arbres necessiten el seu espai, la seva llum, s’han de podar... **Ens hem de guardar una mica d’aquesta idea moderna que només l’acció que es veu més sigui la que realment és més defensora.** El concepte de “defensar” que tenim no passa només per no tocar ni una branca d’un arbre.

El propietari dels boscos a Osona potser té alguna responsabilitat més. **A la muntanya de Figuerola, no em veuria amb gaire cor d’exigir gaires responsabilitats al propietari més enllà de la col·laboració,** el permís, de facilitar una acció concreta, ben treballada i presentada. No li demanaria més enllà d’això

M: I aquesta acció concreta, vindria per part de l’administració.

D: Indefectiblement, Maria. Pràcticament, **si ja hem parlat que no hi ha un inversor o promotor extern, no hi ha l’emprenedor del segle, la rendibilitat és baixa, què et queda? L’administració.** Tot i això, per creença meua, això del papa-Estat ho aboliria per la via directa. **La gent hem de ser més responsables,** hem de **col·laborar molt més amb el que tenim, ens hem de moure més i comprometre’ns.** I al final de tot, aleshores sí, l’Estat, l’administració, on no arribi la gent. Però aquest és el meu ideal. **La iniciativa privada conjunta, la corporació, la cooperativa, l’associació (que són un pas intermig entre la iniciativa privada individual i l’administració), és allà on tenim molta feina a fer.** Em sentiria molt més a gust en aquesta societat si realment aquest moviment proposés coses interessants. **Els últims anys hem passat a la idea de “l’Estat m’ha de treure la neu de davant de casa”,** no sé si m’explico.

Ja sé que ara em contradiré una mica, però tot va molt interrelacionat. **L’administració ha de fer, és clar,** no està només per fiscalitzar l’economia, impostos, burocràcia, tràmits, etc. Els recursos estan mal repartits i ha molts desequilibris. Per exemple, el trànsit. **És clar que hem de reduir els accidents i hem de posar multes, però també has de ser aquí, amb la gestió forestal, també és seguretat.** Ho has de presentar tot molt bé i ha d’estar molt justificat: no podem obrir camins, no puc anar en moto per la muntanya perquè perjudica el medi ambient i aquí baix han presentat aquest pla de Ruanes [PDUAE]...

Com ho podem fer? No ho sé, treballem-ho, si demano permís per treure aquells pins d’allà al mas, el guarda forestal de Valls em diu, truca a Tarragona i l’hi dius a l’enginyer què s’ha de fer amb aquesta finca on jo ja havia demanat els permisos. “Si et demano permís això ha de ser aviat”, i em diu “no, serà tard”; si això era al gener, em va dir que estava fent expedients de l’1 de novembre. Per tant, tres o quatre mesos de retard. Si aquest noi treballa al ritme que ha de treballar, això vol dir que hi han de posar una persona més.

M: Que la burocràcia vagi tan lenta amb aquests temes segurament és perquè no s'hi destinen recursos. No ja de persones per netejar el bosc, sinó de persones que et donin permís perquè tu puguis anar a netejar el bosc, o obrir i plantar avellaners allà.

D: Per exemple. O la persona que, amb tots els seus coneixements, faci un assessorament i uns treballs molt ajustats a la realitat d'aquí, als boscos d'aquí, proposi alternatives, opcions per poder-ho fer. Això l'administració ja ho fa, amb el tema calçot, per exemple, **hi ha unes línies d'investigació que es dediquen a conreus agrícoles, millors aprofitaments, etc.** De coses ja n'hi ha. L'administració també té programes forestals, el problema bàsic són els recursos, però no són l'únic. **Falta assessorament, treball conjunt, engrescar la comunitat amb la idea, que és la base,** el coneixement del bosc, de les espècies... Hi ha un estudi més recent de les espècies tal com estan situades a la muntanya de Figuerola, i una actualització estaria bé, per veure com ha evolucionat. **Actualitzar les espècies arbòries que hi ha a la muntanya “no serveix per a res”, econòmicament parlant, però és clar que serveix.**

La via ferrada que hi ha a la muntanya, per a què serveix? “Per a res”, però és clar que serveix. **Serveix per posar Figuerola al mapa, perquè vingui gent, per donar coneixement, serveix com a complement a altres activitats, per sentir-nos una mica més lligats al lloc on som...** I no cal que visquis aquí sempre; els estiuejants, que avui en dia estan una mica desapareguts o menyspreats, eren un bon invent de la vida moderna! **Del retorn al poble d'aquells que marxen, nosaltres, els del poble de cada dia, n'hem d'estar molt contents, perquè aporten més que treuen.** Aporten ganes de viure, gaudir d'una cosa que no es té... i això és motor i revulsiu per al poble. Ja no parlem de les grans paraules de la natura, conservar el món, que és més complex (i no cal dubtar de la nostra col·laboració amb aquesta causa). Però aquest àmbit, que és més reduït, doncs jo per exemple vaig dir fa molt de temps que els de les bicicletes han d'organitzar una cursa de muntanya a Figuerola. Figuerola ha de sortir als mapes de curses. Ens hi hem de posar.

El que vull dir és que no només les activitats que han d'anar ubicades al medi natural han de ser aquelles pures, que no tenen cap element que pugui destorbar. No n'hi ha ni una.

M: Tota activitat humana ja destorba, de per si.

D: Exacte. Totes. **Però hem de saber destriar les activitats que siguin més convenients.** El posicionament extrem no és el més adequat, perquè tots entrem en contradiccions constants, no podríem viure si no. **Podem fer curses de bicicleta si som capaços d'establir unes normes, uns límits, etc., i fer-ho combinable i que sigui beneficiós per a tothom.**

I l'altre paquet per a mi molt important (que l'has dit tu també) és el social. El social no és tan immediat, sinó que és més a mig termini. És el que treballem des de l'escola, que organitzem activitats al voltant d'uns llocs concrets, atansar aquesta esquena que tenim al poble a la gent del poble. Jo no aniré a caminar mai, però hi haurà molta gent que sí.

M: Aquesta part social també es pot conduir cap a altres tipus d'aprofitaments, per exemple l'agrícola. Per a algú pot ser entretingut anar a plegar avellanes, encara que no sigui econòmicament rendible, sinó enfocat a l'oci, la conscienciació i la conservació d'un patrimoni que ja gairebé no tenim a la part de la muntanya.

D: Està bé el que dius, però **ho veig més enquadrat dins d'una altra activitat econòmica que no pas dins de la pròpia agrícola.** Perquè el rendiment agrícola d'unes terres serà just. Sí que es podria treballar aquesta idea, però dins d'una altra oferta més àmplia. Jo faig dues activitats fora del normal, fora del que aconsella l'estudi diguéssim. Te'n surts una mica, però estàs al límit. Són: fer tomaca a 450 m, que ja és jugar-te-la una mica, i fer calçot amb terra rocarell, que també ho és. I aquesta experiència és justa, perquè aquesta mateixa persona fa calçot a Valls, a menys alçada, i el rendiment és molt diferent. **El gust, la textura del mateix producte o la dolçor de la tomaca és superior, no n'hi ha dubte. Però no li he sabut donar el diferencial, fer-la valdre.** Estic convençut que si el mateix inversor, en comptes d'anar a Gratallops hagués vingut a Figuerola, les tomaques serien "les més bones" del món. **I el canvi climàtic juga a favor,** no perquè ho digui la Greta, sinó perquè ho diuen les tomaques de Figuerola. **Abans tots els homes de Figuerola l'11 de maig, que és Sant Antim, començaven a fer l'hort, i ara podem començar-lo a fer bastant abans.** Hi ha algunes iniciatives de conreu (començant pels ametllers de casa) que queden frenades als 450 m, perquè el **desnivell és molt determinant.** Iniciatives de conreu a la muntanya n'hi veig poques, no les sé veure. **Un punt és el desnivell, i el segon és la disponibilitat d'aigua, els cabals són baixos.** Fa anys vam fer un estudi on els pous a Figuerola estan situats a la banda plana del terme, i a profunditats de més de 100 m. A Valls, Alcover, la Selva, hi ha més aigua. Aquí són quantitats que poden justificar un hort familiar o una *vivenda*, però un conreu, no. A Figuerola hi ha hagut una acció de recuperació de terres abandonades que estaven a punt de ser bosc, com són les vinyes del Rendé, a tocar del camí de Miramar, i ara les porten els de Cabra. Però la família propietària no viu de la terra directament. També hi juga un paper important la comercialització, com saber comercialitzar a uns preus justos per vendre un producte de qualitat. Es deu a la idea que la vinya amb terra de rocarell produeix millor vi. **Això sí, terra, clima, nivell del mar... és el mateix Priorat que Figuerola, però el resultat no és el mateix, per la comercialització i el destí final que se li pot donar, i pels costos que representa avui en dia el cooperativisme.**

La meua idea, doncs, és que **la muntanya de Figuerola està bé com a muntanya, i que l'hauríem d'aprofitar com a espai natural,** com a espècies que hi ha, aprofitament per a biomassa, espais per caminar, gaudir... **El poble, l'Ajuntament, el Consell Comarcal, la Generalitat, l'Estat, podrien fer que hi hagués uns terrenys o un espai de tractament d'aquesta biomassa, podria donar feina a algunes persones, no és contaminant...** És una idea i un exemple, però tindria molt de potencial i podria servir molt a la comunitat. Al capdavant és la suma de tot.

Tindre *vivenda* disseminada, que a un ajuntament li pot suposar problemes pel que fa als serveis, és molt interessant per tots plegats, fins a un cert punt, sense arribar a fer urbanitzacions. **L'Ajuntament és qui ha d'arbitrar** perquè tot plegat sigui el que volem que sigui, **en relació amb les activitats i la muntanya.**

Per això crec que principalment aquí hi pot haver l'aprofitament per a biomassa i després l'aprofitament per al lleure i l'oci. **Tot ha de ser fruit d'un estudi, fonamentar les accions, pensar sobre quina gestió pot fer millorar més la muntanya i el poble.** *Naltros* potser ja no hi serem, però això continuarà.

Entrevistat 3, 55 anys. Alcalde de Figuerola des de l'any 2015.

Entrevista realitzada el dia 23 d'abril del 2022.

Duració: 37 minuts.

M: Com valoraries l'estat del paisatge de la muntanya a l'actualitat? Si vols, pots dir-me quines zones creus que són les que es troben en més bon/mal estat.

J: A l'actualitat la muntanya està fotuda, tot i que es veu molt verda de les copes dels arbres i així, **si et passeges per dins el bosc veus que han patit molt de la sequera d'aquests últims anys**. Els **boscors estan abandonats**, no s'hi fa gestió, els arbres no estan sans, els afecten molt els insectes xilòfags i hi ha molt d'arbre que està debilitat. De fet **quan neva o hi ha ventades fortes en veiem els efectes, en forma d'arbres a terra**. El bosc ha crescut, per l'abandonament de les terres, **potser s'ha quadruplicat**, i a part, és això, no està saludable i en cas d'estius tòrrids que ressequen tan l'ambient, els arbres i la vegetació es troben amb un grau d'humitat baix i **llavors qualsevol foc pot ser de grans dimensions**. Les zones que **estan en més bon estat són les zones més obagues, cap a la Font del Bou, l'obaga de la zona de Cabra, la zona del Prat**. Lo que està **més fotut serien potser les zones de les Costes, cap a Sant Ramon**. Tots aquests boscors estan més tocats, perquè estan **més exposats al sol** i tot plegat.

M: I sobre la pràctica de l'agricultura a la muntanya, quina és la teva percepció?

J: Que no n'hi ha, aquí en aquest terme *nostru* no n'hi ha, hi ha zero agricultura. **La muntanya està abandonada, no hi ha pagesos a la muntanya**. No queda absolutament res. **La meva percepció es de tristesa, si mires altres zones d'aquí de Catalunya, com el Priorat, que n'han sapigut treure profit, amb terrenys molt més feréstecs, amb terrasses i feixes molt més estretes**. En canvi aquí, **una muntanya algo millor que aquella i s'ha deixat decaure totalment**. No només les parts altes, més dretes, sinó que les cotes més baixes també, les aproximacions, tot lo que és la zona dels Aiguablanys, de les Costes... Això fa 50 anys eren tot avellaners, i això s'ha perdut. Jo, al meu record, **quan era petit hi havia bastants conreus cap dalt. Que evidentment ja ve de més enrere això, però no soc prou gran per sapiguer-ho**. Uns 50 anys enrere molta part de muntanya, del poble en amunt, estava molt aprofitada. Me'n recordo perfectament, aquí dalt l'avi Pep conreava, més amunt el Teodoro, al costat el Maroc, el Robert allà a les costes, el Munda. Anaves allà a les Costes i tot era gent. Ara vas a les Costes a Figuerola i no hi ha res.

M: Associes l'existència d'activitat agrícola amb la prevenció de riscos, per exemple d'incendis forestals?

J: Sí, exacte, **tot el que està conreat fa de tallafocs, les zones conreades no s'encenen normalment. Llavors actuen d'una manera de protegir, si entremig dels boscors hi va havent parades doncs se salva més en cas d'un incendi**. A més hi ha **molta més acció humana**, gent que puja i baixa.

Per exemple a més, **la proliferació dels senglars**, etc. Si hi ha **conreu o presència humana queda més frenat**. Ara mateix, lo poc que queda, les quatre avellanes que queden, ja s'ho acaben de menjar.

Abans estava més repartit, més conreus, més menjar pels senglars, n'hi havia menys i és clar, no feien tant de mal, ara tot es concentra en molt poc i els perjudicats ho reben molt més.

M: Quines accions emprèn o ha emprès l'ajuntament per tal de gestionar aquest espai?

J: **Molt poques perquè no tenim recursos i com que molt és d'àmbit privat *naltros* no podem actuar.** Quan hi ha subvencions, tot el **manteniment de franges de camins, manteniment basses contra incendis, tallafocs.** Arranjament de camins, lo que ens deixen. **Els forestals et diuen quins camins sí, quins camins no,** per exemple el Coll de Coloma que per *naltros* és molt important, pels forestals no ho és, ho deixarien perdre.

No estariem gaire d'acord amb el que ens ve de fora. Els recursos també venen de fora, llavors quan ve la subvenció l'aprofitem amb lo que podem.

La llàstima és que **l'ADF** també té unes línies d'ajut que actualment es deixen perdre, hauria d'estar activa i motivar-se per treballar pel bosc i pel poble. Això serien **recursos directes per la muntanya cada any.**

M: Es realitzen alguns treballs forestals en l'àmbit, qui els realitza, en quines zones, cada quant, des de quan?

J: Es fan als **camins forestals**, camí de Miramar, camí Travesser, hem intentat fer Coll de Coloma alguna coseta, però no ens arriben recursos com t'he dit abans. Més que res els camins principals. Ho fa una empresa que s'hi dedica ho fa, ens fan un pressupost i ja està. **Dins del bosc i senders si fem alguna cosa és a banda, alguna vegada et deixen alguna brigada o algun equip per desbrossar i llavorens** aprofitem perquè ens facin senders.

M: Fins a quin punt l'administració local té la capacitat de gestionar el creixement forestal descontrolat que es dona a la nostra muntanya a l'actualitat?

J: **Alguna cosa més es podria fer, això s'ha de reconèixer.** Però també caldria que hi hagués la **motivació**, si per exemple hi hagués una **ADF activa, que hauria de ser la punta de llança**, l'ajuntament hi podria destinar mes ajudes o el que sigui. Però és clar, **l'ajuntament sol ja té molts fronts oberts i dedicar-se específicament a la muntanya doncs no ho fem.** Es podria mirar de buscar algun **ramat, lo que això va molt buscat i cal algú que li interessi fer el negoci aquí**, si allà on funciona bé està en regressió doncs aquí imagina't. Després també **l'explotació forestal**, també es podria explorar.

Les **circumstàncies i els recursos limitats d'un ajuntament et porten a fer unes coses i no unes altres.** Hem encarregat una planificació forestal a una empresa privada, que ens farà una diagnosi, és una cosa entre tots els pobles de la muntanya, Cabra, Barberà, Montblanc...

M: Veig que es tira molt cap al tema de l'explotació forestal, però i cap a l'explotació agrícola?

Això hauria de venir de la ma dels privats, un pagès que es motivés a invertir, però **el tipus d'agricultura d'avui en dia, amb maquinària i tot això, no ho permet.** A més a més hem de partir de

la base de que **aquí no hi ha cap pagès, 2 o 3 que s'hi dediquin exclusivament, i després jubilats.** Si hi hagués més pagesos potser sí que et traurien algun *ermassot* d'aquí dalt.

M: I quina és la teva percepció sobre el patrimoni agrícola?

J: De pedra seca aquí si els boscos fossin nets en veuries mil, perquè a l'estar conreat fins a dalt doncs n'hauries vist un gran patrimoni, i casetes i corrals, de tot. **No veiem tots els secrets que hi ha amagats a la muntanya. Conservar-ho està molt bé a nivell individual si algú té una finca i li cau un marge i es dedica a arreglar-lo, però és clar ha de ser algú que tingui aquesta inquietud, sinó no ho fas.** Si s'ha de contractar, aquestes **feines manuals tenen uns preus molt elevats** i la gent no té els recursos ni les ganes. És un **patrimoni que s'anirà degradant i perdent.** A veure aquí no és com el Pla que hi ha molta barraca, n'hi ha però no tanta, allà era un terme molt dolent, amb molta pedra, doncs feien grans marjades, grans barraques coses més espectaculars i per això hi ha tanta construcció. Aquí com que el terme és més terrós no hi ha tanta pedra, però tot i així com que hi ha forts desnivells el que hi ha més que res són marges.

De fonts n'hi ha vàries a la muntanya, però per desgràcia per la climatologia que tenim s'han anat perdent. La font del Teix va rajant de tant en tant, la font del Bou es va arreglar anys enrere però després arreglant un camí es van perdre les aigües. De fet **no són fonts públiques**, són privades. Altres fonts com la font Carbassa o la de les Escanals, que quan plou està bé. La de Miramar sí que no ha deixat de rajar perquè els veïns també se'n preocupen.

En general és això, les aigües s'han perdut, també hi havia bastantes mines amb basses així amb volta incrustades a la pedra, allà dalt a l'hort també hi havia d'aigua però ha baixat el nivell, **el que abans era rec amb aigua ara ha quedat pràcticament sec.**

Potencial n'hi ha molt, ara, que se'n tregui profit... Ara se'n treu un **profit diferent**, a passejar o a fer esport a la muntanya, és més de lleure. Manteniment mentre hi hagi camins i senders doncs ja es va mantenint, el bosc està com està i si de tant en tant s'hi fa una mica d'actuació doncs bé. **Si hi hagués alguna iniciativa econòmica que digués mira vull fer una indústria així agroforestal, però ara com ara no hi veig tampoc sortida.**

M: I quin paper tenen els propietaris de les finques, siguin forestals o no?

J: **Paper passiu majoritàriament, de veure com el bosc es queda *ermassot*.** Els propietaris pràcticament passivitat total, de tant en tant potser alguna aclarida. **No hi ha ni aprofitament de llenya ni de res.** D'aquesta manera també netejaries el sotabosc, que està molt brut, qualsevol cosa que hi hagi es propaga, és com si tinguessis la llenya prima a sota i l'arbre a dalt sec, doncs conta tu.

M: I responsabilitat?

J: **Responsabilitat no en tenen cap, si tu tens una finca i la vols tenir abandonada doncs ningú et pot dir res. No està legislat lo que és el medi, no hi ha obligació.** És que és de planificació, si hi hagués sortida per aquests productes potser algú s'hi posaria a legislar-ho o a fer-hi alguna cosa. D'aquests pobles d'aquí no sé si en algun lloc s'explota amb indústria forestal com a tal. Potser el bosc ja no té unes fustes o uns calibres que puguin ser bons com a tal. Lo ideal seria que el propietari

s'hi dediqués, però **jo no veig que el propietari se l'hagi d'obligar a res, ara si no ho té net i se li crema doncs tampoc no es pot queixar**. Si estigués legislat tampoc no seria sostenible, un que tingui hectàrees no se'n mouria si ho hagués de netejar. No es pot entrar amb màquines, si ha de ser per obligació i ho ha de contractar no li surt a compte. Ara, **si des de l'administració es fessin unes polítiques clares orientades a l'aprofitament de la biomassa, a subvencionar els ramats, llavòrens que a cada poble hi hagués un ramat, que es treïés el producte, etc.** Però avui en dia és un altre model, perquè el dia a dia et porta cap a altres coses i no s'hi presta prou atenció.

M: Llavors creus que qui hauria de liderar aquestes estratègies, o les subvencions i ajuts etc. seria una administració no local?

J: Sí, perquè aquí **a nivell local no pots dir com ha d'anar, quin tractament s'han de fer a les finques ni res, és competència supramunicipal, això és d'agricultura, o d'urbanisme...** No podem fer un acord de ple i dir que les finques s'han de tenir així o aixà. A més a més, **l'ajuntament de Figuerola no té els recursos per incentivar-ho**, tenim els recursos per donar els serveis bàsics i poca cosa més.

M:A falta de recursos econòmics, creus que les iniciatives locals que incentivin la gestió o la conscienciació d'aquesta problemàtica poden incidir en frenar el deteriorament paisatgístic?

J: Sí, està clar, **no tot ha de venir de dalt**. Però **cal una organització que se n'encarregui d'aquest aspecte**, com podria ser l'ADF. Des de l'Ajuntament anem fent coses en aquestes dues legislatures, perquè abans no es feia absolutament res, però no el que caldria. Tenim els recursos que tenim però hi ha altres coses que *apreten* més. Això és com ara va passar a Bellprat, farem moltes coses, actuacions, després de cremat i ja ha passat un any i no s'ha bellugat pràcticament res. **El bosc és molt bonic així verd i tal però anar allà a picar i netejar...** També es podrien generar brigades de gent a l'atur o el que sigui, que durant unes hores podrien fer algun treball per la societat, hi hauria menys atur i d'aquesta manera també hi podria haver millores.

Annex 8: Fitxes de valors per unitat i definició dels paràmetres

Estat dels elements: 1= costa identificar l'element perquè està molt malmès o cobert de vegetació, 2= s'identifica l'element però presenta danys, 3= element en bon estat.

Referències a elements socioculturals: 0= cap referència, 1= una referència a l'espai, 2= una referència a l'espai i/o a algun dels elements, 3= diverses referències a l'espai i als elements presents.

Significació identitària dels elements i espais: 0= no identificat en l'activitat ni en les entrevistes, 1= identificat en una ocasió, 2= identificat en més d'una ocasió en l'activitat o en les entrevistes, 3= identificat en més d'una ocasió en l'activitat i en les entrevistes.

Percepció de l'estat de la vegetació: 0= percepció molt negativa, 1= percepció negativa, 2= indiferent, 3= percepció positiva.

Apreciació estètica del paisatge: 0= no s'identifica com a valor estètic, 1= s'identifica en una ocasió 2= s'identifica en més d'una ocasió, 3=s'identifica en més d'una ocasió i es presenta com a exemple.

Singularitat del paisatge: es determina a partir del treball de camp en funció de l'escassetat del tipus de paisatge en el conjunt de l'àmbit. 0= nul, 1= pobre/a, 2= moderat/da, 3= significatiu/va.

Valor de l'ecosistema: es determina a partir del treball de camp en funció de la rellevància de la vegetació en el context de l'àmbit d'estudi. En aquest sentit, es tenen en compte la presència d'espècies amenaçades o de comunitats vegetals en regressió. 0= nul, 1= pobre/a, 2= moderat/da, 3= significatiu/va.

Presència de fauna d'especial interès: es determina a partir del treball de camp en funció de les espècies d'interès (determinades en la declaració de l'ENP) que potencialment poden habitar l'espai. 0= nul, 1= pobre/a, 2= moderat/da, 3= significatiu/va.

Presència d'activitat ludicoesportiva: es determina a partir del treball de camp i en funció de l'associació de valors d'ús social de l'activitat. 0= nul, 1= pobre/a, 2= moderat/da, 3= significatiu/va.

Presència d'activitat productiva: es determina a partir del treball de camp. Cal esmentar que aquesta activitat productiva no ha de ser necessàriament de tipus professional, sinó que més aviat fa referència al manteniment de les finques de tipus agrícola. 0= nul, 1= pobre/a, 2= moderat/da, 3= significatiu/va.

Disponibilitat hídrica: es determina a partir del treball de camp i es tenen en compte la presència i estat dels elements hídrics, així com el grau d'humitat del sòl, els ambients obacs i la proximitat a les rases o torrents. Es tenen en compte les aportacions de les entrevistes. 0= nul, 1= pobre/a, 2= moderat/da, 3= significatiu/va.

Adequació del terreny: es determina a partir del treball de camp en base al grau de pendent i la mida de les parcel·les i les feixes. Es tenen en compte les aportacions de les entrevistes. 0= nul, 1= pobre/a, 2= moderat/da, 3= significatiu/va.

Transitabilitat i accessibilitat: es determina en funció de l'existència o no de camins pavimentats, pistes forestals i/o camins de certa amplada per on hi puguin transitar els vehicles, dins de l'àmbit (sense contar els camins que el voregen). 0= nul, 1= pobre/a, 2= moderat/da, 3= significatiu/va.

1	Bosc del Rector								
		VALORS							
		EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR	
Presència d'elements del patrimoni agrícola	Marges i construccions associades		3	3	3			3	12
	Barraques	0	0		0				0
	Forns de calç		0						0
	Fonts i mines	3	3	3	3	3	3	3	21
	Pous i basses			0	0			0	0
	Conreus abandonats				0		0	0	0
	Conreus actius			0	0		0	0	0
	Masos abandonats		0						0
	Masos en actiu				0	0			0
	Casetes i altres construccions				0				0
	Estat dels elements	2	2		2			2	8
	Referències a elements socioculturals		3			3	3		9
Pràmetres i factors	Significació identitària dels elements i espais		3				3		6
	Estat de la vegetació segons la percepció humana	3		3		3	3	3	15
	Apreciació estètica del paisatge	3				3			6
	Singularitat del paisatge	3		3					6
	Valor de l'ecosistema			3					3
	Presència de fauna d'especial interès			3				3	6
	Presència d'activitat ludico-esportiva					2	2		4
	Presència d'activitat productiva		0	0	0		0	0	6
	Disponibilitat hídrica	3		3	3	3		3	15
	Adequació del terreny				0			0	0
	Transitabilitat i accessibilitat				2	2			4
SUMATORI VALORS		17	14	21	13	19	14	17	115

2	Serra de'n Jordà								
		VALORS							
		EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR	
Presència d'elements del patrimoni agrícola	Marges i construccions associades		3	3	3			3	12
	Barraques	3	3		3				9
	Forns de calç		0						0
	Fonts i mines	0	0	0	0	0	0	0	0
	Pous i basses			0	0			0	0
	Conreus abandonats				1		1	1	3
	Conreus actius			0	0		0	0	0
	Masos abandonats		0						0
	Masos en actiu				0	0			0
	Casetes i altres construccions				1				1
	Estat dels elements	1	1		1			1	4
	Referències a elements socioculturals		1			1	1		3
Pràmetres i factors	Significació identitària dels elements i espais		1				1		2
	Estat de la vegetació segons la percepció humana	1		1		1	1	1	5
	Apreciació estètica del paisatge	2				2			4
	Singularitat del paisatge	3		3					6
	Valor de l'ecosistema			2					2
	Presència de fauna d'especial interès			3				3	6
	Presència d'activitat ludico-esportiva					3	3		6
	Presència d'activitat productiva		0	0	0		0	0	6
	Disponibilitat hídrica	0		0	0	0		0	0
	Adequació del terreny				0			0	0
	Transitabilitat i accessibilitat				1	1			2
SUMATORI VALORS		10	9	12	10	8	7	9	65

3	Pineda dels Aiguabancs								
		VALORS							
		EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR	
Presència d'elements del patrimoni agrícola	Marges i construccions associades		3	3	3			3	12
	Barraques	3	3		3				9
	Forns de calç		3						3
	Fonts i mines	0	0	0	0	0	0	0	0
	Pous i basses			0	0			0	0
	Conreus abandonats				1		1	1	3
	Conreus actius			0	0		0	0	0
	Masos abandonats		0						0
	Masos en actiu				0	0			0
	Casetes i altres construccions				0				0
	Estat dels elements	3	3		3			3	12
	Referències a elements socioculturals		2			2	2		6
Pràmetres i factors	Significació identitària dels elements i espais		1				1		2
	Estat de la vegetació segons la percepció humana	2		2		2	2	2	10
	Apreciació estètica del paisatge	2				2			4
	Singularitat del paisatge	2		2					4
	Valor de l'ecosistema			1					1
	Presència de fauna d'especial interès			1				1	2
	Presència d'activitat ludico-esportiva					2	2		4
	Presència d'activitat productiva		0	0	0		0	0	2
	Disponibilitat hídrica	0		0	0	0		0	0
	Adequació del terreny				0			0	0
	Transitabilitat i accessibilitat				0	0			0
SUMATORI VALORS		12	15	9	10	8	8	10	72

4	El Prat - Boscos del Sant Pare								
		VALORS							
		EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR	
Presència d'elements del patrimoni agrícola	Marges i construccions associades		1	1	1			1	4
	Barraques	0	0		0				0
	Forns de calç		0						0
	Fonts i mines	0	0	0	0	0	0	0	0
	Pous i basses			0	0			0	0
	Conreus abandonats				0		0	0	0
	Conreus actius			0	0		0	0	0
	Masos abandonats		3						3
	Masos en actiu				0	0			0
	Casetes i altres construccions				2				2
	Estat dels elements	1	1		1			1	4
	Referències a elements socioculturals		0			0	0		0
Pràmetres i factors	Significació identitària dels elements i espais		1				1		2
	Estat de la vegetació segons la percepció humana	2		2		2	2	2	10
	Apreciació estètica del paisatge	3				3			6
	Singularitat del paisatge	3		3					6
	Valor de l'ecosistema			2					2
	Presència de fauna d'especial interès			1				1	2
	Presència d'activitat ludico-esportiva					2	2		4
	Presència d'activitat productiva		0	0	0		0	0	2
	Disponibilitat hídrica	2		2	2	2		2	10
	Adequació del terreny				2			2	4
	Transitabilitat i accessibilitat				3	3			6
	SUMATORI VALORS		11	6	11	11	12	5	9

5	Conreus dels Aiguabancs								
		VALORS							
		EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR	
Presència d'elements del patrimoni agrícola	Marges i construccions associades		3	3	3			3	12
	Barraques	3	3		3				9
	Forns de calç		0						0
	Fonts i mines	3	3	3	3	3	3	3	21
	Pous i basses			3	3			3	9
	Conreus abandonats				3		3	3	9
	Conreus actius			3	3		3	3	12
	Masos abandonats		0						0
	Masos en actiu				2	2			4
	Casetes i altres construccions				3				3
	Estat dels elements	3	3		3			3	12
	Referències a elements socioculturals		3			3	3		9
Pràmetres i factors	Significació identitària dels elements i espais		3				3		6
	Estat de la vegetació segons la percepció humana	1		1		1	1	1	5
	Apreciació estètica del paisatge	1				1			2
	Singularitat del paisatge	1		1					2
	Valor de l'ecosistema			2					2
	Presència de fauna d'especial interès			1				1	2
	Presència d'activitat ludico-esportiva					3	3		6
	Presència d'activitat productiva		3	3	3		3	3	2
	Disponibilitat hídrica	3		3	3	3		3	15
	Adequació del terreny				2			2	4
	Transitabilitat i accessibilitat				3	3			6
	SUMATORI VALORS		15	21	23	37	19	22	28

6	Les Costes, els Avellanars i les Deveses								
		VALORS							
		EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR	
Presència d'elements del patrimoni agrícola	Marges i construccions associades		2	2	2			2	8
	Barraques	0	0		0				0
	Forns de calç		0						0
	Fonts i mines	3	3	3	3	3	3	3	21
	Pous i basses			3	3			3	9
	Conreus abandonats				3		3	3	9
	Conreus actius			3	3		3	3	12
	Masos abandonats		0						0
	Masos en actiu				0	0			0
	Casetes i altres construccions				3				3
	Estat dels elements	2	2		2			3	9
	Referències a elements socioculturals		3			3	3		9
Pràmetres i factors	Significació identitària dels elements i espais		3				3		6
	Estat de la vegetació segons la percepció humana	1		1		1	1	1	5
	Apreciació estètica del paisatge	1				1			2
	Singularitat del paisatge	1		1					2
	Valor de l'ecosistema			2					2
	Presència de fauna d'especial interès			1				1	2
	Presència d'activitat ludico-esportiva					3	3		6
	Presència d'activitat productiva		3	3	3		3	3	2
	Disponibilitat hídrica	0		3	3	3		3	12
	Adequació del terreny				3			3	6
	Transitabilitat i accessibilitat				3	3			6
	SUMATORI VALORS		8	16	22	31	17	22	28

7		Serra Carbonera							
		VALORS							
		EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR	
Presència d'elements del patrimoni agrícola	Marges i construccions associades		1	1	1			1	4
	Barraques	0	0		0				0
	Forns de calç		3						3
	Fonts i mines	0	0	0	0	0	0	0	0
	Pous i basses			0	0			0	0
	Conreus abandonats				0		0	0	0
	Conreus actius			0	0		0	0	0
	Masos abandonats		2						2
	Masos en actiu				0	0			0
	Casetes i altres construccions				1				1
	Estat dels elements	1	1		1			1	4
	Referències a elements socioculturals		3			3	3		9
Pràmetres i factors	Significació identitària dels elements i espais		3				3		6
	Estat de la vegetació segons la percepció humana	2		2		2	2	2	10
	Apreciació estètica del paisatge	3				3			6
	Singularitat del paisatge	3		3					6
	Valor de l'ecosistema			2					2
	Presència de fauna d'especial interès			3				3	6
	Presència d'activitat ludico-esportiva					3	3		6
	Presència d'activitat productiva		0	0	0		0	0	6
	Disponibilitat hídrica	1		1	1	1		1	5
	Adequació del terreny				0			0	0
Transitabilitat i accessibilitat				0	0			0	
SUMATORI VALORS		10	13	12	4	12	11	8	70

8		Bosc del Feló							
		VALORS							
		EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR	
Presència d'elements del patrimoni agrícola	Marges i construccions associades		2	2	2			2	8
	Barraques	0	0		0				0
	Forns de calç		0						0
	Fonts i mines	0	0	0	0	0	0	0	0
	Pous i basses			0	0			0	0
	Conreus abandonats				0		0	0	0
	Conreus actius			0	0		0	0	0
	Masos abandonats		0						0
	Masos en actiu				0	0			0
	Casetes i altres construccions				1				1
	Estat dels elements	2	2		2			2	8
	Referències a elements socioculturals		0			0	0		0
Pràmetres i factors	Significació identitària dels elements i espais		1				1		2
	Estat de la vegetació segons la percepció humana	3		3		3	3	3	15
	Apreciació estètica del paisatge	3				3			6
	Singularitat del paisatge	3		3					6
	Valor de l'ecosistema			3					3
	Presència de fauna d'especial interès			1				1	2
	Presència d'activitat ludico-esportiva					1	1		2
	Presència d'activitat productiva		2	2	2		2	2	2
	Disponibilitat hídrica	2		2	2	2		2	10
	Adequació del terreny				0			0	0
	Transitabilitat i accessibilitat				1	1			2
SUMATORI VALORS		13	7	16	10	10	7	12	75

9		La Creu de Pedra							
		VALORS							
		EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR	
Presència d'elements del patrimoni agrícola	Marges i construccions associades		3	3	3			3	12
	Barraques	0	0		0				0
	Forns de calç		0						0
	Fonts i mines	0	0	0	0	0	0	0	0
	Pous i basses			0	0			0	0
	Conreus abandonats				1		1	1	3
	Conreus actius			0	0		0	0	0
	Masos abandonats		0						0
	Masos en actiu				0	0			0
	Casetes i altres construccions				1				1
	Estat dels elements	1	1		1			1	4
Referències a elements socioculturals			2			2	2		6
Pràmetres i factors	Significació identitària dels elements i espais		1				1		2
	Estat de la vegetació segons la percepció humana	1		1		1	1	1	5
	Apreciació estètica del paisatge	1				1			2
	Singularitat del paisatge	1		1					2
	Valor de l'ecosistema			1					1
	Presència de fauna d'especial interès			1				1	2
	Presència d'activitat ludico-esportiva					1	1		2
	Presència d'activitat productiva		1	1	0		0		2
	Disponibilitat hídrica	1		1	1	1		1	5
	Adequació del terreny				0			0	0
	Transitabilitat i accessibilitat				0	0			0
SUMATORI VALORS		5	8	9	7	6	6	8	49

10	Carrerada del Socarrat								
Presència d'elements del patrimoni agrícola		VALORS							
		EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR	
	Marges i construccions associades		3	3	3			3	12
	Barraques	0	0		0				0
	Forns de calç		3						3
	Fonts i mines	0	0	0	0	0	0	0	0
	Pous i basses			0	0			0	0
	Conreus abandonats				1		1	1	3
	Conreus actius			0	0		0	0	0
	Masos abandonats		0						0
	Masos en actiu				0	0			0
	Casetes i altres construccions				0				0
	Estat dels elements	3	3		3			3	12
	Referències a elements socioculturals		0			0	0		0
Pràmetres i factors	Significació identitària dels elements i espais		1				1		2
	Estat de la vegetació segons la percepció humana	3		3		3	3	3	15
	Apreciació estètica del paisatge	3				3			6
	Singularitat del paisatge	3		3					6
	Valor de l'ecosistema			3					3
	Presència de fauna d'especial interès			1				1	2
	Presència d'activitat ludico-esportiva					1	1		2
	Presència d'activitat productiva		0	0	0		0	0	2
	Disponibilitat hídrica	2		2	2	2		2	10
	Adequació del terreny				0			0	0
	Transitabilitat i accessibilitat				0	0			0
SUMATORI VALORS		14	10	15	9	9	6	13	76
11	Falda del Tossal Gros								
Presència d'elements del patrimoni agrícola		VALORS							
		EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR	
	Marges i construccions associades		3	3	3			3	12
	Barraques	2	2		2				6
	Forns de calç		0						0
	Fonts i mines	0	0	0	0	0	0	0	0
	Pous i basses			0	0			0	0
	Conreus abandonats				1		1	1	3
	Conreus actius			0	0		0	0	0
	Masos abandonats		0						0
	Masos en actiu				0	0			0
	Casetes i altres construccions				2				2
	Estat dels elements	1	1		1			1	4
	Referències a elements socioculturals		0			0	0		0
Pràmetres i factors	Significació identitària dels elements i espais		2				2		4
	Estat de la vegetació segons la percepció humana	1		1		1	1	1	5
	Apreciació estètica del paisatge	2				2			4
	Singularitat del paisatge	2		2					4
	Valor de l'ecosistema			3					3
	Presència de fauna d'especial interès			1				1	2
	Presència d'activitat ludico-esportiva					1	1		2
	Presència d'activitat productiva		0	0	0		0	0	2
	Disponibilitat hídrica	1		0	0	0		0	1
	Adequació del terreny				0			0	0
	Transitabilitat i accessibilitat				0	0			0
SUMATORI VALORS		9	8	10	9	4	5	7	52
12	Miramar i els Masos								
Presència d'elements del patrimoni agrícola		VALORS							
		EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR	
	Marges i construccions associades		3	3	3			3	12
	Barraques	0	0		0				0
	Forns de calç		3						3
	Fonts i mines	3	3	3	3	3	3	3	21
	Pous i basses			3	3			3	9
	Conreus abandonats				2		2	2	6
	Conreus actius			3	3		3	3	12
	Masos abandonats		3						3
	Masos en actiu				3	3			6
	Casetes i altres construccions				3				3
	Estat dels elements	3	3		3			3	12
	Referències a elements socioculturals		3			3	3		9
Pràmetres i factors	Significació identitària dels elements i espais		3				3		6
	Estat de la vegetació segons la percepció humana	1		1		1	1	1	5
	Apreciació estètica del paisatge	2				2			4
	Singularitat del paisatge	3		3					6
	Valor de l'ecosistema			1					1
	Presència de fauna d'especial interès			1				1	2
	Presència d'activitat ludico-esportiva					3	3		6
	Presència d'activitat productiva		3	3	3		3	3	2
	Disponibilitat hídrica	3		3	3	3		3	15
	Adequació del terreny				2			2	4
	Transitabilitat i accessibilitat				3	3			6
SUMATORI VALORS		15	24	24	34	21	21	27	166

13		Cims de Miramar							
		VALORS							
		EST	HC	MED	PROD	ÚS	ID	GR	
Presència d'elements del patrimoni agrícola	Marges i construccions associades		2	2	2			2	8
	Barraques	0	0		0				0
	Forns de calç		0						0
	Fonts i mines	0	0	0	0	0	0	0	0
	Pous i basses			0	0			0	0
	Conreus abandonats				0		0	0	0
	Conreus actius			0	0		0	0	0
	Masos abandonats		0						0
	Masos en actiu				0	0			0
	Casetes i altres construccions				2				2
Estat dels elements	1	1		1			1	4	
Referències a elements socioculturals			3			3	3		9
Pràmetres i factors	Significació identitària dels elements i espais		3				3		6
	Estat de la vegetació segons la percepció humana	2		2		2	2	2	10
	Apreciació estètica del paisatge	3				3			6
	Singularitat del paisatge	3		3					6
	Valor de l'ecosistema			2					2
	Presència de fauna d'especial interès			1				1	2
	Presència d'activitat ludico-esportiva					3	3		6
	Presència d'activitat productiva		0	0	0		0	0	2
	Disponibilitat hídrica	0		0	0	0		0	0
	Adequació del terreny				0			0	0
Transitabilitat i accessibilitat					3	3			6
SUMATORI VALORS		9	9	10	8	14	11	6	67